
HET LAND VAN NEVELE

VIERENVEERTIG MENSEN VERTELLEN OVER HUN 'BEVRIJDING' IN SEPTEMBER 1944

september 2004

jaargang XXXV

aflevering 3

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Samenstelling:

Maurice-Robert Adams, André Bollaert, Romain De Bouver, Stefaan De Groote, Eleke Langeroot, Jan Luyssaert, Guido Schaeck, Arnold Strobbe, Gilbert Van Steenkiste

”... en dan kwamen ze voorbij in gesloten gelederen en wij rilden en juichten hen toe, die jongens met een handgranaat in hun broeksband. Met tien waren ze, maar dat belette ons niet om de volgende ochtend de negenhonderdennegentig anderen toe te juichen die op de tanks van de Engelsen zaten. Wij juichten de Engelsen toe en de Amerikanen en de Canadezen en de Schotten en de jongens van de witte brigade – hoewel ik er verscheidene bij zag die gisteren nog bij de zwarte brigade waren, maar dat moment waren we blind: het was het eerste uur”.

Louis Paul Boon uit ‘Mijn kleine oorlog’, uitgave 1960, blz. 96.

INHOUD

Inleiding	208
Romain De Bouver De levensomstandigheden ten tijde van de bevrijding	210
Stefaan De Groote De bevrijding van het Land van Nevele van dag tot dag	214
André Bollaert Sylvester Bardzinski: het verhaal van een Poolse bevrijder	224
André Bollaert Poolse bevrijders deden Baarlekerk leeglopen	233
Stefaan De Groote Woelige bevrijding in Bachte-Maria-Lerne: opeisingen, verzetslieden gedood in hinderlaag, grote slachtpartij Franse koeien en noodlandingen zweefvliegtuigen	235
Eleke Langeriaert Hansbekenaren vertellen over hun bevrijding	251
Uit de krant van toen	258
Jan Luyssaert Het officiële verslag van de gebeurtenissen in Landegem tijdens en na de bevrijding	260
Guido Schaeck De bevrijding van Landegem, gezien door drie “messedienders”	269
Andre Bollaert, Poolse vliegenier sneuvelde in Landegem	276
Stefaan De Groote, Arnold Strobbe Lotenhulle lag vlak bij een zwaar treffen tussen Poolse en Duitse eenheden	277

André Bollaert Robert Leenknecht was 16 jaar toen hij lid werd van het Geheim Leger	279
Stefaan De Grootte Meigem werd niet bevrijd of toch wel?	289
Jan Luyssaert Priester-dichter Basiel De Craene en het bevrijdingsjaar 1944 in Merendree	291
André Bollaert en Stefaan De Grootte Nevele werd bevrijd door Schotten en Polen	300
Stefaan De Grootte Irène Buysse vertelt over wat in september 1944 in Poeke gebeurde	308
Uit het dagboek van Poekenaar Alfons Maertens	310
André Bollaert Bleef Poesele gespaard dank zij de H. Donatus?	311
Maurice Adams In Sint-Martens-Lerne ontwapende het echte verzet een groep zogenaamde weerstanders	316
Stefaan De Grootte Een groep verzetslui was actief in Vinkt	318
Stefaan De Grootte Litouwers van de Organisation Todt zaten ondergedoken in Vosselare	324
Stefaan De Grootte, Gilbert Van Steenkiste In Zeveren hielden burgemeester en pastoor de zaak onder controle	325
Geraadpleegde literatuur	330
Voorintekenaars	333

INLEIDING

De bevrijding van ons land - in september 1944 - is een enorme ontlasting geweest voor de bevolking. Er gingen immers vier jaar van opeisingen, honger, terreur aan vooraf.

Over de grote succesverhalen van deze bevrijding is al heel wat geschreven, zoals de bevrijding van Antwerpen en Brussel, maar ook de schaduwkant, m.n. de uitspattingen ten aanzien van de collaborateurs kwam aan bod.

Voor de streek van Deinze en Nevele is daarentegen nauwelijks iets op papier gezet. Het is dan ook hoog tijd om dat te doen, zelfs al zijn er niet zo heel veel spectaculaire zaken te vermelden.

We hebben geprobeerd om een groot aantal getuigen van toen aan het woord te laten. Het geheugen speelt sommige informanten na zestig jaar soms parten. Toch geeft het geheel van tientallen verhalen en anekdoten een vrij duidelijk overzicht van hoe het toen is verlopen. Sommige getuigen deelden mee dat zij geschokt waren over het feit dat de geallieerden achteloos allerlei voedingswaren en materiaal zomaar achterlieten. Dat had men nog nooit meegemaakt. We staan hier dan ook aan de vooravond van de consumptiemaatschappij.

Zonder vooringenomenheid werden in onze streek de getuigen aangesproken en geïnterviewd. Enkelen schreven hun verhaal zelf neer en sommige mensen bezorgden ons een foto. Bij sommige families bestaat weerstand om met het verhaal naar buiten te komen. Wij hebben hier niets willen forceren. Om die reden bleef het verhaal van zij die werden aangepakt wegens collaboratie enigszins onderbelicht. Ook sommige weerstanders lieten om verschillende redenen niet het achterste van hun tong zien. Het is dan ook geen afgerond verhaal. Maar dat is geschiedenis nooit.

Er wordt ook aandacht besteed aan de periode net na september 1944. De bevrijdingsroes bleef immers hangen of kwam zelfs in het gedrang, zeker toen in december België opnieuw werd aangevallen tijdens het Ardennenoffensief.

Het hele dorp leefde mee toen opgeëiste arbeiders of politieke gevangenen terugkeerden uit Duitsland, althans zij die het overleefden. Vaak was de terugkeer een aanleiding tot een feest of een optocht. Vooral in mei 1945 werden inderdaad in verscheidene dorpen en steden bevrijdingsstoeten georganiseerd.

Als we alle informanten en schenkers van foto's samentellen komen we ongeveer aan 44 personen, symbolischer kan bijna niet.

Ondanks de beperkingen heeft de heemkundige kring geprobeerd om de informatie te bundelen tot een leesbaar, informatief en overzichtelijk geheel. Aan u om te oordelen of de vereniging geslaagd is in haar opzet.

DE LEVENSONMSTANDIGHEDEN TEN TIJDE VAN DE BEVRIJDING

In september 1944 hadden wij vier jaar en drie maanden Duitse bezetting achter de rug. De ongemakken die er aan verbonden waren, werden met de dag ondraaglijker en iedereen hunkerde naar vrijheid. De bezettingstijd met al zijn verordeningen en beperkingen die door het Duits Militair Bestuur aan de burgers opgelegd werden, had al veel leed en schade berokkend.

Vooral het schrijnende gebrek aan basisproducten was voor velen hét probleem.¹ De calorische waarde van de beschikbare hoeveelheden eetwaren, van echte of ersatzkwaliteit, was ondermaats, maar bleek toch voldoende te zijn om in leven te blijven. Probeer nu maar eens aan uw jonge kinderen duidelijk te maken dat de karig gesmeerde boterhammetjes geteld waren, dat er géén of zéér weinig beleg was en als het er was, er meestal maar één soort op tafel kwam. Vertel hen dat een aftreksel van gebrande gerst de koffie verving, dat van een sneetje kaas het randje niet afgesneden werd want dat was verlies. Als er soms ‘marmelade’, jam of bruine stroop op tafel stond, werd dat als een buitengewone lekkernij aangezien. Wie in een eigen tuintje wat aardappelen en groenten kon kweken of bij een bevriende boer wat kon kopen tegen betaalbare prijzen was bevoorrecht. Wie een beetje plaats had, kweekte een paar konijnen of hield enkele kuikens. Op den buiten teelden rokers, vaak op een verdoken plaatsje, illegaal hun eigen tabaksvoorraad die in een achterschuurtje met een primitief snijmachientje tot pijptabak versneden werd want die stond ook op de bon. Wekelijks of om de veertien dagen werd er vis aangevoerd. Om welk uur de verkoop begon wist men nooit. Om hun kans niet te missen schoven tientallen mensen uren op voorhand aan. Wie bij de eersten was kon nog een pladijs of een stukje kabeljauw kopen, de anderen dienden zich tevreden te stellen met een soort haring die meestal in voldoende hoeveelheid aangevoerd werd. Gebakken in wat reuzel of margarine was dat best te eten². Nu beschouwt men dat als goedkope vis van geringe kwaliteit.

---

¹ Om aan hout te geraken tijdens de winter, werden bijna alle bomen langs de weg Aalter-Deinze afgezaagd.

² In de volksmond werd deze vis ‘levaart’ genoemd. Gedurende de oorlog werden er zeer grote hoeveelheden van gevangen. Men beweert zelfs dat de ‘levaart’ de mensen in leven gehouden heeft.

Het Duitse leger eiste bij de boeren grote hoeveelheden landbouwgewassen op, zoals aardappelen, graan, haver, stro, maar ook koeien en varkens om te slachten en de soldaten te bevoorraden. Paarden werden opgevorderd om ze in te lijven bij de strijdende eenheden. De overblijvende voedselvoorraden die de behoefte van de burgerbevolking moest dekken, bleken dikwijls onvoldoende groot te zijn.

Per gezinslid werd door de gemeente een genummerde rantsoenkaart uitgereikt die maandelijks recht gaf op een reeks genummerde zegeltjes die bij aankoop van het maandelijks rantsoen aan de winkelier of de handelaar dienden te worden afgegeven. Zo kon men zijn rantsoen kopen. Voor eetwaren, kolen, klederen, zeep, schoenen enz., was telkens een ander nummer voorzien. Het systeem werkte bijna perfect. Dat was de redding van de gewone burger. Hij kon zich immers niet bevoorraden op de zwarte markt waar de goederen tegen woekerprijzen aangeboden werden. De smokkelaars verdienden goud aan hun handel en benadeelden de gewone man doordat die producten uit het gewone circuit van de handel gehouden werden. De Duitsers probeerden dat te verhinderen door controleurs aan te stellen die langs de wegen, op treinen en trams naar de illegale handelaars speurden. De gewiekste smokkelaars betaalden smeergeld omdat ze een oogje dicht zouden knijpen. De kans dat ze gesnapt werden was trouwens niet zo groot.

Gezinnen met een half dozijn kinderen waren toen geen zeldzaamheid. Als daar een paar jonge kerels bij waren die weigerden naar Duitsland te gaan werken en dus ondergedoken leefden, kregen zij bij wijze van strafmaatregel geen rantsoenzegels meer. Op dat mondje min of meer kijken we nu niet meer maar toen kwam dat ene mondje er wel op aan en de gedupeerde was verplicht op een of andere manier, bijvoorbeeld door bij een boer onder te duiken en te werken, aan de kost te komen wilde hij niet ten laste zijn van de andere leden van het gezin. Sommige werkweigeraars werden door het verzet geldelijk geholpen of kregen gestolen of nagemaakte zegeltjes waarmee ze dan toch aankopen konden doen.

De leefomstandigheden waren dus verre van schitterend. De bevolking was het sinds lang zat onder de knoet van de bezetter te moeten leven en hoopte al maanden op de dag dat de geallieerde legers ons ter hulp zouden komen.

Na een eerste mislukte landingspoging van de Engelsen in augustus 1942 kwam begin juni 1944 een tweede poging, ditmaal een geslaagde. De geal-

lieerde troepen waren nu massaal in Normandië aan land gegaan. Wie een radio bezat of een krant kon kopen, volgde aandachtig de berichtgeving over de frontbewegingen. De Duitse propagandadiensten stelden met hun radioberichten of in de gecensureerde kranten de frontsituatie meestal iets te rooskleurig voor. Wie Londen kon beluisteren, dat waren maar enkelingen omdat lang niet ieder gezin over een radio beschikte maar ook omdat veel radio's in beslag genomen waren, hoorde daar een heel andere versie. De waarheid moest je voor jezelf uitmaken. Iedereen voelde toch aan dat deze keer de geallieerden aan de winnende hand waren. Uit het gedrag van de hier nog aanwezige Duitsers was ook al te zien en te horen dat de motivatie met de dag wegebde. Sommigen waren de hele oorlog hartgrondig beu en lieten dat in niet mis te verstane bewoordingen horen.

De landing in Normandië was in die dagen het onderwerp van bijna elk gesprek. Iedereen maakte plannen voor de periode na de oorlog. Men dacht er nauwelijks of niet aan dat het herstel van de officiële diensten, de wederopbouw, de gebrekkige bevoorrading enz. niet van vandaag op morgen zou kunnen gerealiseerd worden. Men scheen er nauwelijks of niet aan te denken dat na onze bevrijding de oorlog niet onmiddellijk afgelopen was. Als men maar van de bezetting af was dan zou alles wel veel beter zijn, zo dacht men. In werkelijkheid zou de strijd van de geallieerden na onze bevrijding, nog negen maanden duren en zouden we nog jaren geduld moeten oefenen vooraleer de nasleep van de oorlog definitief tot het verleden behoorde. Voor de collaborateurs groeide de spanning evenzeer met de dag. Het verzet liet duidelijk merken dat er zou afgerekend worden. Er werd dus naar een middel gezocht om ongemerkt te verdwijnen door weg te trekken richting Duitsland of door te verhuizen. Dat lukte niet voor iedereen. Ook voor die groep bleef het dus bang afwachten.

Wij als jonge snaken hadden de bezetting zonder kopzorgen doorstaan. In werkelijkheid hadden wij, nog onbewust van het steeds dreigende gevaar, midden al die vreemde toestanden heel wat plezier gemaakt. Het stukgeschoten legermateriaal van mei 1940 was op een terrein verzameld en was een uitstekend speelterrein voor ons. Daar kreeg ik van een Duitse officier een ferme draai om de oren toen hij zag dat ik zijn persoonlijk voertuig dat hij ergens in beslag genomen had, tijdens het ravotten een schrammetje toebracht.

Een schildwacht die een colonne voertuigen diende te bewaken, werd het mikpunt van onze ingebeelde aanvallen waarbij gedumpte witte bonen als munitie gekatapulteerd werden op zijn stalen helm. Telkens als we raak troffen, liet dat ding een heldere klank horen. De man liet rustig begaan, waarschijnlijk had hij zelf kinderen en had hij begrip voor de speelsheid van de jeugd. Toen Engelse vliegtuigen de stoomlocomotieven mitrailleurden, wanneer er bommen gegooid werden naar een Duitse begrafenisstoet of toen een heet gedraaide Duitse motorfiets in brand vloog en zijn benzine-tank ontplofte was het even schrikken, maar voor ons waren die gebeurtenissen niets meer dan ongewone en avontuurlijke evenementen. Wij beleefden immers de tijd op onze manier. De kopzorgen waren voor onze ouders die dagelijks met het probleem van de voeding, kleding en verwarming en veiligheid bezig waren.

Op de stadsschool in de Kalkhofstraat in Deinze, waar we toen school liepen, werd tijdens de speeltijd een vitamine uitgedeeld in de vorm van een pil die wij als een snoepje opaten. Af en toe kregen we een capsule levertraan die veel minder in de smaak viel en soms werd door 'Winterhulp' een kom soep bedeed die door vlijtige vrijwilligers bereid was. De leerlingen van de hoogste klassen dronken zelfs wijn die zij stiekem uit de reusachtige houten wijnvaten tapten die de Duitsers ergens in Frankrijk 'gevonden' hadden en onder de galerij van onze speelplaats opgeslagen hadden ten gerieve van de eenheid die op enkele passen daar vandaan in de magazijnen van Tabak Vander Cruyssen gekazerneerd lag.

Wij waren jong en begrepen de ernst van de zaak toen nog niet. De dag van de bevrijding kwam heel langzaam op ons af en zou ons opnieuw avontuurlijke gebeurtenissen laten beleven midden de Engelse, Schotse, Canadese en Amerikaanse bevrijders die hier maandenlang verbleven.

Romain DE BOUVER, Deinze

DE BEVRIJDING VAN 'HET LAND VAN NEVELE' VAN DAG TOT DAG

Na de landing van de geallieerden op 6 juni 1944 in Normandië dachten velen dat de bevrijding binnen enkele weken een feit zou zijn. Toch bleven de Duitsers in Normandië meer dan een maand lang hardnekkig weerstand bieden. De stad Caen werd volledig verwoest. Pas in juli kwam er een definitieve doorbraak van de geallieerden en na de val van Parijs eind augustus trokken de Duitsers zich snel, massaal en chaotisch terug. Zij lieten bijna al hun materieel achter. 500.000 soldaten gaven zich over of waren gewond, dood of vermist.

In het Land van Nevele werd men tijdens de maanden die vooraf gingen aan de bevrijding af en toe opgeschrikt door aanvallen van geallieerde jachtvliegtuigen op Duitse konvooien. Vooral de vrachtschepen in het Kanaal van Schipdonk en op de Leie werden gevisieerd. Hetzelfde gold voor de treinen die passeerden in Landegem en Hansbeke. Ook de weerstand werd zeer actief, maar dat was in deze streek minder zichtbaar, wel in de omliggende stedelijke kernen Deinze, Aalter, Tielt. De kopstukken van de collaboratie zouden in augustus het land al verlaten. In hun zog volgden ook een groot aantal Vlaamse leden van de Gestapo en SS, die wegens hun terreur ten aanzien van werkweigeraars en verzetsleden, de wraak van de bevolking vreesden. Zij zouden in Duitsland de 'strijd' verder zetten.

Zo traag als het in het begin verliep, zo snel werd ons land bevrijd. Op 2 september trokken de geallieerden via Henegouwen ons land binnen op weg naar Antwerpen, dat op 5 september al werd bevrijd. De geallieerden wilden immers een grote aanvoerhaven bemachtigen, omdat Duinkerken stevig in Duitse handen bleef. Gent en omgeving liet men eerst links liggen.

Het land van Nevele werd tussen 6 en 10 september 1944 bevrijd door geallieerde troepen die enerzijds vanuit de zone Tielt-Ruiselede kwamen (Polen) en anderzijds via Kruishoutem-Deinze en Drongen-Deurle (Britten).

De eenheden die via Ruiselede kwamen, behoorden tot de Eerste Poolse pantserdivisie, een onderdeel van het Eerste Canadese leger. Het ging om een pantserdivisie die tijdens de oorlog in Engeland werd gevormd uit aller-

lei ontheemden en gevluchte militairen uit Polen. De leiding was in handen van een ervaren Poolse officier, m.n. generaal Stanislaw Wladyslaw Maczek.³ De Poolse pantsers trokken door Nevele, over de pontonbrug van het Kanaal van Schipdonk, via Sint-Martens-Leerne in de richting van Gent.

Terwijl het Canadese eerste leger in een trager tempo de kust en West-Vlaanderen veroverde, trokken de troepen van het tweede Britse leger, geleid door Dempsey, dus recht naar Antwerpen. Pas nadien bekommerde men zich om de streek van Gent. Hiervoor wordt een apart gevormde eenheid ingezet nl. The Ghent Force. Het is de voorhoede van een regiment van die troepen - Elfde Huzaren - die Deinze op 5 september een eerste keer zal bereiken. Deze Britten hadden op 4 september Oudenaarde veroverd en zouden de drie volgende dagen heel de as Gent-Kortrijk onder controle krijgen. Gent werd al op 5 september gedeeltelijk bevrijd, met de hulp van de weerstand. Dit betekende dat een aantal achtergebleven en terugtrekkende Duitse eenheden in de knel zaten in de omgeving van het Kanaal van Schipdonk en dreigden afgesneden te worden van hun hoofdmacht. De Duitse weerstand was gering. Maar door die snelle opmars bleven vaak groepen Duitse soldaten geïsoleerd achter. Op heel wat plaatsen waar de Belgische vlag al wapperde, werd die halsoverkop weer binnengehaald als plots nog Duitsers opdoken. Sommige verzetsmensen zouden de dood vinden in een confrontatie met de ervaren Duitse soldaten. De Britse of Poolse pantserwagens die hier en daar een dorp in het Land van Nevele binnenreden, waren doorgaans verkenners (scouts) die geïsoleerde Duitse weerstandsnesten opspoorden en de uitgeputte krijgsgevangenen verzamelden. Zij trokken zich nadien terug.

---

³ Tielt en Ruiselede hebben de Poolse bevrijders niet vergeten. In Ruiselede is er het Polenplein en bestaan nog stevige banden met de Poolse eenheid die Ruiselede hebben bevrijd. In Tielt werd de vroegere "doorgang" van het marktplein naar de decanale St.-Pieterskerk, verbouwd als een monument ter ere van de Poolse bevrijders die op 8 september 1944 de stad verlost van het nazi-juk, alsook als huldebetoon aan de weerstand. N.a.v. de 50ste verjaardag van de bevrijding op 8 september 1944 werd een standbeeld van Generaal Maczek als huldemonument opgericht op het Polenplein. Op 9 mei 2002 werd een authentieke Sherman-tank onthuld op het Maczekplein.

Amerikanen zijn er hier dus niet geweest. Het 1ste Amerikaanse leger onder leiding van Hodges heeft begin september wel bijna heel Wallonië veroverd.

Evolutie van dag tot dag

Zaterdag 2 december

Britse Geallieerde troepen staken in Henegouwen⁴ de Belgische grens over. Kortrijk werd dezelfde dag al bevrijd en men probeerde door te stoten in de richting van Brussel en verder naar Antwerpen. De geallieerden wilden koste wat kost een grote haven hebben, omdat Duinkerken nog steeds in Duitse handen was.

In Bachte-Maria-Lerne en Sint-Martens-Lerne werden een aantal landbouwers opgevorderd om met hun paard en kar het transport van de Duitsers te helpen verzekeren. De meeste kwamen in de buurt van Breda terecht, raakten geblokkeerd, en zouden pas in het voorjaar van 1945 terugkeren, meestal zonder paard en kar.

Zondag 3 december

De eerste geallieerde troepen verschenen op verschillende plaatsen in West-Vlaanderen. De chaos was er groot, want er waren nog heel wat Duitsers. Die zondag wordt herinnerd als ‘de schuwe zondag’.⁵ Brussel werd zonder veel bloedvergieten bevrijd.

Maandag 4 september

De aftocht van het Duitse leger duurde onverminderd voort. De mensen in het Land van Nevele zagen een zielige, onafzienbare rij vermoeide en hongerige soldaten passeren. Enkele Duitse eenheden namen hier en daar gevechtsposities in. Sommigen gaven zich over of doken onder. In Zeveren passeerde langs de Kauwestraat een grote colonne Duitsers. Sommige soldaten gooiden hun geweren weg.

---

⁴ Meer bepaald in het plaatsje Bas-Préau van Rumes.

⁵ Verwijst naar de angst bij de bevolking voor gevechten en represailles.

De geallieerde troepen rukten vanuit Brussel nu verder op naar Antwerpen. De verrassing was compleet voor de Duitsers. Door acties van het verzet kwam de haven bijna ongeschonden in handen van de geallieerden. Ook Zuid-West-Vlaanderen was al stevig in handen van de Canadezen en Britten. Deze laatste maakten zich op om Gent te bevrijden, waar verzetstrijders al slaags waren geraakt met de Duitsers.

Dinsdag 5 september

De Britse Huzaren, een gemechaniseerde eenheid, slaagde erin om een Scheldebrug in Oudenaarde intact in handen te krijgen. Deze groep was de voorhoede van de 'The Ghent Force' de al hoger vermelde gemengde leger-eenheid die speciaal tot doel had Gent te bevrijden, waar verzetsstrijders reeds delen van de stad en haven in handen hadden. Een deel van de troepenmacht trok direct verder naar Wetteren en Melle om ook daar de bruggen te veroveren en bereikte dezelfde dag Gent. Een andere groep probeerde door te stoten richting Deinze om eveneens de bruggen in handen te krijgen. De avond van 5 september vertrok een Britse verkenningseenheid vanuit Oudenaarde met de bedoeling om de Leie in Deinze te bereiken. Een verkenningsgroep kwam uit aan het station van Olsene⁶ en een andere groep zou volgens Romain De Bouver die hierover reeds heel wat informatie verzamelde Deinze bereiken maar niet over de Leie komen. Wegens de aanwezigheid van de vele Duitsers zouden de Britten zich terugtrekken bij Gavere.

Britse verkenningseenheden kwamen aan in Sint-Martens-Latem en namen er 350 Duitsers gevangen die zich hadden overgegeven aan leden van het Geheim Leger. Na onderhandelingen wordt het centrum van Gent zonder slag of stoot overgegeven aan de geallieerden. De haven wordt pas na vijf dagen strijd volledig veroverd. Ten noorden van Gent en Brugge zouden de Duitsers zich verschansen achter het Leopoldkanaal.

Ondertussen passeerden in Nevele en omgeving nog steeds terugtrekkende Duitse troepen, maar het ging al om achterblijvers. Gevechtseenheden stel-

---

⁶ Jordaan Van Praet die nu in Astene woont en zijn vader hadden contact met deze Britse soldaten.

den kanonnen op in de Oostbroek, gericht naar het westen. 's Nachts vertrokken deze troepen in de richting van Landegem.

In Bachte-Maria-Lerne liepen twee weerstanders in een Duitse hinderlaag, zij werden gevangengenomen en direct ter plaatse doodgeschoten.

Woensdag 6 september

Rond 10u trok de nr. 4 Troop van het B-eskadron van de Britse Huzaren Deinze binnen, maar tweede luitenant Flood constateerde dat het in de stad nog wemelde van de Duitsers. De bruggen waren nog intact. Men legde contact met de weerstand. De Huzaren verlieten opnieuw (vermoedelijk gedeeltelijk) de stad. Ten Zuiden van Gent en ook in Deinze hadden de Duitsers immers gevechtseenheden van de 70ste Infanteriedivisie⁷ geposteed (een onderdeel van het 15de leger).

In Deinze waren er twee weerstandsgroepen: het Geheim Leger en het Onafhankelijkfront. Het geheim leger was in Deinze en sommige gemeenten in de omgeving goed georganiseerd. In het Land van Nevele waren er kernen in Vinkt en in Hansbeke die eveneens onder de afdeling Deinze ressorteerden. Zij behoorden tot de Sarcelle B.⁸ Het Onafhankelijkheidsfront had een kern in Petegem met vooral leden van de Kommunistische Partij die

---

⁷ Heel wat Duitse soldaten komen van het Oostfront en moeten hier op krachten komen. De militairen van de 70ste divisie krijgen dieetvoeding, want het zijn maaglijders.

⁸ Romain De Bouver deelde mee dat de afdeling van Deinze van het Geheim Leger werd geleid door Jozef Versichele. Een eerste afdeling was actief in Deinze, Astene, Machelen, Petegem en Zeveren. Een tweede afdeling omvatte Wontergem, Vinkt, Grammene, Hansbeke en Gottom. De derde afdeling had De Pinte, Deurle, Sint-Martens-Latem en Nazaret als territorium. De drie kernen hadden elk een harde kern van een tiental leden, de sabotagegroep genoemd. Op het einde van de oorlog nam het aantal leden sterk toe. Uiteindelijk waren er volgens Romain De Bouver 342 personen officieel lid. Zij hadden een uniform.

actief waren bij het OF.⁹ De twee verzetsgroepen hadden op het einde van de bezetting een aantal sabotagedaden uitgevoerd.¹⁰

In de zone Nevele en Deinze bevonden zich vanuit West-Vlaanderen terugtrekkende groepen Duitse militairen, maar ook eenheden die gevechtsposities innamen. In Nevele schoten sommige fanatieke Duitse soldaten op alles wat bewoog, maar er vielen geen slachtoffers. Er werd vooral gemikt op de vensters, waarachter men aanvallers vermoedde.

Maar heel wat Duitsers waren minder vechtlustig en zouden zich overgeven. In de buurt van Deinze maakte het C-eskadron van het 11de Huzaren dezelfde dag een vijftigtal Duitsers krijgsgevangen. In Olsene wordt een groep van honderd Duitse soldaten gevangen genomen, maar aan Olsenebrug vond nog een zware schermutseling plaats.

De brug van Sint-Martens-Lerne werd een tijdlang onder controle gehouden door verzetsstrijders en nadien bewaakt door Britse militairen.

Poolse tanks van de Eerste Poolse pantserdivisie (Canadees leger) trokken in Abele de grens over en veroveren de hele Westhoek. Hier en daar in West-Vlaanderen werd weerstand geboden door Duitsers.

Donderdag 7 september

Generaal Maczek en zijn Polen namen Roeselare in en de Britten probeerden de as Kortrijk-Gent nu volledig onder controle te krijgen.

In Deinze en omgeving kwamen na het terugtrekken van de Britten, de leden van weerstandsgroepen in actie. Maar Feldwebel Neumann van het 8ste compagnie Grenadierregiment 1018 kreeg de opdracht Deinze opnieuw te bezetten en er de drie bruggen te verdedigen tot na de doortocht van de

---

⁹ De bekendste figuur van de groep was Bertrand Ghyselincx. Er wordt algemeen een onderscheid gemaakt tussen de Communistische Partizanen en het ruimere Onafhankelijkheidsfront dat ook niet-communisten onder de leden had.

¹⁰ Zo werd de watertoren in Petegem onbruikbaar gemaakt.

laatste Duitse troepen. Deze Duitse troepen zouden slaags raken met verzetmensen die nu zelf in de problemen zaten, want er was geen steun meer van de geallieerden. Bij gevechten zouden verschillende verzetsstrijders in Deinze en omgeving de dood vinden: Julien De Roose, André D’Haenens, Alfons Van Oostende en Jozef Grusenmeyer. Romain De Bouver vermeldt Duitse soldaten die bij hun gevangenneming zonder pardon door verzetmensen werden doodgeschoten.

Ten noorden van Deinze duurde de aftocht van meestal kleine groepen Duitse soldaten nog steeds verder. De noodbrug over het Kanaal van Schipdonk werd vernield.

Maar dezelfde dag stonden Britse verkenners in Vosselare en de Langemunt, zij kwamen via Sint-Martens-Leerne. Het ging om de B Compagnie van de Royal Scots Fuseliers. Het ging wellicht om troepen die behoorden tot 15th Scottish Division van majoor-generaal Barber. Zij zouden het centrum van Nevele niet bezetten, vermoedelijk om de confrontatie met Duitse terugtrekkende troepen te vermijden. Er waren immers nog altijd kleine groepen Duitse militairen die de loop van het Kanaal van Schipdonk volgden in een poging om via het Noorden te ontkomen.

Vrijdag 8 september

De Belgische regering landde vanuit Londen in Brussel; “het Land van Nevele” was nog steeds niet volledig bevrijd.

De Polen bereikten de omgeving van Tielt, Ruiselede en Aalter waar Duitsers weerstand boden. Vooral in Tielt werd zwaar gevochten. Duitsers organiseerden een tijdlang een ware stadsguerrilla waarbij 24 Duitse en 11 Poolse soldaten sneuvelden.¹¹ ‘s Morgens bevond zich nog een zeer uitgebreide Duitse colonne in Ruiselede. De geallieerden waren zo dichtbij dat de Duitsers in allerijl de vlucht namen in de richting van Aalter. Wanneer achter de colonne Poolse tanks opdoken, kwam het rond de middag tot een gevecht waarbij de Duitsers hun antitankkanonnen en afweergeschut

---

¹¹ Voor de bevrijding van Tielt kan worden verwezen naar het gelijknamige werk van Jan Vandermeulen, uitgegeven door stadsbestuur en heemkundige kring ‘De Roede van Tielt’ in 1994.

gebruikten. Om 17u45 wordt de colonne nog eens zwaar bestookt vanuit de lucht door jachtvliegtuigen van de 131ste Poolse Wing.¹² Er waren 44 doden aan Duitse zijde.¹³ In Lotenhulle wordt een Duitse colonne gemitrailleerd vanuit de lucht. Er is slechts materiële schade.

In de wijk Oosthoek van Kanegem, dichtbij Poeke, doodden terugtrekkende Duitsers zeven burgers. Van de familie Lippens overleefde enkel het twaalfjarig zoontje Omer.

Dezelfde dag bereikten de eerste Poolse verkenningsvoertuigen Poeke, Lotenhulle, Nevele... De inwoners waren dol van vreugde. Overal kwamen mensen de straat op om de geallieerden te verwelkomen. Het naburige Aalter was nog in handen van de Duitsers.

Feldwebel Neumann liet de drie bruggen in Deinze opblazen en trok zich haastig terug in noordelijke richting. Diezelfde dag trokken de Britse Huzaren opnieuw en deze keer definitief de Leiestad binnen.

Zaterdag 9 september

Na hardnekkige strijd viel Aalter in de handen van de Poolse militairen (10de regiment Dragonders), met uitzondering van het gebied achter het kanaal Gent-Brugge ter hoogte van Aalterbrug. De Polen probeerden tevergeefs het kanaal over te steken en ook een nachtelijke poging om dat met rubber-

---

¹² De Poolse wing installeerde zich nadien op het vliegveld van Sint-Denijs-Westrem. Op 1 januari 1945 werd het vliegveld onverwacht in een wanhoopspoging door Duitse vliegtuigen gebombardeerd. Er vielen bij de Polen en Duitsers een aantal slachtoffers. Er is nog een klein monument en een straat die daar aan herinnert. In Sint-Martens-Latem kwam een Duits jachtvliegtuig neer. De piloot werd gevangengenomen. Zie verder artikel over neergestorte Poolse piloot in Landegem.

¹³ De zware aanvallen door de Polen hadden wellicht te maken met twee incidenten. Een Poolse militair werd gevangengenomen en onthoofd. Bij een andere situatie leek een groepje Duitsers zich over te geven, maar een officier gooide nog een granaat in de geschutskoepel van de pantserwagen. Het gevolg was één dode en één zwaargewonde. Anderzijds waren voordien in Tielt twee Duitse gevangengenomen soldaten geëxecuteerd door Poolse militairen.

boten te doen, mislukte. Op een bepaald ogenblik werd gevreesd voor een Duitse tegenaanval.

Een deel van de Poolse troepen werd nadien teruggetrokken om steun te bieden aan de Britten die het noorden van Gent probeerden te veroveren. In en rond Aalter werd gevochten van 9 tot 11 september.

Aalter werd door de Duitsers fel verdedigd omdat de gemeente op dat ogenblik nog één van de weinige mogelijkheden was om zich enigszins te hergroeperen in Oost-Vlaanderen en langs het Noorden te ontkomen.¹⁴

Poolse verkenners in gevechtswagens bereikten Hansbeke en Bellem, maar de streek was nog niet veilig door de terugtrekkende Duitsers vanuit Aalter.

In Nevele werd al een stoet georganiseerd, waar vier fuseliers van de Royal Scots aan deelnamen. De brandweer reed met een sectie van de B Compagnie naar Landegem waar ze in het dorp werden afgezet. Dezelfde soldaten gingen door tot in Merendree.

De Polen bereikten Nevele op 8 of 9 september. De Poolse genie begon met de bouw van een brug over het Kanaal van Schipdonk. De brug werd cruciaal voor de overtocht van duizenden tanks, pantserwagens en andere voertuigen. Deze overtocht gebeurde vanaf 10 september. In eerste instantie werd de brug gebruikt van de Poolse pantserdivisie.

Zondag 10 september

Nadat Poolse verkenners reeds op zaterdag 9 september in Bellem waren verschenen, doken plots Duitsers op die zich terugtrokken via Aalter. Tot hun grote woede waren een aantal huizen en de pastorie versierd met Belgische vlaggen. Er werd geschoten en met granaten gegooid in de pastorie. Er vielen geen slachtoffers te betreuren.

De rest van de streek was nu volledig bevrijd, op enkele rondzwervende en gedeserteerde Duitse soldaten na. In het Land van Nevele zelf werd dus

---

¹⁴ Voor de bevrijding van Aalter, zie Maurice Thys, *Aalter in september 1944*, Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete, 1979, blz. 10-12.

weinig gevochten. Engelse troepen en weerstanders maakten wel enkele tientallen Duitse soldaten krijgsgevangen.¹⁵

Het is ongelooflijk hoe snel alles verliep. Op nauwelijks enkele dagen tijd werd het grootste deel van West- en Oost-Vlaanderen bevrijd. Het was een snelle achtervolging waarbij de Duitsers niet meer konden doen dan hier en daar de opmars iets te vertragen. Na een week stonden de geallieerden aan de Duitse grens. Daar kwam de opmars bijna volledig tot stilstand. Pas in januari 1945 werd ons land volledig bevrijd.

Maandag 11 september

In de nabijheid van Aalter werden pas nu de laatste Duitse verzetshaarden uitgeschakeld en op 15 september viel Eeklo in handen van de Canadezen. Dit oponthoud was voldoende voor de Duitsers om zich te hergroeperen achter het Leopoldkanaal en om het grootste deel van de manschappen over de Schelde te transporteren.

17-19 september

Die periode werd de aanval op Arnhem ingezet. Vliegtuigen namen zweefvliegtuigen op sleeptouw. Verdwaald door de mist landden op 19 september een aantal van deze zweefvliegtuigen in onze streek.

25 september

Canadese militairen legden een nieuwe noodbrug aan in Nevele. In de Kerrebroekstraat overleed Pieter De Clercq. Hij was geraakt door een telefoonpaal die werd omvergereden door een tank. De Canadese genie zou op 28 september de brug wegnemen.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

---

¹⁵ Er zijn in Deinze en omgeving een aantal duistere omstandigheden, waarbij Duitsers die zich overgaven of al gevangen waren genomen door verzetsstrijders worden vermoord. Anderzijds werden in het hele land in totaal ook 1.000 verzetsstrijders doodgeschoten, waarvan 350 net na hun gevangennamen. De weerstanders waren meestal geen partij tegen de geharde Duitse militairen.

SYLVESTER BARDZINSKI: HET VERHAAL VAN EEN POOLSE BEVRIJDER!¹⁶

Sylvester Bardzinski werd op 3 december 1918 te Jaksice geboren, een dorpje op ongeveer 100 km ten noordoosten van Poznan, uit een gezin van zes: twee dochters en vier zonen. Zijn geboortestreek was vóór de Eerste Wereldoorlog Duits grondgebied, daardoor was zijn vader tijdens de Eerste Wereldoorlog soldaat in het Duitse leger. Na zijn lagere school volgde hij technisch onderwijs. Ondertussen was Hitler in Duitsland aan de macht gekomen en deden de geruchten de ronde dat hij Polen wilde annexeren.

In juni 1938 studeert hij af als paswerker in Bydgoszcz. Begin oktober gaat hij in dezelfde stad bij het leger en wordt er ingedeeld in het 8ste Pantserbataljon. Vanaf maart 1939 mogen ze de kazerne niet meer verlaten. Op 24 augustus 1939 worden alle voertuigen opgeëist. Deze moeten per spoor naar Warschau gebracht worden en er worden 10 vrijwilligers gevraagd om het transport te begeleiden. Bardzinski steekt de hand op. Op dat moment hadden Hitler en Stalin Polen reeds onder elkaar verdeeld. De voertuigen worden afgeleverd in Warschau op 1 september en op 8 september verlaten ze hun hoofdstad. Op 17 september wordt hij in Luck, een dorpje ten zuiden van Warschau, als chauffeur in het 12de Pantserbataljon ondergebracht.

Het Poolse leger werd door Duitsland en Rusland verpletterd en hun legerleiders vermoord. Bardzinski en zijn strijdmakers krijgen het uitdrukkelijk bevel niet tegen de Russen te vechten maar te trachten Roemenië of Hongarije te bereiken. Door de informatie die ze, vooral van priesters, ontvingen wisten ze dat onder de leiding van generaal Sikorski in Frankrijk een Pools leger werd opgericht. Bardzinski besluit met zijn makkers naar Frankrijk te gaan. Zij die het kunnen trekken naar Roemenië of Hongarije. Daar zou men hen valse papieren overhandigen waarmee ze naar Frankrijk

---

¹⁶ Met dank aan ons lid de heer Firmin Verbeke uit Drogen die voor ons de contacten legde met de heer Sylvester Bardzinski. Voor deze bijdrage konden we ook beroep doen op het studiewerk van Gregory Claeys, kleinzoon van de heer Bardzinski getiteld: "Communisme, kapitalisme of dood" (zonder datum), waarvoor onze dank.

kunnen. Bardzinski vlucht met een twintigtal andere soldaten over Rusland naar Roemenië. Langs Tsjechoslowakije was het niet meer mogelijk omdat dit al bezet was door de Duitsers.

De ontvangst in Roemenië was een bittere teleurstelling. Eens de grens overgestoken worden alle Polen onmiddellijk opgepakt en in een oude kazerne opgesloten. Een priester geeft hen morele steun en helpt hen bij eventuele ontsnappingspogingen. Ze willen hoe dan ook naar Frankrijk.

Ontsnappen was niet zo eenvoudig. Bij de controle moesten de gevangenen steeds een kaart, met naam en allerhande gegevens op, laten zien. Tijdens de controles sluit men de hele barak en moet men in alfabetische volgorde naar buiten komen en z'n kaart laten zien. Op deze manier kan men natuurlijk direct zien als iemand afwezig is. Maar de Polen hielden de kaart van een gevluchte makker bij. Iemand die buiten was kwam via het raam terug binnen en neemt dan de plaats van een makker in. Bardzinski's ontsnappingspoging mislukt en hij wordt in de gevangenis opgesloten.

Ze verhuizen naar een strafkamp waar de levensomstandigheden buitengewoon slecht zijn. Bardzinski en een makker ondernemen een tweede ontsnappingspoging door zich in de tonnen, waarmee men het water komt brengen, te verstoppen. Eenmaal vrij willen ze zo vlug mogelijk het Poolse consulaat in Boekarest zien te bereiken waar ze valse papieren zouden krijgen om naar Frankrijk te gaan. Op de trein wordt hij met zijn vriend echter opgepakt en belandt hij terug in hetzelfde kamp. Hun collega's gevangenen onthalen hen schertsend met de woorden: "Daar zijn onze Fransen terug".

De derde keer lukt het hem wel. Een priester weet de bewakers ervan te overtuigen dat onder de gevangenen zich enkele studenten bevinden die met de soldaten mee zijn gevlucht. Bardzinski wordt bij de groep van de studenten gevoegd. Het is ondertussen al de tweede helft van april 1940. Zij mogen naar een kamp waar er nauwelijks nog controle is. Zo'n gelegenheid laat hij niet voorbij gaan en hij trekt onmiddellijk naar Boekarest; maar hij heeft geen papieren. Hij spreekt al een mondje Roemeens en doet zich voor als kruier in het station. Hij raakt door de controle door een oude vrouw haar koffers te helpen dragen. Hij bereikt het Poolse consulaat en krijgt er een valse naam: "Piwa", wat 'zaag' betekent.

Shermantank en bemanning van het 2de Peloton van de 1ste Poolse Pantserdivisieregiment, 1ste Compagnie. Een compagnie bestond uit 16 tanks: 4 pelotons van 3 tanks en een vijfde peloton van 4 tanks, het commandopeloton.

Met deze bemanning trok deze tank vanuit Frankrijk naar Nederland dwars door het land van Nevele.

V.I.n.r.: GRUCA (radio-operator, volgde later officiersschool in Engeland, werd onderluitenant en week uit naar de Verenigde Staten waar hij op jonge leeftijd stierf).

ZARKOW (de bedienaar van de toren van de tank - bleef in Londen wonen en huwde er met een Poolse. Hij overleed in Londen).

PONIATOWSKI (onderluitenant, bevelhebber van het peloton - gesneuveld op 22/01/1945).

PISKOREK (2de chauffeur - huwde een Poolse en week uit naar Zuid-Afrika. Keerde bij de afschaffing van de apartheid naar Polen terug waar hij enkele jaren geleden overleed.)

BARDZINSKI (1ste chauffeur - de enige nog in leven - woont in Sint-Gillis-Waas).

(Foto: verzameling Sylvester Bardzinski, Sint-Gillis-Waas)

Met de trein reist hij naar Zagreb (Kroatië) waar hij bijna twee weken verblijft alvorens zijn tocht naar Frankrijk aan te vatten. Op 9 mei 1940 bereikt hij, via Italië, Frankrijk. Daar waren ondertussen al vier Poolse bataljons gevormd. Op 16 mei 1940 wordt hij er officieel opgenomen in het “Armée Polonaise hors de Pologne”.

Na de overgave van de Franse troepen trekken ze naar Bayonne waar ze inschepen voor Engeland om zich bij het Britse leger te voegen. Op de trein naar Bayonne zijn de omstandigheden erbarmelijk. Iedereen stinkt, ze dragen al drie weken dezelfde kleren en velen hebben diarree. In Bayonne schepen ze in voor Plymouth op één van de twee voormalige Poolse luxeschepen die in 1939 naar Engeland waren gevlucht. Het schip zit overvol. Bardzinsky heeft het geluk als een der eerste op het schip te kunnen stappen, krijgt een kamer toegewezen en slaapt gedurende de hele overtocht.

In Plymouth worden ze hartelijk ontvangen. Van daar worden ze naar Liverpool gebracht en in quarantaine geplaatst. Voor het eerst na weken kunnen ze zich ernstig wassen maar eerst krijgen ze een stoombad en daarna een ijskoude douche. De Polen worden daarna naar Schotland overgebracht. Daar zullen ze gedurende 4 jaar zich voorbereiden op de bevrijding. Ze bewaken er de Schotse grens. Tijdens het oogstseizoen worden ze ingeschakeld op de velden want ook daar zijn de jonge mannen naar het front. Ze krijgen er Engelse les. De Engelsen zijn heel vriendelijk, wanneer de Polen iets willen kopen krijgen ze het dikwijls gratis.

De Polen steken het Kanaal over op 30 juli 1944 en landden in Arromanches o.l.v. generaal Maczek. Het duurde nog acht dagen om alle Poolse troepen te herenigen. Bardzinski is tankchauffeur. Ze trekken richting Caen. In het begin verloopt alles vlot. De Duitsers waren al een heel eind teruggedrongen.

Op 9 augustus 1944 raken ze in een ernstige schermutseling gewikkeld in een gebied dat nog in handen is van de Duitsers. Tijdens de beschietingen wordt hun tank enkele keren zwaar geraakt. Een eerste treffer vernielde de periscoop en bij een tweede treffer wordt Bardzinski gewond aan het hoofd. Ze verlaten snel hun tank en kunnen nog net op tijd wegduiken voor de kogelregen van de vijandelijke mitrailleurs. Hun tank blijft nog zo'n 150 à 200 meter verder rijden en de Duitse belagers nemen de vlucht. Ondertussen hebben de Duitsers zich teruggetrokken.

Ze zaten nu midden op de frontlijn en zouden tot en met 6 mei 1945 (Wilhelmshaven) de eerste linie vormen.

De volgende dag krijgen ze een paar uur rust gegund en ze krijgen ook een nieuwe tank. Hun tankcommandant wordt nu prins Andrej Poniatowski, een afstammeling van de laatste Poolse koning, wiens familie in Frankrijk woont.

De tweede grote slag vindt plaats tussen 19 en 22 augustus 1944 te Chambois en op de Mont-Ormel (Hill 262), een heuvel in de omgeving van Falaise (Normandië) waar men een zicht heeft op de hele streek en alle invalswegen. De Duitsers raakten ingesloten en hun enige uitweg was Mont Ormel die sinds 19 augustus door de Polen was bezet. De andere geallieerde troepen arriveren er te laat en de Polen raken omsingeld. De Duitsers die proberen de helling op te komen worden weggemaaid maar ze blijven ze aanvallen. Op 22 augustus komen de Canadezen er aan. Samen met de Polen slagen ze er in de Duitsers te verslaan. De Polen telden er 325 doden, 1002 gekwetsten en 114 vermisten. In totaal verloren ze er bijna 20 % van hun manschappen. Dit bloedig treffen was de laatste slag in de strijd om Normandië.

In Ruiselede en het Land van Nevele

De tocht gaat nu richting Nederland. De Polen krijgen de opdracht West- en Oost-Vlaanderen te bevrijden. Ieper en Tielt worden bevrijd en ze krijgen de opdracht richting Ruiselede te trekken, soms dwars door de velden. De tank van Bardzinski reed voorop. Het was de bedoeling voor Ruiselede halt te houden. Op een zeker moment riep hun bevelhebber, prins Poniatowski: “mijn kaart is ten einde!”. Deze uitroep betekende dat ze te ver waren gereden. De stafkaarten waarover de Polen beschikten bestreken elke keer een gebied van 25 kilometer. Meestal kregen ze er elke keer een pakket van 4 mee. In en rondom Ruiselede stonden antitankkanonnen opgesteld maar bij de luchtaanval van de geallieerde vliegtuigen waren de Duitsers gevlucht. Sommigen verscholen zich in de kelders van de burgers. Toen de Polen Ruiselede binnenreden, zag je sommige Duitsers staan tussen de bevolking. Ze gaven zich bijna allemaal over. Er werd aan Poolse zijde geen schot gelost.

Bij zo'n massale overgave werd de oudste soldaat naar voren geroepen en

kreeg hij de opdracht zich met zijn collega's naar de achterste linies te begeven. Daar werden ze als krijgsgevangenen meegenomen, ergens opgesloten of overgedragen aan de weerstand.

Van Ruiselede ging hun tocht verder naar Poeke, Lotenhulle, Poesele, Nevele, Vosselare, Sint-Martens-Lerne, Baarle, Drongen en tenslotte Gent. Deze doortocht gebeurde bijna zonder oponthoud. De legerleiding drong sterk aan op een snelle doortocht om te vermijden dat de overgebleven Duitsers zich nog zouden hergroeperen. In Gent dat al voor de helft bevrijd is, was de bevolking echt uitgelaten. Vier, vijf rijen mensen stonden langs de weg en de tanks konden nauwelijks passeren. Stoppen mocht niet want dan zouden ze zeker niet meer weg geraakt zijn. Een deel van de troepen blijft in Gent, het ander deel zet zijn tocht verder richting Sint-Niklaas.

In Sint-Gillis-Waas mogen ze bij de burgers gaan slapen omdat het buiten veel te koud en te vochtig is. Daar leert hij Marcella Van der Heyden kennen, die later zijn vrouw zal worden. Hij valt onmiddellijk in de smaak van vader Van der Heyden, een oud-strijder van de Eerste Wereldoorlog. Voor ze verder trekken geeft vader Van der Heyden hem en zijn makkers "een kruisje" en zegt hen dat ze behouden zullen terugkeren.

In Nederland was het barkoud en de sfeer was er minder uitbundig dan in België, het gaf het gevoel dat de bevolking er de laatste tijd meer geleden had onder de bezetting dan in België. Ze bevrijden Breda en trekken zo verder richting Moerdijk. In hun vrije tijd schaatsen ze op de bevroren rivieren. In ruil voor enkele sigaretten staan de Nederlandse mannen graag hun schaatsen eens af aan de Polen.

Het gros van de Poolse troepen bevond zich in januari 1945 in Steenberg. Op 21 januari bevindt Bardzinski zich in Sint-Philipsland waar hij samen met een andere Sherman-tank ondersteuning moet geven aan een Britse uitkijkpost in een plaatselijke watertoren. Van daaruit kunnen ze de bewegingen gadeslaan in Schouwen-Duiveland en Goeree-Overflakkee. Het is er al een hele tijd rustig.

Het is nacht en er is veel sneeuw gevallen. Prins Poniatowski gaat naar een stafvergadering met de Engelsen. Bardzinski houdt van 21 tot 23 uur de wacht. Boven hen cirkelt al geruime tijd een vliegtuig maar het is hen onmogelijk uit te maken of het gaat om een bondgenoot of een vijand. Het lawaai van de motor diende vermoedelijk echter om het geluid van de

Sylvester BARDZINSKI in 1946. Hij was in het Poolse leger van 1938 tot aan zijn demobilisatie op 13 april 1947.
(Foto: verzameling Sylvester Bardzinski, Sint-Gillis-Waas)

motorbootjes te dempen die op dat moment de Maas overstaken. Wanneer plotseling enkele Nederlandse verzetslieden, die aan de oever van de Maas hadden postgevat komen toegelopen, belt Bardzinski zijn commandant op die onmiddellijk zijn eenheid vervoegt. Goed geluimd komt hij er aan en zegt: "Ah, ze schieten hier." Zoals gewoonlijk gaat hij rechtop staan in de open tankkoepel, hoewel zijn bemanning hem al dikwijls heeft gevraagd dit niet te doen. De Duitsers zijn in het wit gekleed en daardoor goed gecamoufleerd. Plots horen ze op de tank het geluid als van een hagelregen en de prins zeeg in de tank neer. In zijn baret vindt Bardzinski een kogel. Er wordt voor het ergste gevreesd. Een jeep brengt hem in volle vaart naar het militair hospitaal in Bergen-op-Zoom. De volgende ochtend, 22 januari 1945, krijgen ze de melding dat hij overleden is. Hij wordt ter plaatse begraven. Later werden zijn stoffelijke resten naar een begraafplaats in de omgeving van Parijs overgebracht waar ze in het familiegraf werden bijgezet. Prins Poniatowski was er niet bij toen ze een kruisje kregen van vader Van der Heyden, zegt Sylvester Bardzinski.

Op het moment dat de Polen Wilhelmshaven willen aanvallen, geven de Duitsers zich over en is de oorlog voorbij. De euforie om dit goede nieuws is groot bij de Canadezen die met hen opererend waren. De Polen daarentegen zijn bedroefd. Voor hen is het geen bevrijding. Bijna driekwart van de Poolse soldaten kwam uit het zuidoosten van Polen omdat men van daar uit gemakkelijker heeft kunnen vluchten. Sylvester Bardzinski heeft het geluk gehad zijn hand op te steken voor de escorte van de aangeslagen voertuigen. Anders was hij hoogstwaarschijnlijk gedood en zijn geboortestreek was nu in Russische handen. Zij die terugkeerden moeten bij hun aankomst uitleggen waarom ze met de kapitalisten hebben meegevochten en komen daarna in werkkampen of in de gevangenis terecht. Wanneer hij later met zijn vrouw en dochter zijn familie gaat bezoeken wordt het hem elke keer knap moeilijk gemaakt en wordt hij urenlang ondervraagd door de politie. Velen bleven in het leger. Zo ook Bardzinski, hij zal nog twee jaar in het Poolse leger in Duitsland blijven om daar de orde te helpen handhaven. Wanneer hij ontdekt waar zijn jongste zuster verblijft gaat hij haar opzoeken. Ze was in het begin van de oorlog opgepakt om in Duitsland te gaan werken. Ze gaat met hem mee en hij stuurt haar naar de familie Van der Heyden in Sint-Gillis-Waas. Door zijn zuster daar regelmatig te bezoeken, leert hij Marcella Van der Heyden beter kennen. In april 1947 verlaat hij het leger, trouwt met haar en komt in België wonen. Hij vindt werk als metaal-

bewerker in Sint-Niklaas. In Sint-Gillis-Waas wordt hij lid van de vrijwillige brandweer en wordt er na dertig jaar trouwe dienst uitgewuifd als sergeant-majoor van zijn korps.

Hij is houder van meer dan twintig militaire eretekens waaronder de Polonia Restituti, de hoogste Poolse militaire onderscheiding, het Franse “Croix des combattants volontaires”, de Britse eretekens “the French and Germany star”, “Six months soldier on the front” en vele andere.

Samen met zijn overblijvende Poolse medestrijders maakt hij er een erezaak van zijn gesneuvelde en overleden strijdmakkers te herdenken bij de plechtigheden naar aanleiding van de zestigste verjaring van D-day en de bevrijding van onze gewesten.

André BOLLAERT, Poesele

POOLSE BEVRIJDERS LIETEN BAARLEKERK LEEGLOPEN

Firmin Verbeke (°Drongen 18.02.1929) uit de Raapstraat 4 te Drongen-Keuze herinnert zich nog zeer goed dat op zondag 10 september 1944 de gelovigen in de hoogmis opgeschrikt werden door naderende motorvoertuigen die uit de richting Sint-Martens-Lerne kwamen. Pastoor Van Gansbeke die juist zijn wekelijkse zondagspreek hield, moest lijdzaam toezien dat zijn kerk beetje bij beetje aan het leeglopen was.

De bevolking was reeds op de hoogte van de pandoering die de Duitsers gekregen hadden te Ruiselede en wisten dat de bevrijding niet langer meer kon uitblijven. De eerste Pool die arriveerde was een motorrijder onmiddellijk gevolgd door enkele Cromwelltanks van de verkenners. Deze moderne tanks afkomstig van het 10^e PSK (Pulku Strzelöow Konnyck) een verkenningseenheid in de Poolse Pantserdivisie. Zij waren de enige die over dit modern voertuig beschikten.¹⁷ Na de tanks volgden jeeps, kanonnen en infanterie. Ze hielden halt langs de Deinsessesteenweg en werden door de bevolking uitbundig begroet. Vele Polen spraken een aardig mondje Frans en konden zo gemakkelijk contact leggen met de Baarlenaren. Verscheidene soldaten werden bij de bevolking uitgenodigd voor het middagmaal. Firmin Verbeke weet nog te vertellen dat zijn moeder verse boontjes en tomaten had klaargemaakt waar de Polen enorm verlekkerd op waren. Als dank kregen ze van de Polen enkele dagrantsoenen bestaande uit dozen ingeblikte groenten. Deze soldaten kwamen later in Nederland terecht, in de omgeving van Breda, waar ze sneuvelden en werden bijgezet op het Pools kerkhof aldaar.

De komst van de bevrijder betekende voor de jonge Verbeke ook de kennismaking met zijn eerste sigaret, een “player” en zijn eerste stuk kauwgom, iets wat de jongeren toen nog niet kenden. Iedereen dacht dat het een gewoon snoepje was. Eerst smaakte het niet zo lekker maar de smaak verbeterde met erop te kauwen.

De Polen namen daarna hun intrek in de hovingen van de Drongense abdij en terreinen eromheen (waar nu het parochiaal centrum is). Ze bleven daar tot donderdag 14 september.

André BOLLAERT, Poesele

---

¹⁷ Peter Taghon, *België 44, de bevrijding*, Lannoo, Tielt 1993, blz. 98.

10 september 1944: De eerste Poolse legervoertuigen verlaten het Land van Nevele en bereiken Drogen-Keuze (ter hoogte waar zich nu de garage Danneels bevindt). Links café "De Tramstatie", rechts de tramlijn van de buurtspoorweg Gent-Nevele-Ruiselede.
(Foto: verzameling Firmin Verbeke, Drogen)

Zondag 10 september 1944. De vijf Poolse soldaten die samen met de familie Verbeke het middagmaal namen. Ze poseren hier voor de woning van de familie Verbeke in de Raapstraat 4, te Drogen, wijk Keuze.
(Foto: verzameling Firmin Verbeke, Drogen)

WOELIGE BEVRIJDNG IN BACHTE-MARIA-LEERNE: OPEISINGEN, WEERSTANDERS IN HINDERLAAG, GROTE SLACHPARTIJ FRANSE KOEIEN EN ZWEEFVLIEGTUIGEN

Meester De Boever noteerde de gebeurtenissen¹⁸

In Bachte-Maria-Leerne is tijdens de bevrijding blijkbaar van alles gebeurd. Eén van de bevoorrechte getuigen was de onderwijzer Georges De Boever, die alles op papier heeft gezet. We geven de tekst hierna integraal weer.

Opeisingen van paarden en karren

In de morgen van zaterdag 2 september 1944 scheen alles nog rustig. De kinderen waren voor de eerste dag van het nieuwe schooljaar in de klas. Men kon wel opmaken door de berichtgeving van de Engelse radio, dat de bevrijding op komst was maar dat ze zo nabij was, vermoedde niemand.

In de voormiddag kwamen een paar Duitsers naar het gemeentehuis met het bevel dat enkele landbouwers met paardengespan de zondagmorgen moesten ter beschikking zijn om legermateriaal te vervoeren. Dat klonk nogal onrustwekkend en allerhande praatjes werden verspreid zodat veel mannen niet naar de zondagsmis durfden te gaan uit vrees opgepikt en weggevoerd te worden. Gelukkig was daar niets van aan en in de loop van zondagvoormiddag vertrokken volgende opgeëiste landbouwers met wagens en paarden: Jules Dobbelaere, René Cnudde, Marcel Claeys, Firmin Torck, Aloïs Claeys met zijn begeleider Aimé Oppeel, Jules Volckaert en de begeleider Irené Van Hoe. Hun tocht liep tot Breda in Nederland en allen zijn maar rond Allerheiligen teruggekeerd maar dan zonder paarden of wagens. Alleen Jules Dobbelaere was nog in het bezit van een paard dat gekwetst werd in Wuustwezel.

Weerstanders liepen in een hinderlaag

De maandag werden de scholen toch maar gesloten. Onophoudend trokken immers Duitse soldaten met allerhande vervoermiddelen door het dorp,

---

¹⁸ Noël Kerckhaert, *Kroniek van Bachte-Maria-Leerne*, uitgave gemeentebestuur, 1973, blz. 201 tot 204.

sommigen zelfs met kinderrijtuigen. Dat duurde zo tot de dinsdagnacht. Toen werd het kalmer. Een kanon afgeschermd met takken en groen werd aan het Kloosterstraatje, midden van het dorp, opgesteld. Een honderdtal meter voor het kapelleke van Raasboom lagen bovendien enkele Duitsers in hinderlaag. Het werd woensdag. De weerstand kwam in actie en enkele schoten werden gewisseld tussen beide partijen. Twee weerstanders per fiets (namelijk René Thienpont uit Gentbrugge en Albert Wouters uit Wilsle (Leuven)) vroegen aan inwoners de weg naar Sint-Martens-Latem. Men raadde hen aan, uit veiligheidsoverwegingen de binnenwegen te nemen maar ze gaven daar geen gehoor aan. Moest men te Bachte iets geweten hebben over de Duitse soldaten die aan Raasboom en in het dorp van Leerne verbleven, dan zouden ze beslist nog sterker aangedrongen hebben om de binnenwegen te gebruiken. De beide weerstanders bemerkten helaas te laat de hinderlaag. Zij lieten hun fietsen achter, sprongen over de haag van Jules Adams en vluchtten de velden in om nog te ontkomen. Ze werden echter achternagezet door enkele Duitsers en vielen in hun handen. Ze werden ter plaatse op beestachtige wijze afgemaakt.

De laatste Duitsers werden gevangengenomen door de weerstand

Donderdagmorgen op 7 september waren de Duitsers aan het kapelleken en in het dorp verdwenen. Wij hadden de indruk dat alle Duitsers weg waren maar rond de middag daagde nog een groepje soldaten op aan de woning van meester Sergeant. Ze gaven zich in de namiddag aan enkele weerstanders over. Deze leidden ze naar de brug van Sint-Martens-Lerne waar ze aan andere weerstanders werden overgeleverd, die ze naar Sint-Martens-Latem brachten. Dat waren de laatste Duitsers in de gemeente. Iedereen dacht dat wij bevrijd waren en om uiting te geven aan de vreugde werden de vlaggen uitgestoken. Het was een hele opluchting al die vaandels in het dorp te zien wapperen nadat ze vier jaar lang weggestopt waren. Na nauwelijks een half uur werden de vaandels echter vliegensvlug verwijderd, omdat men vertelde dat er op de markt in Deinze nog Duitsers waren. Naderhand is trouwens gebleken dat het werkelijk zo was. Toen die niet kwamen opdagen, luwde de spanning weer en wachtte iedereen op wat er nog meer zou gebeuren.

De eerste Engelse tank

Tegen de avond kwam er een Engelse tank uit de richting Gent tot aan de kerk van Sint-Martens-Leerne. Twee Duitse krijgsgevangenen werden daar door een weerstander aan de Engelsen overgeleverd. Welke vreugde bij de talrijke menigte toen ze de eerste Engelse soldaat zagen. Hij werd met bloemen overladen en de jonge meisjes waren wel wat afgunstig om hem de eerste kus te mogen geven. Na een verblijf van een uurtje maakte de tank plots rechtsonkeer en vertrok terug in de richting van Gent. Iedereen stond verbluft en was bevreesd dat er nog Duitsers zouden komen. De mensen op de rechteroever van de Leie en van het Kanaal van Schipdonk waren bevrijd maar hier moest men nog een paar dagen geduld hebben. Op het einde van de week was Bachte-Maria-Leerne dan werkelijk van de vijand verlost. Weldra stroomden de geallieerden met hun zware tanks door de gemeente. Uren stonden mensen te kijken en verwelkomden de soldaten met bloemen en vreugdekreten. De soldaten van hun kant beantwoordden dat met het V-teken. Ze gooiden ook chocolade en sigaretten en waar ze stil hielden deelden ze soms dozen vlees en allerhande conserven uit.

Na de eerste vreugderoer keerden de gewone levensomstandigheden geleidelijk weer en de troepenbewegingen die bleven aanhouden genoten al lang niet meer de belangstelling van de eerste dagen.

Om het enorm vervoer van brandstoffen uit te schakelen werden bovengrondse pijpleidingen aangelegd langswaar de benzine naar de bestemde plaats vloeiende. De leidingen werden bestendig bewaakt om diefstal en sabotage te voorkomen. Niettegenstaande die bewaking werden in een naburige gemeente toch mannen betrapt die benzine wisten af te tappen.

Te Bachte-Maria-Leerne waren er soms ook Engelse en Amerikaanse soldaten ingekwartierd. Zo waren er hier rond 11 november enkele geallieerden, die met de inwoners aan de gedenksteen aan het kapelleken de wapenstilstand van de oorlog 1914-'18 herdachten.

Zeno en Stefaan De Vogelaere liepen mee met een groep weerstanders

Zeno heeft - zoals zovele anderen - de Duitse aftocht gezien. Overal in de streek werden fietsen en paarden met kar opgeëist, weet hij te vertellen. Hij vernam nadien dat de Duitsers nog problemen met die karren kregen, omdat deze geen remmen hadden.

Zeno De Vogelaere herinnert zich die zesde september 1944 zeer goed. De Duitsers waren nog niet helemaal weg en de Engelsen hadden het terrein nog niet volledig bezet, toen verzetslieden in actie kwamen. In Bachte-Maria-Lerne doken een aantal mensen uit Gent op, die werden vervoegd door een aantal (over) enthousiaste jongeren uit het dorp. Het moet een eigenaardige sfeer geweest zijn: een plotse avontuurlijke vrijheid, laaiend enthousiasme in combinatie met wraakgevoelens.

In het kasteel van Vosselare waar de Duitsers hadden gelogeed, werd een voorraad rode wijn gevonden. Een uitgelaten groep had bij landbouwer Karel De Waele een os geslacht en na vier jaar honger een groot feest georganiseerd. “We waren gelijk wildemannen. Het was de wreedste dag van mijn leven. Maar ja, ik was toen negentien jaar”.

Nadien trok de groep door de streek. In Lerne werden bij de landbouwer De Winter zeven en bij de onderwijzer Sergeant vijf Duitsers krijgsgevangen gemaakt door de groep. Een roekeloze daad, vindt Zeno zelf. De Duitsers hadden ons niet zien komen, ze zaten binnen iets te drinken, anders had het misschien nog slecht kunnen aflopen.

De Duitsers werden overgedragen aan Engelsen die zich op de brug van Sint-Martens-Lerne bevonden. Zeno herinnert zich hoe de Engelsen verklaarden dat ze de Duitsers, die eerst dachten dat ze doodgeschoten zouden worden, goed zouden behandelen volgens de Conventie van Genève. Klein detail “de gevangenen kregen direct sigaretten maar wij niet”, weet Zeno nog. Op dat ogenblik werd de brug in Deinze beschoten vanuit Semmerzake. De inslagen waren zo erg dat een aantal ruiten sneuvelden tot in Bachte-Maria-Lerne.

Enkele dagen later kwam er een enorme legermacht van de geallieerden opzetten die allemaal via het kruispunt in Lerne passeerden en richting Gent trokken. Volgens Zeno waren het Polen. Zijn vader Abel, die Frans kon, zou nadien nog even een gesprek hebben gevoerd met de Poolse generaal Maczek die vanuit zijn jeep de werken van de noodbrug opvolgde in Nevele. Talloze tanks en pantserwagens reden erover. Zij zouden in Sint-Martens-Lerne de wegen kapotrijden.

Noodlanding van Amerikaanse zweefvliegtuigen

Een paar weken later beleefden Zeno De Vogelare en zijn broer Stefaan nog een avontuur. De bevrijding van de streek was voorbij. De opmars van de geallieerden was enigszins tot stilstand gekomen aan de grens van Duitsland en net over de grens van Nederland.

Het plan bestond om nog voor de winter de Duitsers de genadeslag toe te dienen. Daartoe moest wel het Ruhrgebied worden veroverd, en dat wou men voorbereiden door in een grote luchtlandingsoperatie een aantal bruggen en rivieren op de as Eindhoven-Arnhem in handen te krijgen. Tussen 17 en 19 september werden in opeenvolgende golven drie divisies soldaten overgevlogen (ongeveer 30.000 manschappen waarvan er 12.000 zouden sneuvelen).

Op 19 september was er een enorme mist en verschillende Dakota's van de 101ste luchtlandingsdivisie gooiden hun zweefvliegtuig te vroeg los. In Kruishoutem kwamen hierbij vijftien militairen om het leven.¹⁹ Ook in Gottem kwam een zweefvliegtuig neer.

Op 19 september rooiden Stefaan en Zeno in Bachte-Maria-Lerne aardappelen. Er was veel mist. De lucht was vol van de honderden Amerikaanse Douglas-Dakotavliegtuigen die zweefvliegtuigen sleepten van het type Waco. Plots zagen ze twee kabels loskomen en renden in de richting van waar de zweefvliegtuigen zouden landen, wat gebeurde in de buurt van de huidige Della Failledreef. Op die manier waren ze er als eerste bij. De Amerikanen hadden reeds hun machineweren in stelling gebracht onder de vleugels van de vliegtuigen. De opluchting bij de militairen was enorm toen ze na een tijdje vernamen dat ze zich in bevrijd gebied bevonden. Stefaan en Zeno kregen chocolade en sigaretten (nu wel). De officier had net zijn pijp aangestoken toen de graaf t' Kint de Roodenbeke arriveerde, herinnert Zeno nog.

Er waren twee aanhangwagens vol met munitie. Engelse troepen voerden die snel af. De vliegtuigen bleven liggen om de schade te vergoeden die de boer had geleden. Zij werden ontmanteld door de mensen uit de omgeving.

---

¹⁹ Romain De Bouver schreef hierover in het contactblad van de KGK van november 1998.

Samen met zijn twee zussen Gerarda en Antoinette reed Firmin Verbeke op 21 september 1944 naar Bachte-Maria-Lerne. Daar werd het toestel bewaakt door een lid van het O.F.F.I. (Onafhankelijkheidsfront). Het was een zoon van smid De Vriese uit de Smissestraat uit Sint-Martens-Lerne. Die verbood dat er foto's zouden genomen worden. Voor 5 frank liet hij zich echter omkopen door Gerarda Verbeke die zo enkele unieke kiekjes kon maken van haar broer en zus. Nog, volgens de opzoeken door de heer Verbeke, werd dit vliegtuig achteraf gedemonteerd, weggehaald, en naar Vlamertinge gevoerd naar de terreinen waar er tijdens de oorlog een Duits vliegveld was.

(Foto Gerarda Verbeke en verzameling Firmin Verbeke)

Een andere getuige, Firmin Verbeke uit Drongen, weet van één vliegtuig. Het landde op 19 september 1944, een zeer mistige dag, omstreeks 14 uur in de Maaigemhoek niet ver van de hoek gevormd door de Della Failliedreef en de Leiekant.

Verbeke noteerde als jonge knaap alle gegevens over het vliegtuig. Zo weten we dat het ging over een WACO-CG-A4 met nummer 341901. In zo'n toestel zaten 16 para's, één piloot en één piloot-navigator. In het vliegtuig bevonden zich een wagentje met zendapparatuur, 3 kleine parascooters en verscheidene dozen en kisten met munitie en een voorraad voedsel. Dit alles was verpakt in containers voorzien van buffers om de schokken bij een eventuele onzachte landing op te vangen.

Ophalen van opgeëisten en politieke gevangenen aan het station in Gent

Zeno heeft zich ook ingezet om in mei 1945 opgeëisten en politieke gevangenen uit de streek die uit Duitsland kwamen op te halen aan het Sint-Pietersstation in Gent. Hij herinnert zich nog de vele uitgemergelde mensen. Zij werden met een auto of de tram teruggebracht. De terugkeer was telkens een zeer emotioneel moment voor de familie. Soms leidde dat tot stoeten, feesten of een zich opnieuw afreageren tegenover een al dan niet vermeende Duitsgezinde.

Hij wist nog mee te delen dat er een film werd vertoond in het Liberaal Huis en de socialistische filmzaal in Deinze over de concentratiekampen. Heel wat oudere mensen die nog nooit een film hadden gezien, gingen toen voor het eerst kijken.

Marcel Janssens zag het laatste wapenfeit van de Duitsers in Bachte: “Tweehonderd koeien door de Leernsesteenweg drijven”

Oud-strijder Marcel Janssens uit Bachte beweert dat over de Belgische soldaten werd verteld dat ze rap konden lopen in 1940, maar in september 1944 liepen de Duitsers volgens hem nog rapper. Ze kwamen uit de richting van Leerne en trokken massaal naar Deinze. Hij herinnert zich nog hoe een aantal Duitsers zich te rusten legden in het voortuintje van de ouderlijke woning langs de Leernsesteenweg.

Hij zag nog een merkwaardig feit dat tot veel opwindning leidde in de streek. Net voor de bevrijding dreven de Duitsers bijna tweehonderd koeien langs

Nog eens Firmin en Antoinette Verbeke, nu in het gezelschap van De Vriese van het Onafhankelijkheidsfront. Het verzet kreeg net na de bevrijding allerlei opdrachten te vervullen om orde en veiligheid te garanderen. Heel wat leden traden nadien toe tot de politie en rijkswacht, die na de oorlog grotendeels opnieuw diende te worden gevormd.
(Foto Gerarda Verbeke en verzameling Firmin Verbeke)

de Leernsesteenweg uit de richting van Deinze. De koeien zijn niet verder geraakt dan Leerne, waar ze overal werden verspreid bij boeren en op meersen. Heel wat van die dieren werden gestolen en direct geslacht. Een aantal werden verkocht. Samen met André Dhont is hij een koe gaan kopen. Dat kostte hem toen 1400 fr., een fortuintje in die tijd.

De geallieerden (Canadezen meent Marcel) zijn aangekomen vanuit Deinze. Het waren vooral vrachtwagens, afgeladen vol met soldaten. Incidenten zijn er niet geweest, behalve toen de twee Bachtense opgeëisten in mei 1945 met de wagen werden afgehaald aan het station van Deinze. Het was een initiatief van de landelijke jeugd. In stoet keerde men terug. Een Duitsgezinde uit het centrum van het dorp deed nogal uitdagend en 's avonds werd de inboedel van zijn huis kapotgeslagen door een woedende menigte. "Hadden ze zich stilgehouden dan was er niets gebeurd", meende Marcel.

Hij deelde nog mee dat hij in mei 1940 werd gevangengenomen in Hansbeke na een lange terugtocht vanuit Limburg en Antwerpen. Ze waren murw van de vele beschietingen. Hij was soldaat bij het tweede linieregiment dat in Gent was gelegerd. Na een verschrikkelijke tocht per koolschip en beestenvagen kwamen ze terecht in Altengrabow in het Oosten van Duitsland. Pas in januari 1941 werden de krijgsgevangenen vrijgelaten. Hij was in gezelschap van nog twee anderen van Bachte: Fons Lavent en José Danneels. Marcel is nog steeds lid van het bestuur van de oud-strijdersbond.

Arsène Cornelis begeleidde een Engelse verkenner

Toen Arsène Cornelis met enkele schoolkameraden langs de Leernsesteenweg van Deinze stapte, op 5 of 6 september 1944, werd hij plots gewenkt door een Engelse soldaat, die verdekt lag langs de Rekkelingebek en die blijkbaar als verkenner opereerde. Hij slaagde erin de kinderen te vragen of er nog Duitsers waren. Fier als een pauw begeleidden ze de militair via Astene-Sas in de richting van de bossen van Ooidonk. Plots werden ze beschoten. De kinderen werden snel weggejaagd. Ook de Engelsman zou zich terugtrekken.

Net als Marcel Janssens zag hij plots een massa koeien verschijnen vanuit de richting van Deinze, die werden begeleid door Duitsers. Maurits De Poorter van Vosselare-Put lokte de Duitse soldaten zijn café binnen. Zij ver-

Firmin en Antoinette Verbeke aan de achterzijde van het gelande vliegtuig.
(Foto: Gerarda Verbeke, verzameling Firmin Verbeke)

gaten prompt hun lading. De opgejaagde dieren zouden zich over Bachte-Maria-Leerne verspreiden. Velen zagen hierin een buitenkans en probeerden één of meerdere van deze dieren te vangen. Het was niet zo gemakkelijk want het ging om verwilderde Franse koeien met grote hoorns, een ras dat men hier nog niet gezien had. Sommigen van die dieren zonken weg in het Leieslib en overleefden het niet, vele anderen werden in stallen ondergebracht en geslacht.

Arsène vertelde dat tussen het verdwijnen van de Duitsers en de komst van de Engelsen weerstanders actief waren. Hij herinnert zich dat een grote vrachtwagen (Dodge) opdook in Bachte met een aantal gewapende weerstanders. Het voertuig bleef even wachten, draaide zich en keerde terug in de richting van Deinze.

Na de bevrijding was er gedurende een aantal weken een Canadees kamp in de buurt van Vosselare-Put. Arsène kwam er dikwijls omdat zijn vader als vervoerder voor hen werkte. Hij wist nog te vertellen dat er in september 1944 een enorme vechtpartij is geweest tussen de Canadezen in Café “Het Lusthof” in Bachte, waar een deel van de inboedel eraan moest geloven.

Antoine Oppeel ontmoette in Bachte een Vlaamse Canadees

Begin september passeerden talloze Duitse colonnes langs de Leernsesteenweg. Ter hoogte van het huidige MPI (toen veel kleiner) aan de woning van Antoine Oppeel kreeg een zware Duitse vrachtwagen, geladen met obussen, een defect aan een wiel. De Duitsers gooiden de obussen in de weide. Een zekere Coussement die wat te dicht kwam kijken, diende mee te helpen. De Duitsers kondigden aan dat ze alles gingen laten ontploffen. De bewoners uit de nabije omgeving sloegen op de vlucht. De familie Oppeel ging slapen in een paar naburige hoeven. Antoine Oppeel - toen 16 jaar - lag met Etienne Schepens op een hooizolder, toen een groep opgewonden Duitsers binnenkwam. De twee hielden zich muisstil. Men wist niet hoe de militairen zouden reageren als ze de twee zouden vinden. De Duitsers hadden het over de gevechten in Caen, herinnerde Antoine zich nog die flarden van het gesprek kon opvangen.

Een paar dagen later was Antoine getuige van hoe een haveloze Duitser de fiets wilde stelen van bakker Elie Mortier die op het kerkplein woonde.

Antoine vertelde hem dat het arme mensen waren en dat hij beter de fiets kon gaan stelen bij een rijke boer. “Waar wonen de rijke boeren?”, vroeg de Duitser hem.

Hij herinnerde zich dat een koe die werd opgedreven, in de gracht was gesukkeld vlak bij zijn ouderlijke woning. Groentekweker Bouckaert zou de koe slachten. Heel wat Deinzenaars die op zoek waren naar voedsel waren maar al tevreden dat ze vlees konden meenemen.

Een vrachtwagen met weerstanders reed in de richting van Leerne. Kort daarna stopte aan de woning Oppeel een wagen met een groep zwaarbewappende Duitsers. Zij vroegen de weg naar Gent. Antoine suggereerde hen om via Vosselare te rijden, omdat hij vreesde dat het wel eens tot een treffen met de weerstanders zou kunnen komen.

De eerste tank van de geallieerden zag hij aan de vaartbrug in Bachte. Toen het Bachtekermis werd - derde weekend van september - was de streek volledig bevrijd. Er was een groot feest in alle cafés van Bachte met de vele Canadese soldaten die hier waren gelegerd. Antoine herinnert zich weinig baldadigheden na de bevrijding. Wel werden de ruiten ingeslagen bij een familie die woonde op de hoek van de Vosselarestraat waarvan de man van collaboratie verdacht werd. De vrouw vluchtte met de kinderen in het koren.

Ook nog in september stopte een vrachtwagen aan hun woning. Er stapte een Canadese soldaat uit die tot verbijstering van Antoine de weg vroeg in het Vlaams. Het ging om een Vlaming die was uitgeweken naar Canada en nu bij de Canadezen meevocht om zijn eigen land te bevrijden. Hij was van Aarsele. Georges zou met de man nog naar Aarsele reizen en de familie bezoeken. Hij vermoedt dat hij nadien in Antwerpen omkwam ten gevolge van een V-bom.

Jules Van Daele en Hortense Ranson zagen twee weerstanders in een hinderlaag lopen

We vernamen reeds in de tekst van meester De Boever dat twee weerstanders in een hinderlaag liepen en gedood werden. Hierna volgt de verklaring die Jules Van Daele en zijn echtgenote Hortense Ranson hierover hebben

afgelegd op 19 mei 1945.²⁰ Zij waren getuige van een aangrijpende gebeurtenis:

“Het was 5u30 in de namiddag den vijfde september 1944. Wij bevonden ons op onze hofstede gelegen vlak nevens de steenweg; aan de overzijde der baan is het fietspad, rechtover mijn woonst is de hofstede van mr. A. Adams-Van Wassenhove. Op den hoek onzer woning verborgen in de haag, was een antitankkanon opgesteld, het affuit gericht naar Deinze. Het was bediend door zes Duitsers. Deze liepen mijn woonst steeds in en uit. Op het oogenblik van het gebeurde liepen de Duitsers zeer opgewonden. Om duidelijk te zijn zal ik gebruik maken van gegevens en namen die mij slechts later zijn bekendgemaakt. Twee jongens kwamen snel uit de richting van Bachte gereden, het gevaar niet vermoedende. Het waren twee jongens van het Geheim Belgisch Leger bij het uitvoeren van een opdracht in bevolen dienst en op weg naar het geheime hoofdkwartier van Sint-Martens-Latem (villa Van Looy). De Duitsers hadden ze waargenomen bij middel van hun verrekijkers: overigens was de baan gans verlaten. Bij het naderen van de fietsers hadden de Duitsers zich verborgen opgesteld. Van zodra ik die ongewone drukte waarnam, hebben wij ons in de kamer voor het venster opgesteld, van daar hebben wij het gebeurde tot in de kleinste bijzonderheden kunnen horen en zien. Voor onze woning gekomen, sprongen de Duitsers voor de fietsers. Korte en harde bevelen weerklonken. De twee jongens, verrast, konden niets anders dan stilhouden. Een streng onderzoek begon. De Duitsers waren vooral verbolgen op René Thienpont, die vervoerder was van een valies inhoudende: witte overalls en een apparaat (overseiningspost). Hij was ook drager van de gevaarlijke papieren en een revolver. Gedurende het onderzoek van René Thienpont bevond de eerste fietser, Albert Wouters, zich op vijf passen daarvan verwijderd en onbewaakt. Bij het commando, handen omhoog, hoger op, sloeg Albert Wouters onmiddellijk op de vlucht. Wouters vluchtte de hofstede van A. Adams-Van Wassenhove door het openstaande hekken op, achtervolgd door twee Duitsers. Hij was seffens uit het oog verdwenen achter de gebouwen. Wij hebben dan nog verscheidene schoten gehoord en het is slechts vier en twintig uren nadien dat wij bij zijn lijk zijn kunnen komen en hebben geconstateerd dat hij op beestachtige wijze werd afgemaakt. Wat zijn makker René

---

²⁰ Noël Kerckhaert, o.c. blz. 202 en 203.

TER ZALIGE GEDACHTENIS VAN DE HEEREN

RENÉ THIENPONT

echtgenoot van M^{vr}. Palmyre Van Rampaey
geboren te Merelbeke den 5 December 1911
Hulp-Officier en Hulp-Marconist
bij 't geheime Belgische Leger,
Machinist aan de Belgische spoorwegen

ALBERT WOUTERS

geboren te Wilsede (Leuven) den 17 Maart 1919
Officier Valschermspringer;
Marconist bij 't geheime Belgische Leger,
Drager van het Fransch Oorlogskruis en van ver-
scheidene Belgische en Engelsche onderscheidingen.

op 5 September 1944 om 5.30 u. 's namiddags onder de Duitsche kogels voor het Vaderland gevallen
op het Veld van Eer te Bachte-Maria-Leerne bij 't uitvoeren van een opdracht in Bevolen Dienst.

De twee vermoorde weerstanders in Bachte-Maria-Leerne
(Uit "De geschiedenis van Bachte-Maria Leerne" van Noël Kerckhaert)

Thienpont betreft hij is kalm, ter plaatse gebleven, door vier Duitsers in bedwang gehouden. Enkele ogenblikken nadien heeft een Duitser die René Thienpont gedurig met zijn wapen bedreigde, een schot gelost die hem in de maagstreek trof. René stortte neer in de gracht. Ik, Jules Van Daele, ben naar den zolder geklommen, van voor het venster dat op den steenweg uitgeeft, heb ik beter het slachtoffer kunnen waarnemen. Ik zag René Thienpont gezeten in de gracht lichtjes gebogen, de vuisten op den buik gedrukt. De Duitsers die Albert Wouters hadden achtervolgd waren terug, wilde gebaren makende en roepende. Ik kon vermoeden dat het met deze ongelukkige gedaan was.

Wij hebben dan gezien dat een Duitser naar de gemeente is gereden. Een Duitse officier is per motorcar aangekomen tot vlak bij den gewonden René Thienpont. Deze officier werd alles getoond en zag de papieren vluchtig in. Hij gaf een korte wenk aan een Duitse soldaat, een schot knalde en raakte hem in het hoofd, René Thienpont was dan op den slag dood. Het vreselijke gebeuren hebben wij alles afgezien op een afstand van tien meters. Zo was het einde van twee grote helden”.

Tot daar de verklaring van de getuigen. Henri Van Hee kreeg van het gemeentebestuur de opdracht de twee mannen weg te voeren naar het dodenhuisje in Bachte, vertelt Zeno De Vogelaere. De mannen werden in eerste instantie begraven op het kerkhof van Bachte. Lucien Janssens uit Bachte herinnert zich hoe de beide mannen ‘volledig doorschoten’ waren.

Zes Bachtenaren, met paard en kar opgevorderd door de Duitsers

Volgens Georges Vandekerckhove zouden een zestal inwoners van Bachte-Maria-Lerne en Sint-Martens-Lerne eind augustus-begin september 1944 opgevorderd zijn door de vluchtende Duitse troepen om met hun paard en wagen het transport te verzekeren.

Bij die zes was Firmin Torck. Drie zouden na enkele weken terugkomen, doch in alle geval is Firmin Torck maanden weg gebleven, tot de lente van 1945. Ze zaten geblokkeerd in Nederland na het stilvallen van de geallieerde opmars (na de verovering van de Antwerpse haven). Men had nagelaten de kanalen boven Antwerpen over te steken, en op die manier stokte de opmars. Vervolgens ging de prioriteit naar de operatie Market Garden, maar na het mislukken ervan brak voor het grootste deel van Nederland de beruchte hongervinter aan.

Firmin en vermoedelijk een aantal van zijn kompanen verbleven op een hoeve in de omgeving van Breda. Dit deel van Nederland werd pas bevrijd in de vroege lente van 1945. Firmin heeft nog lange tijd contact gehouden met deze Nederlandse familie.

Georges weet ook van de door de Duitsers aangevoerde koeien en het miraculeus verdwijnen ervan. Een aantal van deze dieren was op het ouderlijke erf van deze Firmin Torck en zijn broer Herman gebracht. Deze hoeve, nu afgebroken, bevond zich recht tegenover de computerfirma Cubic op de Leernsesteenweg. Een van de helpende handen bij de miraculeuze koeientruc was De Poorter van het café “Palinghuis Vosselareput” langs dezelfde steenweg.

De koeienhistorie kreeg nog een flinke staart. Een aantal landbouwers werden aangeklaagd wegens het illegaal slachten van de koeien en daarvoor veroordeeld. De rechter hield geen rekening met het argument van de verdediging dat het hier om een sabotagedaad ging.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

HANSBEKENAREN VERTELLEN OVER HUN BEVRIJDING

Eleke Langerært, interviewde haar grootouders uit Hansbeke die de bevrijding hebben meegemaakt. Ter aanvulling wordt ook een artikel opgenomen dat verscheen in het katholieke blad 'De bevrijding'. Het geeft goed de sfeer van die dagen weer.

In juli 1944 raakte in het dorp bekend dat één van de Hansbeekse opgeëisten, Maurice De Buck, was overleden. Hij was zwaar ziek geworden in de fabriek waar hij werkte. Door ontbering en honger overleed hij in het hospitaal van Dessau in Duitsland op 11 juli. Net als in Vinkt bevond er zich in Hansbeke een groep weerstanders van het Geheim Leger (de sarcelle B). Zij behoorden tot de afdeling Deinze. Over hun activiteiten is ons weinig bekend. Volgens Antoine Janssens was Hansbeke al op 8 september bezocht door Poolse verkenners, die vooral in de omgeving van het station enthousiast waren ontvangen.

De Polen zijn daar

René Langerært en Agnes Geiregat waren beiden 18 toen de Poolse bevrijders het dorp binnenreden. Het was 9 september 1944. Het gaf de Hansbekenaren na vier en een half jaar rantsoenering, gebrek aan levensnoodzakelijke middelen en veel miserie een euforisch gevoel. Hier hadden de mensen zo lang naar uitgekeken.

René: Het was op een zaterdag, iets voor de middag, dat de geallieerden binnenreden. Hier waren dat de Polen, en eigenlijk was dat niet zo'n overrompelende massa. Het waren maar enkele militairen, maar ze hadden wel tanks, en dat was natuurlijk wel indrukwekkend. De mensen kwamen van overal naar 't dorp want iedereen was nieuwsgierig om die tanks en Poolse soldaten van dichtbij te zien.

René en Agnes herinneren zich nog de feestelijke sfeer wanneer de Poolse tanks binnenreden. We mochten op die tanks kruipen, de mensen waren echt wild enthousiast. Er werd chocolade en sigaretten uitgedeeld, zaken die we in vier jaar niet gekregen hadden. Maar echt krijgsgewoel, dat kenden we niet. Uiteindelijk ging het einde van de oorlog precies vanzelf.

René Langerært op 1 oktober 1944

Agnes Geiregat op 1 oktober 1944

Euforie in Hansbeke

Al weken en dagen vooraf kondigde deze gebeurtenis zich aan. Zij die de illegale Engelse radio durfden te beluisteren hoorden de triomfantelijke boodschap dat het Duitse leger op terugtocht was en zelfs de Duitse radio gaf aan dat de Duitsers aan een 'strategische terugtocht' begonnen waren, al bleven de berichten even overwinningsgezend en werd deze terugtocht tot een positieve boodschap omgebogen.

De dagen vlak vóór 9 september verliepen uiteindelijk relatief rustig. Er waren geen grote bombardementen of ontploffingen, alles ging in feite aan de mensen voorbij. De grote massa Duitse soldaten was al enkele dagen tevoren weggetrokken, hoe meer de geallieerden naderden, des te meer trokken zij achteruit en op het moment dat de Poolse bevrijder Hansbeke binnenreed, verbleven er slechts nog enkele kleine groepjes Duitse soldaten in het dorp.

Agnes herinnert zich wel nog op donderdag voor de bevrijding een korte schietpartij. Enkele Duitsers op de terugtocht dachten dat er op de grote villa in de Lindestraat leden van de Witte Brigade (verzetsmannen) zaten en openden het vuur, maar zonder veel gevolg.

De nieuwe verdedigingslinie die de Duitsers beoogden lag achter het Schipdonkkanaal en de Brugse Vaart, en de laatste Duitsers keerden dan ook terug richting Zomergem, met de overzet, vermits de brug nog steeds niet hersteld was. De Poolse bevrijders die Hansbeke triomfantelijk binnenreden op 9 september waren zeer goed uitgerust en hadden materiaal dat de Hansbekenaren nog nooit gezien hadden. In vergelijking met de sjofele Belgische soldaten die men 4 jaar tevoren in aftocht had gezien, maakten deze mannen een onoverwinnelijke indruk.

Velen worden weerstander...

Voor wie de bevrijding ook een grote opluchting betekende, waren de verzetstrijders. Direct, diezelfde dag, kwam ook de weerstand op straat, vertelt René. Die mochten zich dan weer gaan tonen, wat ze al die jaren niet mogen doen hadden. Ze kwamen naar buiten met de tricolore band rond de arm, enkelen ook met een wit kostuum, vandaar hun naam "de witte brigade". Veel verzet was er wel niet geweest in Hansbeke, toch niet dat we echt geweten hebben. Maar op die 9de september was iedereen wel verrast dat er zoveel weerstanders tevoorschijn kwamen...

Velen daarvan hadden, zover ik weet, nooit iets met de weerstand te zien lacht René. Het was natuurlijk gemakkelijk om bij de bevrijding een weerstander te zijn.

Vele jonge mannen, ook René, waren tijdens de oorlog opgeroepen om putten en grachten te graven voor de tanks, in opdracht van de bezetters. René vertelt schamper: Er waren er die ploegbaas waren van zo'n groep, dus eigenlijk in dienst van de Duitsers, maar bij de bevrijding deden ze zich wel voor als weerstanders! Maar ik, ik heb gewoon geweigerd om putten te graven. De champetter is mij meermaals komen zoeken, maar ik had me verstoppt in de Karmenhoek, bij mijn neven, de broers De Clercq. Was dat uit weerstandsgevoel? Neen! Ik was misschien gewoon te lui om te gaan werken, lacht René.

In ieder geval; na de oorlog waren er maar enkelen die zich 'echte' weerstanders mochten noemen in Hansbeke. René en Agnes herinneren zich in deze vooral Octaaf Martens.

Onmiddellijk werd de bevolking aangezet door de weerstanders en 'pseudo'-weerstanders om enkele zaken in het reine te trekken. Bij de oorlogsburgemeester, Georges Dhaenens, werden ruiten ingeslagen, meubels op straat getrokken en in brand gestoken en het huis werd beklad.

Ook bij de schepen, bakker Henri De Maeghd, werd het huis beklad. De mensen die dit deden, vertelt Agnes, waren vooral mensen die zich benadeeld voelden tijdens de oorlog. Zij die opgeroepen waren om naar Duitsland te gaan, en die zich een paar jaar hadden moeten verstoppen. De mensen die meededen aan het bekladden van huizen noemden dit 'weerstandsdaden' maar eigenlijk waren het hooligans avant-la-lettre. Ze hadden wat gedronken, het was feest, ze waren uitgelaten. Uiteindelijk hadden de oorlogsburgemeester of de schepenen de mensen weinig misdaan. Integendeel, ze knepen dikwijls een oogje toe.

René vult aan; mijn broer, Omer, was ook opgeroepen om te gaan werken in Duitsland. Hij heeft zich verschillende jaren verstoppt, zat zozegzegd dus in Duitsland... maar oorlogsburgemeester Dhaenens heeft er wél voor gezorgd dat hij, als collega-postman, zijn rantsoenzegeltjes bleef krijgen! Er waren ook verschillende oorlogswoekeraars, mannen die zich verrijkt hadden tijdens de oorlog op de kap van de gewone werkmensen, die mee-

deden aan de vandenstreken. Ik zal geen namen noemen maar ik ken er genoeg!

Achtergebleven Duitsers

De Poolse bevrijders zelf trokken zich van het feestgewoel eigenlijk niets aan. Ze stonden er letterlijk en figuurlijk ‘boven’ op hun tanks. Ze reden een rondje door het dorp, zogezegd om te kijken of er geen verzetsnesten meer waren. René herinnert zich nog dat er een boer was uit de Karmenhoek, De Graeve die een dag of wat na die zaterdag de 9de september naar het dorp kwam. Hij had in een stal op zijn hof twee Duitsers gevonden! Ze waren hem komen zeggen dat ze zich wilden overgeven en gaven zich over als krijgsgevangenen.

Agnes vertelt verder over de dag van de bevrijding en de dagen nadien: ‘s avonds was het feest nog altijd aan de gang, overal hingen Belgische vlaggen en de Polen waren het dorp alweer uit. Ze waren van Tielt, Ruiselede, Lotenhulle zo Hansbeke binnengereden en vervolgden hun weg richting Merendree, Lovendegem want over het kanaal konden ze niet met hun tanks.

De dag nadien, de zondag na de hoogmis, nam de burgemeester van vóór de oorlog, Graaf de Bousies, zijn functie direct weer op met een toespraak vanuit het gemeentehuis waarin hij het einde van de oorlog officieel proclameerde.

René vervolgt: In de namiddag echter kwam er plots nog een peloton Duitsers, een 20-tal, door het dorp gemarcheerd... Er was natuurlijk onmiddellijk paniek, want de Hansbeekse bevolking had overal vernieling gezaaid en ze waren bang dat de passerende Duitsers hen hier streng zouden voor aanpakken. Maar het was loos alarm, die Duitsers waren op de vlucht en verlieten het dorp even snel als ze binnenkwamen!

Geen feest voor allen

In de dagen na de bevrijding moest het gewone leven opnieuw georganiseerd worden en op gang komen. Eén van de zaken die ook gebeurde was het ophalen van zij die met de Duitsers meegeheuld hadden. In Hansbeke

waren dat er niet zoveel, net zo min als er veel echte weerstanders waren geweest. Het ging om de mensen die meegedaan hadden met het VNV of Verdinaso.

René: Die mensen werden op de kar gezet en afgevoerd, ik denk naar de Nieuwe Wandeling. Sommigen hebben ook nog een tijdje in Lokeren gezeten, maar lang zijn ze niet weggeweest. Het was ook gebruikelijk dat bij de meisjes het haar afgesneden werd, maar ik kan me niet herinneren of dat ook bij Hansbekenaren gebeurd is.

Agnes: Sommigen zijn ook nooit meer teruggekeerd naar Hansbeke omdat ze beschaamd waren.

Het gewone leven herneemt

De Hansbekenaren hadden de ijdele hoop dat de slechte tijden nu achter de rug waren en alles snel vergeten zou zijn. Toch duurde het nog verschillende jaren vooraleer alles weer vrij verkrijgbaar was, en de rantsoenering die tijdens de oorlog gold bleef van toepassing gedurende die periode. Agnes' vader, Gaston Geiregat, kleermaker van beroep, had zich in avondschoon bijgeschoold in de bestuurswetenschappen. Op die manier kon hij aan de slag als hoofd van de rantsoeneringsdienst op het gemeentehuis. Agnes heeft haar vader bijgestaan bij het bedelen van rantsoenbonnen van eind 1941 tot 1948.

Ze vertelt: Ik deed het werk op het gemeentehuis graag. Ik schreef rantsoenkaarten, ik bedeede zegels aan de mensen, ik schreef bonnen voor schoenen, leder, fietsbanden, kolen, ...

De winkeliers moesten de ontvangen zegeltjes op formulieren, 'borderellen', plakken. Die brachten ze binnen en ik moest ze controleren. Voor elke formulier kregen ze een bon om grondstoffen aan te kopen, om zo zichzelf te bevoorraden. De laatste maanden moest ik geen zegeltjes meer bedelen maar moest ik enkel nog de formulieren van de winkeliers controleren. Een sluitend systeem was het niet hoor, er werd op verschillende manieren geoefeld, maar toch... we leefden zuinig.

René beaamt dit: ja, dat merken wij nu nog. Dat zit erin gebakken, dat je met geen eten smijft. Het is een tweede natuur geworden. We gingen toen in de oorlog bijvoorbeeld met manden aarkes rapen, als de boeren gepikt hadden op het land. Dan moesten we die in het geheim dorsen en zo konden we dan brood bakken. Bloem maakten we van aardappelen. Natuurlijk, dat

mocht allemaal niet want we hadden zegeltjes voor brood.
We hebben zoveel jaren op alles moeten letten, voorraden moeten inslaan,
zo profijtig mogelijk leven. Als je dat meegemaakt hebt, blijft dat er voor
altijd inzitten.

Eleke LANGERAERT, Hansbeke

Uit de krant van toen “DAGEN VAN ANGSTIGE VERWACHTING”²¹

In den vroege morgen waren de laatste SS-mannen het dorp doortrokken. De straten lagen verlaten doch naarmate de middag naderde kriepten de deuren open en benauwde koppen kwamen even poolshoogte nemen. Weldra stonden de dorpsmensen met spannende verwachting te kouten en al aan het hekken der pastorijs ontvouwde de Belgische vaan haar helle kleuren in de wind. Plots rolden enkele Duitse auto's het dorp binnen. IJlings vluchtten de burgers de huizen in. Reeds hoorde men het huilen der soldaten en het ratelen van een machinegeweer. SS-mannen bestormden de bevlagde huizen en wierpen handgranaten in de pastorijs. De dorpsmensen dachten hun dood nabij maar gelukkig... nadat de 'moffen' hun wraaklust hadden botgevierd, reden ze het dorp uit. Er vielen geen slachtoffers te betreuren en met sidder werd het gebeurde ten allen kante besproken.

De dag der bevrijding.

De zaterdagmorgen lagen de straten vol paardenstr... een souvenir van de laatste aftrekkende Duitsers. 't Werd middag. En toen gebeurde het. Men hoorde opeens het gedonder van aanrollende tanks. In het dorp werden de deuren opengerukt, de vlaggen gehesen. Reeds stormden de eerste Poolse tanks de straten door. Het volk jubelde, omhelsde zijn bevrijders en verwelkomde hen met bloemen en geschenken. Velen beklommen juichend de tanks en 't werd een echte feeststemming toen de Poolse 'kaki's' met hun zwaarbeladen vuurduivels het stille Hansbeke doorkruisten. En dan kwam...

De vergelding

Vier jaren hadden de mensen gezwegen tegen wil en dank. Eindelijk was het uur der verlossing geslagen en meteen het uur der vergelding. De huizen van de Duitsgezinden werden bestormd, de deuren ingebeukt, de ruiten verbrijzeld. Maar dat was nog niet alles! Pas waren enkele dagen verlopen of de Witte Brigade hield een razzia in het dorp. De schoenlapper-briefdra-

---

²¹ De Vrijheid, Geïllustreerd katholiek weekblad voor Vlaanderen, op blz. 3 wordt de bevrijding van Hansbeke beschreven. De tekst werd hier integraal overgenomen.

ger-ex-burgemeester en zijn vermaarde 'feeks', de eerste schepen-bakker en enkele anderen werden met een varkenskar onder daverend 'awoe' geroep van het volk naar de gevangenis weggevoerd. En we melden met vreugde: 'Wellicht stellen zij het goed want geen is tot nu toe teruggekeerd'. B.

Tot daar de Hansbeekse correspondent van het katholieke weekblad 'De Bevrijding', 1945

HET OFFICIËLE VERSLAG IN LANDEGEM TIJDENS EN NA DE BEVRIJDING

Cecile Van Hove, die vlakbij het station woonde, zag als achtjarig kind hoe geallieerde jachtvliegtuigen op het einde van de oorlog een trein mitrailleurden die door het station reed. Zij gooide zich doodsbang plat op de grond in de tuin. Eén van de machinisten sprong van de locomotief en overleefde het. De andere niet. De trein kwam pas tot stilstand aan Sneppebrug. Ook het bombardement van het station van Merelbeke herinnert zij zich nog. “Het was net vuurwerk” vertelde zij ons.

Antoine Janssens verzamelde in het verleden de volgende informatie over Landegem.

Jachtvliegtuigen bestookten in de nacht van 30 en 31 mei 1944 de houten uitkijktoren die de Duitse Luftwaffe had opgebouwd, naast de in aanbouw zijnde autosnelweg ter hoogte van de Vosselarestraat in Landegem. De toren kreeg de volle laag, verdwaalde kogels sloegen in de schuur van landbouwer Gustaaf Van Haver, Legekouter. De schuur brandde volledig af.

Ook Valère Coppens die in de buurt woonde, heeft ook nog bepaalde herinneringen aan die uitkijktoren. Hij deelde ons mee dat de soldaten die instonden voor de bewaking bij hem thuis in de boerderij eieren, melk... kwamen kopen. “Die Englander kommen bestimmt” (De Engelsen komen zeker) vertelden ze aan de familie Coppens. Net voor de bevrijding passeerden er talloze Duitsers langs de weg richting Landegem. Vader Coppens stak zijn paard weg uit vrees dat de militairen het zouden opeisen. Hij herinnerde zich ook dat op één van de eerste Engelse pantserwagens die Landegem binnenreden een meisje zat dat foto's nam. Zij had kort voordien nog een Duits liefje. Hij heeft ook gezien dat een paar Nevelse weerstanders dr. Wannijn wegvoerden. Hij werd beschuldigd van collaboratie. Volgens Valère Coppens heeft hij wel een aantal minder gegoede mensen gesteund tijdens de oorlog, door in stilte geen dokterskosten te rekenen.

De mensen in Landegem zagen vermoedelijk voor het eerst geallieerde soldaten toen een sectie van de Royal Scots Fuseliers op 9 september in het dorp worden afgezet door de brandweer van Nevele.

Later maakte men ook kennis met het V-wapen. Op 1 januari viel er een vliegende bom in de buurt van de Poeldendries.

Op 13 mei 1945 vond een bevrijdingsstoet plaats.

Over de bevrijding van Landegem tussen 3 en 11 september werd een officieel verslag opgesteld, ondertekend door burgemeester Herteleer. De tekst werd vermoedelijk opgesteld door Jules Kluyskens en Georges Opdecam. De tekst wordt hierna integraal opgenomen.

Verslag van de gebeurtenissen van dag tot dag

De gebeurtenissen te Landegem tussen 3 en 11 september 1944²²

Zondag 3 september

Na de hoogmis, voor de vergadering van de P.L.B.²³ in een herberg der gemeente, verwittigde den heer Jules Kluyskens, hoofd van den dienst oorlogschade (sic) op het provinciaal commissariaat voor 's Lands Wederopbouw in Oost-Vlaanderen den heer Cyriel Schaeck burgemeester tijdens den oorlog aangesteld, dat hij eerstdaags zijn ambt zal moeten neerleggen in het voordeel van den wettelijken Burgemeester Julius Herteleer die nooit ontslag indiende.

Maandag namiddag 4 September vierde het volk hoogtij tengevolge van de bevrijding van enkele Belgische Steden waaronder Brussel en de afwezigheid van duitsche soldaten die daags te voren vertrokken waren. Ruiten en inboedel van enkele bekende V.N.Vers werden door het volk stukgeslagen. Beroep werd gedaan op de tusschenkomst van den heer Kluyskens Jules, die tot het volk sprak en het tot bedaring bracht.

Onmiddellijk hierop liet de heer Kluyskens bijgestaan door den heer Opdecam Georges, gemeentesekretaris van Landegem, onderstaande oproep tot de bevolking afkondigen en uithangen:

---

²² GAN, Verslagen van het schepencollege van Landegem, Verslag over te maken aan de bevoegde overheid over de gebeurtenissen te Landegem tusschen 3 en 11 September 1944.

²³ Plaatselijke Luchtbescherming ook Passieve Luchtbescherming genoemd.

Bericht:

Gezien de werkelijk bestaande gevaren die kunnen voortspruiten door voorbarige betoogingen en maatregelen vanwege de burgerbevolking verzoeken wij dringend dat iedereen de volgende voorschriften zou willen in acht nemen:

Onthoud van alle aanslagen op private eigendommen en van Allerhande aanslagen op de personen zelf.

Alle aanzienlijke samenscholingen zooveel mogelijk vermijden.

De Belgische Regeering die reeds in het Land fungeert heeft van nu af aan reeds de maatregelen getroffen ter bestraffing van alle oorlogsmisdadigers.

De personen die zouden overgaan tot gewelddaden, mogen niet uit het oog verliezen dat zij ter verantwoording zullen gesteld worden van die daden.

Het is nooit toegelaten zich zelf te rechtigen, de wet alleen en het Gerecht is hiertoe bevoegd en zal hiervoor zorgen in de eerstkomende dagen.

Het ordewoord van de Belgische Regeering is: "Orde moet kost wat kost gehandhaafd blijven." Leve vrij België!

Bij bevel: Kluyskens Jules,

De Gemeentesekretaris

Georges Opdecam.

Dit bevel werd geerbiedigd (sic). Geen enkelen aanslag op personen of goederen werd nog gepleegd en de orde heerschte opnieuw in de gemeente.

Dinsdag 5 september

Om negen uur 's morgens verzocht de heer Opdecam Georges, ten huize van den heer Kluyskens, de Burgemeester Schaeck te dwingen zijn ambt neer te leggen. Wat gebeurde ten gemeentehuize in aanwezigheid van den veldwachter en den heer Opdecam Georges, toen de heer Kluyskens zonder eenige bedreiging de Burgemeester verzocht de sleutels van het gemeentehuis te overhandigen aan den heer Opdecam.

Onmiddellijk daarop trokken de heeren Opdecam en Kluyskens ter pastorij waar zij de Eerwaarde heer pastoor uitnoodigden met hen den heer Herteleer, wettigen Burgemeester, af te halen en terug in eer te stellen. Met hun gedrieën haalden zij den heer Herteleer Julius ten huize af en brachten hem op het gemeentehuis. Onmiddellijk werden de noodige politiematregelen getroffen

en het volk nogmaals aangezet kalm te blijven. Iedereen gaf hieraan gevolg en ving het dagelijks werk aan. Daarna werd de dagorde opgemaakt en de heeren Standaert Jozef en Goethals Frans, schepenen, uitgenoodigd voor de vergadering 's namiddags om 15 ure. Dit gedaan zijnde besproken (sic) zij welke maatregelen er zonder uitstel dienden getroffen inzake bevoorrading. Dit gebeurde terwijl door het dorp onophoudend duitsche colonnes trokken. Dank zij de onderwerping van de bevolking aan de uitgevaardigde bevelen merkten de duitschers in aftocht niets op en verliep alles kalm.

's Namiddags om 15 uur waren aanwezig ten gemeentehuize de heeren Burgemeester Julius Herteleer, Standaert Jozef 1 schepenen, Goethals Frans 2 schepenen, Opdecam Georges, gemeentesekretaris. Den heer Kluyskens Jules, komt binnen en wenscht het gemeentebestuur van harte proficiat. De Burgemeester verzoekt hem daarna aangezien er enkele persoonlijke kwesties dienen besproken te worden in geheime zitting, van de zaal gedurende een half uurtje te verlaten en noodigt hem uit daarna terug te keeren om dan te samen een glas wijn te drinken. De heer Kluyskens stemt hier in toe en verlaat de zaal.

Om 16 uur meldt de heer Kluyskens zich opnieuw aan, het Schepencollege gezien de dagorde is afgewerkt, ontvangt hem met genoegen. De heer Burgemeester haalt de cigaren boven, er wordt een goede flesch wijn ontstopt en ter eere van de zoogezegde nieuwe aanstelling en nog meer op de bevrijding, wordt er santé gedaan. Op ieders gezicht straalt het geluk, te meer dat terwijl wij zoo te samen zitten de duitschers onophoudelijk voorbijkukelen in een lastigen en angstigen vaart (er zijn er per auto, anderen met boerenkarren en wagens van allen aard, ja zelfs met hondenkarren, zonder te spreken van dezen die al manken zich voortsleuren). Rond 17 uur wordt er afscheid genomen met het gezegde tot morgen.

Woensdag 6 september

De heer Kluyskens en de gemeentesekretaris begeven zich te negen ure ten gemeentehuize, enkele minuten daarna komen de tijdelijk aangestelde gemeentebedienden Andries Julien en Jean Thomas²⁴ binnen. Er wordt

---

²⁴ Julien Andries en Jean Thomas waren tijdens de bezetting aangesteld als bedienden die verantwoordelijk waren voor de rantsoenering van de bevolking van Landegem. Zij moesten o.m. de rantsoeneringszegels uitreiken en de bevoorrading regelen van de landbouwproducten die de landbouwers verplicht waren te leveren aan de plaatselijke voedselorganisatie.

enkele minuten samen over een en ander gesproken en daarna gaat iedereen aan 't werk. Om 9 1/2 uur komt de Burgemeester Julius Herteleer binnen. Er wordt beslist de gemeenteraadsleden te verwittigen dat hij opnieuw sinds gisteren zijn ambt als Burgemeester waarneemt en dat hij de heeren gemeenteraadsleden in naam van den Koning en van België beveelt, onmiddellijk hun functie waar te nemen. Daarna wordt er besloten van 's namiddags op ronde te gaan bij de landbouwers onzer gemeente om hun wat graan, melk, vleesch en boter te doen leveren voor de ingezetenen.

's Namiddags rond 14 uur gaan de heeren Kluyskens en de Gemeentesekretaris de Burgemeester en Schepenen Goethals ten huize opzoeken om samen van hof tot hof te gaan in den Westhoek en de Moorstraat.

Donderdag 7 september

Vuil en slecht weder. Het regent en waait geweldig. De heeren Jules Kluyskens en Opdecam komen akkoord om het werk van gisteren namiddag voort te zetten. Zij gaan tot bij de Burgemeester en raden hem aan gezien het slechte weder, thuis te blijven. Deze aanvaardt, en onder hun beiden trekken zij er op af. Bij alle landbouwers worden zij goed ontvangen, en als het avond wordt is de bevoorrading van brood, melk en vleesch verzekert (sic), en een mooie uitslag inzake boter reeds bekomen.

Vrijdag 8 september

's Namiddags trekt de heer Kluyskens te voet naar Gent. Gekomen aan Drongen-statie, ziet hij Engelsche tanks staan. Hij stelt zich in verbinding met de Major en vraagt een patrouillectocht tot Landegem, ten einde de ongeduldige bevolking eens Engelsche soldaten te laten toejuichen. Gezien de inlichtingen van militair karakter die (*de*) heer Kluyskens in staat was mede te deelen werd, na aanvraag aan Generaal Montgommery (juist aangekomen te Brussel) hierop ingegaan.

De bevolking kon nog tijdig verwittigt (sic) worden, zoodat toen de heer Kluyskens vooropgezeten op een tank, de gemeente binnen reed, de Engelsche troepen geestdriftig onhaalt (sic) werden. De heer Burgemeester Julius Herteleer in aanwezigheid van den Eerwaarden heer Pastoor, Standaert Jozef 1e Schepen en Goethals Frans 2e Schepen, alsook den heer Opdecam, gemeentesekretaris, verwelkomt en overhandigd (sic) aan den bevelhebber in naam van gansch de gemeente, een mooie bloemenruiker,

waarop geweldige toejuiching van de bevolking en de bevrijders worden letterlijk met bloemen bedekt. Ten allen kanten zien wij de vlaggen wapperen. De kommandant van de patrouille betuigt zijn dank en de heer Kluyskens doet de vertaling van zijn toespraak en meteen een nieuwe oproep tot de bevolking, opdat zij zich waardig, tuchtvol als echte Belgen zouden gedragen en onderwerpen aan de bevelen van den heer Burgemeester.

Vooraleer de patrouille zich terugtrekt, op haar stelling te Drongen, rijdt één der shermantanks van het Dorp tot aan het station, waar nog eens geweldige toejuichingen en alwaar aan de bevrijders een echt kopje Engelsche tee aangeboden wordt, dat zij met veel genoegen aanvaardden.

Terwijl zij die tee uitdronken moet er een soldaat vernomen hebben dat er in de nabijheid een verrader woonde die de wapens sinds ruimen tijd tegen het Vaderland hadt (sic) opgenomen en dat dezès echtgenoot en dochter geweldig met de Duitschers hadden geloopt en dat er wapens in de woning aanwezig waren. Onmiddellijk werd er rechtsomkeer gemaakt en de tank reed tot bij het huis. Het stond gesloten. De deur werd ingebeukt en den ganschen inboedel buitengegoot en daarna in brand gestoken.

Daarna verlieten zij de gemeente om hun eenheid te vervoegen.

Gezien er langs den overkant van den vaart (wijk Heirenhoeck) nog Duitschers zaten, besloot de heer Kluyskens Jules met algemeen akkoord van het gemeentebestuur, patrouilles in te richten, en het duurde niet lang, want rond 21 uur 's avonds waren er reeds tien krijgsgevangenen genomen, die op zijn bevel werden begeleid naar Drongen en er overhandigd aan de Witte Brigade (W.B.). Wij stellen vast dat al met eens enkele elementen opduiken voorzien van een armband W.B. die zoogezegd patrouille doen, zonder aanvraag of kennisgeving aan het gemeentebestuur. De bevolking oordeelt echter dat er tusschen deze elementen personen zijn die niet honderd procent patriotten zijn, wat aanleiding geeft tot rumoer en zenuwachtigheid.

Zaterdag 9 september

Ten einde de rust in de gemeente te bewaren en recht te geven aan wie recht toekomt, beslist de heer Burgemeester dat de heer Kluyskens Jules, kommando heeft over de politie in de gemeente en dat al wie wapens draagt ze moet afleveren met uitzondering van het door hem aangestelde politiekorps. Hij voegt er aan toe gezien de bewezen diensten op eigen initiatief van de W.B. waarvoor hij hun ten zeerste dankbaar is, dat zij zich zouden gereed houden, daar er op elk oogenblik op hun beroep kan gedaan worden indien

zulks noodig blijkt. De heer Jean De Pauw²⁵ verklaart zich hiermede akkoord en verlaat de gemeente om zijn kommando te Nevele (W.B.) te ver-voegen.

's Namiddags brengt de heer Kluyskens nog twee duitsche onderofficieren krijgsgevangen binnen en verzoekt aan de W.B. Nevele ze te komen afhalen. Daarna moet de heer Kluyskens zich voor een persoonlijke aangelegenheid voor korten tijd buiten de gemeente begeven. Tijdens zijn afwezigheid komt er onverwachts een Engelsche patrouille te Landegem aan. De gemeentesekretaris verwittigt de luitenant dat er krijgsgevangenen zijn en deze worden terstond vastgehouden door de Scotlanders. Terwijl de sekretaris druiven afhaalde voor de bevrijders kwam de bevelhebber van de patrouille per auto aan en vroeg naar de kommandant van de plaatselijke politie die hem volgens hij vernomen had de noodige inlichtingen zou verstrekken. Noch de heer Kluyskens noch de gemeentesekretaris ter plaatse zijnde, heeft de heer De Pauw Jean zich voorgesteld.

's Avonds en 's nachts werd opnieuw gepatrouilleerd door den heer Kluyskens en zijn mannen. Rond 10 1/2 uur bevond de patrouille zich in de Statiestraat en hoorde opeens een vrouwengegil en een revolvershot uit de richting van het Dorp. In allerhaast trok zij er op af en aldaar gekomen stelde de kommandant vast: "Vredelievende burgers, geenszins bedronken, gingen het Vaderlandslied al zingend langs de straat. Zij werden al met eens gekomen rechtover de herberg van Wwe Van Wassenhove overgoten van uit een bovenvenster, met een bijtende vloeistof. Een hunner, Martens André²⁶, sprong het café binnen alwaar het pikdonker was en botste op een persoon die hij een vuistslag toebracht. Het was de dochter van de weduwe. Terwijl dit gebeurde ging er op de straat een schot af van een pistool. Iedereen verschrikte geweldig, en op hetzelfde oogenblik kreeg Martens die nog binnen

---

²⁵ De familie De Pauw was afkomstig van Lessen waar ze een steengroeve in uitbating had. In de jaren 1930 is de famiie uitgeweken naar Landegem in een villa in de nabijheid van het Schipdonkkanaal. Het bedrijf was vooral bekend in de bouwsector. Adhemar De Pauw is uitgeweken naar Nevele en was er lange tijd burgemeester.

²⁶ André Martens was eigenaar van een vrachtwagen waarmee hij tijdens de bezetting, mits bijzondere toelating, naar de kust kon rijden om er haring af te halen die dan ter beschikking werd gesteld van de Landegemse bevolking, wat een bijzondere aanvulling betekende bij het toegelaten rantsoen.

het café was een geweldige slag met een koterhaak op het hoofd; hij liep naar huis. Daar gekomen stelde hij vast dat hij een hoofdwonde had opgelopen. Beide slachtoffers werden door een der patrouillemannen verzorgd, terwijl de kommandant de persoon die gevuurd had onderhoorde. Deze was lid van de W.B. Nevele en legde volledige bekentenissen af. Hij was geenszins onder invloed van drank en verklaarde geschoten te hebben in de lucht, om zijn verloofde te beschermen. Hij verklaarde eveneens niet op patrouille te zijn, en stelde den kommandant voor in aanwezigheid van de andere leden der patrouille dat hij zou verklaren dat hij deel uitmaakte van een tweede patrouille. Hierop werd niet ingegaan en de W.B. man werd gezocht zijn wapen aan den Kommandant der patrouille den heer Kluyskens Jules te overhandigen, wat hij dan ook onmiddellijk deed. Het is een duitse pistool, het wapen ligt ter beschikking van den kommandant van de W.B. Nevele. Verder verliep de nacht kalm.

Zondag 10 september

Na de missen wordt aan de bevolking de verklaring van Generaal Eisenhower afgelezen, alsook politiebevelen en ravitailleringmaatregelen. In de jongensschool wordt een vergadering belegd voor de boeren. 's Namiddags werden door de Rijkswacht van Nevele de personen die schuldig waren, duitsehgezinde en V.N.Vers onder toejuichingen van de bevolking, die zich van alle gewelddaden onthield, aangehouden en weggevoerd. Eens de kuisch gedaan ging de menigte vanzelf uiteen. 's Avonds opnieuw patrouille. Alles was kalm.

Maandag 11 september

W.B. mannen van Jean De Pauw, loopen opnieuw gewapend op het Dorp, niettegenstaande het bevel van de Burgemeester en het akkoord. Zulks is een nutteloze maatregel daar er zich geen Duitsers op ons grondgebied bevinden sedert Zaterdag laatst en er orde heerscht. Zij worden dan ook beleefd verzocht zich op het grondgebied Nevele waar hun kommandant rust te begeven tot als wanneer wij hun roepen.

's Namiddags duikt al met eens de heer Adhemar De Pauw, die zich laat doorgaan als W.B. chef, op het gemeentehuis op, vergezeld van zijn broeder Jean, die hier te Landegem W.B. chef speelt. De heer Kommandant van de Rijkswacht van Nevele was ook juist op het gemeentehuis. De heer

Adhemar De Pauw komt ons zijn mannen opdringen. Hij heeft echter geen enkel schriftelijk bewijs bij zich dat hem als W.B. leider bij ons accrediteerd (sic). Het is de eerste maal dat wij met hem in aanraking komen. Over een gezamenlijke actie met zijn mannen kan er geen sprake zijn; aangezien vooraf van hun nooit is gesproken.

Na gedane besprekingen werd in algemeen akkoord overeengekomen dat zij als hulppolitie onder bevel van den Kommandant der Rijkswacht te Nevele, ons zullen bijstaan als er nood is en enkel bijaldien zij opgeroepen worden door ons zoals ten anderen aan den heer Jean De Pauw vroeger schriftelijk is meegegeeld. Tegenwoordig is het niet noodig van ons politiekorps te versterken. Nu de gevaren geweken zijn, duiken deze mannen opens op, zij willen zich als grote patriotten laten doorgaan.

Samenvatting:

Orde is terug te Landegem.

Bevoorrading van de bevolking is goed.

Geen enkel schot is moeten gelost worden.

Gedaan datum als ten hoofde.

De Burgemeester

(getekend: J. Herteleer)

Jan LUYSSAERT, Merendree

DE BEVRIJDING VAN LANDEGEM, GEZIEN DOOR DRIE “MESSEDIENDERS”²⁷

De herinneringen van de drie Landegemse misdienaars aan de septemberdagen 1944 werden opgetekend door Guido Schaeck. Jan Luyssaert is verantwoordelijk voor de toelichting in de voetnoten.

Guido Schaeck

September 1944: na meer dan vier jaar bezetting, het Duitse leger in aftocht over de kasseien van de Vosselarestraat, door Landegemdorp naar Merendree. Camions met soldaten, liggend op de motorkap, de mitrailleur in de aanslag. Voetvolk, vermoeid en stil, paarden sleurend aan geschut en volgeladen wagens. Soms waren het burgers die de paarden menden. In Landegem wisselde men de vermoeide paarden. Hun eigenaars, meestal boeren van ergens tussen Deinze en Tielt, mochten met hun dieren rechtsomkeer maken en probeerden langs binnenwegen veilig thuis te komen.

De Landegemse gemeentesecretaris Georges Opdecam - burgemeester Cyriel Schaeck was nergens te bespeuren...- kreeg van de Duitsers de opdracht een stel paarden te vorderen. Waar en bij welke boer? De landbouwers hadden onraad geroken en hun boerinnen verklaarden dat hun echtgenoten niet thuis waren; ze hadden zich verscholen in de “Gilliane”, een bosje in het bulkengebied van de Noordhout.

Bij de Van Kerrebroecks was men niet gevlucht en vader Eduard werd verplicht twee paarden op te tuigen. Hijzelf verkoos zijn dieren te begeleiden nadat hem werd toegezegd dat hij met zijn paarden mocht terugkeren na een niet bepaald aantal km. Hoever is Eduard geweest? Men beweert tot Sleidinge.

Een late zondagnamiddag - de aftocht bleef maar duren - trok ik naar ons speelterrein: de in aanleg zijnde autostrade. Reeds voor de oorlog voerde men massa's zand aan voor het bouwen van de brug over de Schipdonkse Vaart. Vanop die verhoogde berm hadden wij een prachtig uitzicht op de Vosselarekouter; dit werd ons “verboden” door de Duitsers omdat zij daar een uitkijktoren met afweergeschut hadden gebouwd. Men zegt dat een

---

²⁷ De drie misdienaars zijn Guido Schaeck, André De Paepe en Lucien Van Severen.

geallieerd vliegtuig werd neergehaald toen het terugkeerde van een bombardement, het is in Bellem geland en de Duitse schutter zou gedecoreerd geweest zijn.

Naast de uitkijktoren was er een barak, bijna onzichtbaar gebouwd in het zand en die was men aan het afbreken toen ik er aankwam. Zou men de uitkijktoren durven slopen? Ja, hoor! Met zijn tweetjes! Ik was 17 en oordeelde dat men fout was door onderaan te beginnen. Ik wees erop dat door bovenaan te beginnen men geen ladder nodig had en dus ... ik moet op het tweetal een zekere indruk gemaakt hebben, want ze volgden strikt mijn bevelen en het mag gezegd in een mum van tijd werden planken en kepers naar beneden gehaald met veel gekraak maar zonder kwetsuren. Ik heb nog dikwijls aan die afbraak gedacht. Stel dat op een stafkaart van een Duits officier de toren aangeduid stond en “men” even wou controleren juist op het moment dat wij volop met de afbraak bezig waren...

Met mijn broer Walter naar Landegemdorp. Vanachter de muur van het toenmalige gemeentehuis keken we naar het “leger op de vlucht”. Wij maakten er een spelletje van: even loeren en rap ons hoofd terug. Plots werd er geschoten. Naar ons? Lawaai op de pannen. Was het van het gemeentehuis of van mijn grootvaders huis? Wij plat op onze buik achter het washuis. Toen alles even stil werd en de vluchtende colonne werd onderbroken, spurten wij naar huis. “Niets zeggen thuis, hé”. Wij zijn niet meer gaan kijken naar de aftocht. Blijkbaar is er toch geschoten geweest, want op het dorp hadden de Duitsers op de gevel van de herberg “Den Hert”²⁸ hakenkruisen bemerkt. Enkele dorpelingen werden tegen een muur geplaatst, maar tot een executie is het niet gekomen.

Op een late zomeravond reden *Feldgendarmen* op zware moto's op ons hof. Het moet zijn dat ze goed geïnformeerd waren want ze reden onze voordeur voorbij en stopten aan onze achterdeur. De hakken tegen elkaar en “Heil Hitler!”. Ik herinner mij dat mijn vader met dat bezoek niet erg ingenomen was. Mijn vader²⁹ moest meegaan naar het kasteel van Landegem omdat de

---

²⁸ Deze herberg stond op de hoek van de Vosselarestraat en de Damstraat en werd uitgebait door Omer De Baets en zijn echtgenote Louisa Augusta Juliana T'Hooft.

²⁹ Dit is Cyriel Schaeck, op dat ogenblik burgemeester van Landegem in opvolging van zijn schoonvader de oorlogsburgemeester Remi Verstraete die wegens ouderdom had moeten ontslag nemen.

baron in de Poeldendries Polen en geallieerde soldaten verstopte. Er was daar inderdaad een Poolse vliegenier aanwezig. De man veinsde buikkrampen, moest dringend naar het toilet, bleef lang weg en ja hij was gevlucht langs het W.C.-raampje. Een zoektocht rond het kasteel leverde niets op. Een tijdje later kreeg onze overbuur Richard De Meester, oud-strijder 1914-1918, bezoek van baron de Crombrugge. Later zag ik de baron aan de kant van de Bovenstraat en Richard op zijn hof aan de haag staan praten. Waarover ging het gesprek? Waren ze beiden in het verzet? De baron vertrok en Richard kwam aan mijn vader Cyriel zeggen dat hij zich geen zorgen hoefde te maken en dat hij niets te zien had met het feit dat de *Feldgendarmarie* op zijn kasteel Poolse vliegeniers was komen opsporen. “Verklikt door mijn eigen personeel”, had de baron gezegd. De baron stond in het verzet en de burens wisten ook dat piloten bij hem onderdak kregen in hun vlucht naar Spanje om zo Engeland te bereiken. Men vertelde dit alles onder strikte geheimhouding, maar ja bewaar maar een geheim...

André De Paepe

Op een septemberdag trok ik met enkele vrienden naar de “Gilliane”. Bij de terugkeer richting Moorstraat hoorden wij van voorbijgangers dat de Duitsers paarden en wagens opeisten om de aftocht van hun leger verder mogelijk te maken.

Inderdaad hoe dichter wij de boerderij van Van Nevel naderden, hoe meer soldaten en beweging er te zien was. Wij keken bang toe en verscholen ons in de gracht. Elk van ons trachtte op een veilige manier thuis te komen.

Ik herinner mij dat er een periode is geweest dat de gemeente opdracht kreeg van de bezetter om plaatsen aan te duiden waar paarden konden gestald worden. Zo werd bij ons thuis, waar een paardenstal leeg stond, beslag gelegd op onze “infrastructuur”. Er stonden een viertal paarden op stal en de Duitsers verzorgden deze dieren. Eén van hen was een Oostenrijker uit Klagenfurt. Hij was de oorlog kotsbeu en besepte heel goed dat het einde van de “Krieg” naderde. Hij was een emotionele soldaat die zijn zorgen aan ons vertelde; hij sprak over zijn vrouw en kinderen en snakte ernaar om eenmaal in zijn geliefde Oostenrijk terug te zijn. Na enige tijd kwam het bevel om alles in gereedheid te brengen voor de terugtocht richting Zeeland. Wij waren natuurlijk blij dat de paarden en soldaten weg moesten maar met de Oostenrijker hadden we toch te doen. Voor mij persoonlijk was het afscheid van die man zeer emotioneel. Hij had mij zijn adres gegeven en hoopte mij eens te mogen verwelkomen in zijn Klagen-

furt. De teugels in de hand sloot hij aan bij een groep Duitsers. Ik volgde hem ten afscheid tot aan de grens met Merendree. Onze blikken kruisten elkaar, even wuiven en weg was hij. Nadien heb ik nooit meer iets van hem gehoord, wellicht is hij gesneuveld...

Pas na zijn vertrek kwam de echte terugtocht op gang, ongeordend en lusteloos, moe met als enig doel hopen op bevrijding en verlost te worden van het oorlogsgeweld; afgemat, onverzorgd, de soldaten liepen zelfs te voet mee naast lawaaierige wagens. Er was duidelijk geen orde meer, berusting stond te lezen op de manier waarop alles voortbewoog richting Nederland. Er stond hen daar nog een en ander te wachten.

Duitse soldaten kwamen op het hof van onze buur gelopen, smekend om verzorging voor hun geplaagde voeten en vroegen drank om zich te verfrissen. Ze waren heel blij dat ze geholpen werden en vertrokken dan naast volgeladen wagens op weg naar het onbekende.

We stonden langs de straat met ons drieën³⁰ naar de aftocht te kijken. Niets anders te zien dan miserie. Wij waren natuurlijk content dat de oorlog op zijn eind liep en zelfs zo blij dat we in het Engels begonnen te spreken, wat een beetje provocerend was. Op dat ogenblik kwam een SS-officier te voet voorbij. Hij had ons zeker gehoord, hij reageerde niet. Zo duurde die ware volksverhuizing toch enkele dagen.

In de verte hoorden we gejuich en het geratel van de eerste geallieerde tanks. Vreugde alom toen een van de tanks post kwam vatten op ons dorp. Geroep en gejubel, de vreugde was compleet. De jeugd, jongens en meisjes kropen op de tank en dankten of omhelsden de soldaten. Er kwam een massa volk naar ons dorp, het leek wel kermis, de oorlog scheen voorbij. In het Gentse waren er nog enkele schermutselingen. Ik met de fiets naar Gent; in Drongen hetzelfde scenario met feestende mensen, geallieerde soldaten die chocolade en sigaretten uitdeelden. Ik terug naar huis om verslag uit te brengen.

Lucien Van Severen

Eind augustus, begin september, de geallieerde troepen naderden. Vanop mijn werkplaats te Deinze zag ik ongeordende troepen voorbijtrekken. Ik had tegen mijn baas gezegd: "Als de bevrijdende troepen de Belgische grens oversteken, dan kom ik niet meer werken uit schrik mijn fiets kwijt te

---

³⁰ Zie noot 28.

geraken". Begin september was het dan zo ver. Ik bleef thuis en kon alles van dichtbij meemaken in Landegemdorp.

Op 7 of 8 september werd er in onze straat³¹ geschoten. Enkele dorpingen werden door de Duitsers tegen een muur gesteld, gelukkig werden ze niet gefusilleerd zoals enkele omstaanders vreesden. Aanleiding zou geweest zijn dat er hakenkruisen op de herberg "Den Hert"³² geteerd waren. Op 8 september in de namiddag geluid van tanks die op applaus werden ontvangen op ons dorp. Een tank, met erop een weerstander Jules Kluyskens reed door naar de Poeldendries naar een café. De bewoners (A.T en A.)³³ waren op de vlucht. De uitbater (A.T.) was lid van de NSKK³⁴ en werd later aan de Franse grens opgepakt. Opgekropte woede van vier jaar bezetting brak los, alles wat min of meer brandbaar was, stond in geen tijd in brand, zelfs enkele konijnen moesten het ontgelden.

Bij enkele *zwarten* werden hakenkruisen op de gevels geschilderd en meestal werden de ruiten ook aan diggelen geslagen.

Op zondag 4 september 1944³⁵ haalde de weerstand (Onafhankelijkheidsfront, OFFI) de mannen en vrouwen op van deze *zwarten*; ze werden vervoerd met wagens van R. Cleve uit Nevele en gevangen gezet in Gent en later in Lokeren. Twee vrouwen³⁶ zijn op een avond naar een café op het dorp gebracht en onder applaus van de omstaanders kaal geschoren door de dorpsbarbier die stipt de bevelen van de verzetslieden moest uitvoeren.

---

³¹ Dit is de Vosselarestraat.

³² Zie noot 29.

³³ Het zou gaan om August Tuytschaever en echtgenote Alice Bourderé.

³⁴ Nationalsozialistisches Kraftfahrerkorps: transportafdeling binnen de NSDAP of Nazipartij.

³⁵ Volgens het officiële verslag (zie in dit nummer) gebeurde dit op maandag 4 september.

³⁶ Alice Bourderé en dochter.

Een oudere man³⁷ moest in een varkensstal en later rond de vrijheidsboom³⁸ bij de kerk van Landegem op zijn blote knieën als straf omdat hij tijdens de oorlog de controleurs op de hoogte zou gebracht hebben over de kweek van varkens, wat toen verboden was.

Guido SCHAECK, Landegem

---

³⁷ Het betreft hier de oorlogsburgemeester Remi Verstraete. Nog steeds wordt tijdens het kaartspel bieden in Landegem door degene die een hoger opbod doet de uitdrukking gebruikt: “voor Verstraete geen genade”. In het dialect van Landegem en omgeving wordt de *t* tussen twee klinkers als een soort van *d* uitgesproken, vandaar dat Verstraede min of meer rijmt op genade.

³⁸ Na de Eerste Wereldoorlog werd op 22 november 1919 in Landegem om de overwinning van België en zijn bondgenoten op Duitsland te vieren een vrijheidsboom geplant in de omgeving van de kerk. Vanuit zijn anti-Belgische gevoelens liet de oorlogsburgemeester Remi Verstraete tijdens de bezetting 1940-1944 deze vrijheidsboom omhakken. Om die reden moest hij op de plaats van die vroegere vrijheidsboom op zijn blote knieën kruipen.

Vermoedelijk een foto die werd genomen ter gelegenheid van de bevrijdingsstoet in Landegem op 13 mei 1945. Van links naar rechts: Jozef Standaert (schepen), Jules Herteleer (burgemeester), Frans Goethals (schepen) en Clara Van Lierde.

POOLSE VLIEGENIER SNEUVELDE IN LANDEGEM

Op 1 januari 1945 voerde de Duitse Luftwaffe een verassingaanval uit op het vliegveld van Sint-Denijs-Westrem, bij de geallieerden gekend onder de naam basis B-61. Om verwarring uit te sluiten en om problemen met de moeilijk uit te spreken namen te vermijden had iedere bestaande luchtmachtbasis op het vasteland een nummer gekregen. Sint-Denijs-Westrem kreeg het nummer B-61, Ursel kreeg het nummer B-65. Deze aanval maakte deel uit van de operatie Bodenplatte, een groots opgezet Duits offensief tegen de geallieerde luchthavens in België, Nederland en Noord Frankrijk. Jachdeschwader I (Jagd I), die de aanvallen op Sint-Denijs en Ursel moest uitvoeren bestond uit 3 groepen, respectievelijk opgestegen in Twente (Nederland), Drope en Rheine (Duitsland). Bij de groepering van Jagd I boven de Zuiderzee bestond de formatie uit ongeveer 60 toestellen. Toen ze Ursel bereikten waren dat er nog 55. Door de strikte geheimhouding van de operatie was de Duitse luchtafweer onwetend over de actie zodat ze zelf enkele van hun eigen vliegtuigen neerhaalden. Bij de aanval op Maldegem was onmiddellijk alarm geslagen bij de Poolse Wing te Sint-Denijs-Westrem waarvan drie smaldelen op dat moment in de lucht waren.

Op het ogenblik van de Duitse aanval, die zoals gepland begon om 9 uur, kwam Squadron 302 juist binnen en landde met bijna lege brandstoftanks in het eigen afweergeschut en de aanvallende Duitsers. Squadron 308 dat nog meer dan twintig kilometer van de luchthaven verwijderd was werd ter versterking terug geroepen.

Dit werd fataal voor vliegenier Wachaw Chojnacki (°16.02.1917) van Squadron 308. Zijn Spitfire J 281 stortte te pletter door brandstofgebrek net nadat hij een Duitse Focke-Wulf 190 had neergeschoten.. Volgens de getuigenis van de heer Firmin Verbeke was dit te Landegem in de velden op een plaats die de Stekelbezie noemt op de wijk Wilde. Blijkbaar had de piloot nog getracht een noodlanding te maken.

Hij werd één van de vijf Poolse slachtoffers van de “Air battle over Gent”. Zijn naam staat vermeld op het monument van de Polish Air Force in de Poolse Winglaan te Sint-Denijs-Westrem. Bij deze verassingaanval werden aan Poolse zijde 27 Spitfires, 2 B 17 vliegende fortent, 1 short stirling, 1 mosquito en 3 Ansons vernield. Aan Duitse zijde verloor Jagd I die dag 24 piloten. In Gent en omgeving werden 18 toestellen neergehaald door de Poolse Wing.

André BOLLAERT, Poesele

LOTENHULLE LAG VLAKBIJ EEN ZWAAR TREFFEN TUSSEN POOLSE EN DUITSE EENHEDEN

Op het einde van de Tweede Wereldoorlog studeerde Robert Leenknecht uit Lotenhulle op de Normaalschool in Oostakker. Via huisarts Henri Claerhout uit Lotenhulle werd hij ingeschakeld in de activiteiten van het Geheim Leger, meer bepaald de groep sarcelle B die over een sectie beschikte in Lotenhulle en Hansbeke. Hij bracht regelmatig een bericht of zelfs een revolver over naar Gent. Als tiener kwam hij minder verdacht over bij de Duitsers. Hij herinnert zich nog hoe in de buurt – in Ruiselede – een aanval plaatsvond op een Duitse colonne. Pas achteraf hoorde hij van de ravage. Maar de mitrillerende vliegtuigen van de Poolse geallieerden vlogen eveneens boven Lotenhulle.

Arnold Strobbe noteerde het wedervaren van Maria Van der Bauwhede en Clarisse Pyfferoen en las het “Liber Memorialis”.

Maria Van der Bauwhede woonde in café “Casino” op de Grote Plaats. Zij wist nog heel goed dat het donderdag sacramentsdag was en dat het huis van Armand Huys in de Dorpsstraat het ergst was getroffen door het bombardement van de geallieerde vliegtuigen. Ook in de hovingen van de familie van burgemeester Hulin en in het park van Poeke waren verschillende bommen neergekomen. De meeste mensen uit Lotenhulle vluchtten met hun matras naar de kelder en wachtten er tot de bombardementen voorbij waren. Gelukkiglijk vielen er in Lotenhulle geen burgerslachtoffers te betreuren. Clarisse Pyfferoen woonde eveneens in de Dorpsstraat. Een bom viel in een hok achter hun woning. De muren van het konijnenhok waren uit elkaar gerukt. De konijnenmoer was dood, maar haar jongen leefden nog. Ook de hond die aan zijn hok was vastgebonden overleefde de inslag niet.

De jongeren bedelden om chocolade en sigaretten

Verder herinnerde Clarisse Pyfferoen zich nog dat alle schooljongens van Lotenhulle achter de Canadese bevrijders aanliepen en chocolade en sigaretten vroegen en kregen.

De meeste meisjes durfden niet te dicht bij de bevrijders komen en bleven veilig binnen om samen met hun moeders vanachter het venster te kijken naar alles wat er op straat te beleven viel.

De pastoor beschrijft kort de gebeurtenissen

In het 'Liber Memorialis', eigendom van de kerkfabriek van Lotenhulle, beschrijft pastoor Irené Van der Sypt de bevrijding van Lotenhulle als volgt:

“Vrijdag 8 september 1944 (O.L.Vrouw geboorte) Duitse kolonne wordt gemित्रailleerd rond de kerk door Engelse vliegeniers: kerk een weinig geschonden (onderste deel van H. Hartraam boven hoogaltaar, muur boven koorzitsel, enige gaten in dak en vout). Te deum Laudamus. Geen slachtoffers onder de inwoners; enige huizen rond de kerk (dr. Claerhout), kinderen De Meyer, Verstraete (Maurice) nogal geschonden. Het Heilig Hert en O.L. Vrouwken hebben ons beschermd: Gratias.

Zaterdag 9 september: De tanks der Verbonden (Polen, Engelsen) komen toe rond 10u. Bevrijd! Vlaggen uit! Te Deum Laudamus.”

Wat opvalt is dat de belangstelling van de pastoor vooral uitgaat naar zijn kerkgebouw en naar de schade van enkele huizen van de Kleine Plaats in de onmiddellijke omgeving van de kerk. De bevrijding is voor hem op de eerste plaats een aanleiding om God en O.L.Vrouw met uitroepkens en in het Latijn te danken voor de goede afloop van het tragisch oorlogsavontuur.

Arnold STROBBE, Lotenhulle

ROBERT LEENKNECHT UIT LOTENHULLE WAS 16 JAAR TOEN HIJ LID WERD VAN HET GEHEIM LEGER

Robert Leenknecht werd op 26 februari 1926 te Lotenhulle geboren. In de Dorpsstraat 22, naast het voormalig huis van Hulin de Loo, baatte zijn moeder een winkel uit van kruidenierswaren en drank. Na school te hebben gelopen te Lotenhulle ging hij voor onderwijzer studeren. In 1945 begon hij zijn onderwijzers-loopbaan in Meigem en in 1948 werd hij aangenomen te Hansbeke, wat altijd zijn vurigste wens was geweest. In 1949 huwde hij Suzanne Van de Weghe en ging in Hansbeke wonen. In Hansbeke is “meester” Leenknecht meer dan een begrip. Tot aan zijn oppensioenstelling was hij er onderwijzer en daarna schoolhoofd en hij was ook gedurende 55 jaar de drijvende kracht achter de Hansbeekse bibliotheek.

Toen we enige tijd geleden het oorlogsmuseum “Elf November” in de Drapstraat te Nazareth bezochten zagen we daar twee vlaggen en een pop met een uniform van het Geheim Leger geschonken door Robert Leenknecht. We maakten een afspraak met meester Leenknecht en ondervroegen hem over het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Hoe ben je eigenlijk in het verzet terecht gekomen?

Voor mij zijn er drie zaken die hierin een rol hebben gespeeld. Vooreerst moet je weten dat mijn nonkels oud-soldaten waren van de Eerste Wereldoorlog en dat zij niet al te veel moesten weten van de Duitse bezetter. Ten tweede; ik was student aan de normaalschool te Oostakker en al mijn vrienden waren anti-Duits of in de Weerstand. Op school was er ook broeder Libertus, een doctor in de kunstgeschiedenis, die elke les begon met het nieuws van de verboden Engelse radio. Dit zegde al veel van de gezindheid van de lesgever. Ik was in Lotenhulle ook bevriend met Henri en Jean Claerhout, zoons van Dr. Leon Claerhout die me trouwens op de wereld heeft geholpen en die onze familie in moeilijke momenten met raad en daad heeft bijgestaan. Dr. Claerhout woonde in de villa op de hoek van het dorp en de Poekestraat en zijn zoon stond aan het hoofd van de 1ste sectie van de 2de afdeling van het Geheim Leger, sarcelle B, gewest Deinze. Ten derde, en vooral, was er hetgeen in Vinkt-Meigem is gebeurd. Het was winkel bij ons thuis. Bij de inval zijn de Duitsers onze winkel langs de voordeur binnengekomen en langs de achterdeur buitengegaan. Wij hadden ons verstoep in de kelder. Toen we weer tevoorschijn kwamen was onze winkel

Boven het kruispunt van de Steenweg op Deinze en Lodorp in het centrum van Lotenhulle was een spandoek gehesen. Aan de overzijde van het gemeentehuis hing een soortgelijk doek met Engels opschrift.

Drie Poolse officieren lieten zich fotograferen onder het laken terwijl enkele militairen en burgers toekeken.

(Foto verzameling Peter Taghon en opgenomen in "België 1944, de bevrijding", Lannoo, 1993)

leeggeroofd. De drank zat verstopt onder de grond in de serre achter het huis, deze hadden ze niet gevonden. Mijn moeder liet het daar niet bij en ging prompt aangifte doen bij de secretaris op het gemeentehuis. De secretaris zat er wat afwezig bij en maakte geen aanstalten om iets te noteren. “Marie”, zei hij, “weet ge wat er in Vinkt gebeurd is?” Meer zei hij niet. Toen wisten we nog niet wat, maar we hadden een vermoeden dat er iets ergs was gebeurd. Ik ben daarna met enkele vrienden met de fiets naar Vinkt gereden. Iedereen was er nerveus en over zijn toeren, we werden er weggejaagd. Daar hebben we veel gezien dat we beter niet zouden gezien hebben. Gans de oorlog en nog lang daarna zijn die beelden van Vinkt me bijgebleven.

En nog dit. Ik was ook gewestleider van de K.S.A. (Katholieke Studenten Actie) van de regio Deinze. We kregen in Poeke van de barones een lokaal ter beschikking op het dorpsplein. We hingen daar een foto op van Leopold III en kregen het aan de stok met de Feldgendarmen. De betichting van paramilitaire beweging werd afgezwakt omdat we zo jong waren. Maar je begrijpt al hoe gemotiveerd we waren.

Op het attest dat door het Ministerie van Landsverdediging werd afgeleverd staat: “De bij de Weerstand doorgebrachte tijd is van 4.2.43 tot 14.10.44 zijnde 1 jaar 9 maand afgerond tot de hogere maand”. Dat betekent dat je geen zeventien jaar was toen je al bij de activiteiten van de Weerstand werd betrokken. Wist je moeder hiervan?

Mijn moeder wist dit en ze kon zich goed inbeelden waarmee ik bezig was. Tijdens de Eerste Wereldoorlog had ze als 12-jarige brieven gesmokkeld tussen Heist en Cadzand. Alleen kinderen mochten toen op het strand en de brieven waren verborgen op haar lichaam. Ze werd betrapt en zou voor de rest van de oorlog in het klooster van de Arme Klaren te Brugge geplaatst worden. De zusters hadden echter voor de meisjes geen eten en stuurden ze reeds na korte tijd naar huis.

In het standaardwerk over het Geheim Leger van Henri Bernard e.a.³⁹ staat dat het er in Oost- en West-Vlaanderen vooral om ging om het

---

³⁹ Henri Bernard e.a., *Het geheim leger 1940-1944*, Gent 1986, Hfst XI, zone II Oost- en West-Vlaanderen, blz. 215/229.

saboteren van de telefoon- en spoorwegennet. Naar het einde van de oorlog toe werd de activiteit verlegd naar het beschermen van de havens. Bij welke acties werd je zo al betrokken en hoe kreeg je uw instructies?

Ik was nog zeer jong en werkte meestal alleen en met de fiets. Ik was klein van gestalte en veel van de acties gebeurden zelfs in korte broek. De meeste acties bestonden uit het overbrengen van documenten en kleine wapens. Ik was gewoon van met de fiets te rijden, winter en zomer. Ik reed ook naar Oostakker met de fiets, samen met mijn trouwe gezelschap Lucien De Meyer, de zoon uit de Melkerij.

Je wist niet wie je contactpersonen waren. Zo plaatsten we een levering voor de slagbomen aan het station te Hansbeke en vertrokken zonder omzien. Onze contactpersonen stonden aan de overzijde en wisten waar ze hun waar moesten oppikken maar ze wisten niet wie ze daar gedeponereerd had, wij wisten niet wie ze oppikte.

Ik herinner me nog dat ik een pistool gesmokkeld heb van Lotenhulle naar de Hollandse grens voor de schilder Georges Steel (die als gerenomeerd kunstschilder lange tijd in Spanje verbleef). Normaal gezien wist je niet voor wie de lading bestemd was. Omdat Steel een persoonlijk vriend was, kwam ik het toch te weten. Jean Voet was de lasser van de beschadigde wapens van het Geheim Leger in Lotenhulle; de meeste wapens gingen echter terug naar Deinze.

Ik ben nooit betrokken geweest bij acties tegen personen of bij sabotagegeden. Voor dit laatste moest je een zekere kennis hebben van de materie waarover het ging. Bijvoorbeeld A. Blomme van Deinze woonde naast de Feldgendarmarie. Hij was radiotechnieker en onderhield goede relaties met hen. Zo kon hij regelmatig te weten komen of er razzia's waren gepland op werkweigeraars. Trekpaarden van het verzet in Deinze waren de twee broers Versichele en hun zuster.

Ik kreeg mijn instructies van Henri Claerhout. Dit gebeurde steeds mondeling. Ik had altijd het recht om neen te zeggen, vermoedelijk omdat ik zo jong was.

In Lotenhulle was er ook een Jezuïet actief in het verzet, namelijk pater Vuylsteke. Hij was al ondergedoken sinds 1942 en hield zich lange tijd schuil bij bakker Dolfke Martens op de hoek van het schoolstraatje.

Had je dan geen schrik of moest je niet opletten voor bepaalde personen? Vond je je opdrachten gevaarlijk?

De mensen hier in onze streek hadden meer schrik van de Duitsers dan zij die aan de andere kant van Gent woonden. Bij ons heeft Vinkt daar een belangrijke rol in gespeeld en ook voor de mensen rondom mij.

In Lotenhulle kende iedereen de “witten” en de “zwarten”, maar daarvoor waren het nog geen verklikkers.

De laatste oorlogsmaanden was er een SD-er ⁴⁰ uit De Pinte waarvoor we zeer goed moesten opletten. Hij was echter zodanig ijverig dat iedereen hem kende. Op een avond zat ik met een hele bende kinderen in de gracht marbels te draaien in de klei voor het hof van de hoeve Claeys in de Nevelestraat. Ik zag hem afkomen met de fiets uit de richting Poesele en gaf snel een teken eens hij voorbij was. Te laat echter want ondertussen hadden zijn handlangers de boomgaard omsingeld waar de broers Claeys, gezochte werkweigeraars, aan het werken waren. Ik herinner me nog hoe ze vluchtten van de ene kant van het hof naar de andere kant. Dan werd er op hen geschoten en ten slotte werden ze opgepakt. Dat schieten op onze eigen mensen was er voor mij teveel aan. Zoiets kan je nooit vergeten.

Alle opdrachten waren gevaarlijk want je mocht vooral niet betrappt worden, zeker als je een wapen bij u had. Je wist wat er daarna zou gebeuren met u en uw familie. Vinkt-Meigem bleef in je hoofd meespelen. Bij elke actie overheerste bij mij in feite een opstandige bitterheid. In zulke omstandigheden werd je vlug volwassen.

Welke instructies kregen jullie toen de geallieerden naderden en hoe gedroegen de Duitsers zich?

In elk dorp waren er nog enkele Duitsers, meestal oudere militairen. Ze waren niet voorzien van de moderne uitrusting van de Duitsers die in 1940 ons land binnentrokken, integendeel. Vanaf de landing in Normandië waren er zeer veel verplaatsingen van Duitse troepen. Onze taak bestond er toen in die te signaleren. Bij het Geheim Leger werden ze gecentraliseerd. Uit de gegevens bleek dat alle bewegingen richting kust gingen. Via Maldegem probeerden de Duitsers vermoedelijk Nederland te bereiken.

---

⁴⁰ Lid van de Sicherheitsdienst.

Augustus 1944. Enkele Lootse jongeren die langs de Nevelestraat een put moesten raven waarin de terugtrekkende Duitse vrachtwagens beschutting zouden vinden bij eventuele luchtaanvallen.

V..n.r.: Paul De Moor, Julien Vermeire, Robert Leenknecht, Jacques De Moor, Michiel Van Renterghem en Antoine Schelstraete.

(Foto: verzameling Robert Leenknecht, Hansbeke)

Robert Leeknecht in uniform als lid van het Geheim Leger in september 1944.

(Foto: verzameling Robert Leenknecht, Hansbeke)

De Duitsers wisten dat de geallieerden op komst waren en de Lootse jongeren werden opgeëist om putten te graven langs de wegen. Ze hoopten daarin beschutting te vinden voor hun terugtrekkende camions bij een eventuele luchtaanval. Eens het zover was hebben die putten hun weinig geholpen. Ik was samen met Jacques en Paul De Moor, Antoine Schelstraete, Michiel Van Renterghem en Julien Vermeire verplicht zo'n put te graven langs de Nevelestraat aan 't hof van de familie Claeys. Bij zo'n opdracht voelde je dat het einde van de bezetting naderde. Wij hebben maanden aan die put gegraven. Antoine Schelstraete had dagelijks een pakje boterhammen met hesp mee en legde dit op de hoek van de put. Elke dag als ze passeerden namen de Feldgendarmen het pakje mee en we zagen hen niet meer terug. Eens ze voorbij waren, kwamen wij uit de put en gingen we helpen op de boerderij van Claeys. Aan de overzijde van de straat was er een tomatenveld. Daar gingen we de tomaten luizen of plukken of iets dergelijks.

Hoe is voor jou de bevrijding verlopen?

De terugtrekkende Duitsers die van Tielt kwamen over Ruiselede probeerden op 8 september via Maldegem naar Holland te vluchten. Tussen Ruiselede en Aalter hadden hun troepen al zware verliezen geleden en een deel van de gehavende colonne zocht beschutting achter Poeke-park en probeerden zo via Lotenhulle-dorp terug op de baan Deinze-Aalter te komen maar ze kregen er de volle lading. Ze waren totaal ontredderd. In de haag voor ons huis lag een Duitser met zijn geweer naar de vliegtuigen te schieten. Ons huis was doorschoten. Een projectiel boorde zich door de voordeur en kwam door de achtermuur terug naar buiten. Op onze oprit stond een Duitse wagen die door de vliegtuigen deskundig in flarden werd geschoten. Het werd een trieste aftocht voor de Duitsers maar voor ons was het een grote opluchting. De laatste Duitsers die ik me herinner in ons huis waren SS-ers. Ze kwamen de winkel binnen en vroegen om koffie. Mijn moeder moest die bereiden en zij moest voor hun ogen de eerste tas uitdrinken. Daarna dronken zij hun tas leeg en vertrokken.

Robert Leenknecht hield in Lotenhulle een dagboek bij. Hierna de tekst die hij noteerde op 8 en 9 september 1944.

Banier van de afdeling van het Belgische Geheim Leger te Lotenhulle:
schuiloord taling (sarcelle in het Frans)
(Verzameling oorlogsmuseum "Elf November", Drapstraat 16,
9810 Nazareth - Foto: André Bollaert)

Vlag van de verbroedering van de afdeling van het Geheim Leger
te Hansbeke.
(Verzameling oorlogsmuseum "Elf November", Drapstraat 16,
9810 Nazareth - Foto: André Bollaert)

8 september

vrijdag

Heel de dag trekken de Duitsers voorbij. Hun doel is over de Scheldemonding Holland bereiken. Kwart over vijf komen, zes Tyfoonjachtbommenwerpers de kolonnes aanvallen met een ongelooflijke precisie. Overal liggen lijken, dode paarden en stukgeschoten wagens. Na de aanval worden de soldaten opgeladen en de vlucht gaat verder.

Een oude soldaat passeert met een fiets aan de hand. Heel alleen. Zielig!

9 september

zaterdag

Het is stil geworden. Ze zijn weg. Om negen uur rijdt de 1ste Poolse pantserdivisie het dorp binnen met een hele kolonne Sherman-tanks. Het zijn de troepen van generaal Stanislas Maczek die ons bevrijden. Het is een onbeschrijflijk gevoel. Een explosie van geluk... Het is gedaan! We zijn vrij!

Suzanne terug gezien en het waren vreugdetranen. Mr. Henri roept ons samen om de Poolse soldaten te helpen. Niet te geloven! Vrij zijn!!

Zijn er geen problemen geweest bij de bevrijding tussen “witten” en “zwarten”?

De Claerhouts⁴¹ hebben belet dat er te Lotenhulle zaken gebeurden die niet door de beugel konden. Zo werden er geen meubelen op staart gegooid van zwarten en vermeende zwarten. De witten en de zwarten hebben ook met elkaar geen conflict gezocht. De meest netelige situaties deden zich voor op het moment dat er jongens terugkeerden uit Duitsland die opgeëist waren geweest om daar te gaan werken. Dan werd er iedere keer een bevrijdingstoet georganiseerd. De zwarten bleven daarvan weg en er is nooit iets gebeurd, nooit een steen gegooid. Dat is ook de reden waarom er achteraf geen vetes ontstaan zijn.

---

⁴¹ Henri Claerhout is meegetrokken met de Poolse bevrijders.

Wie bewaakte de gevangenen en de opgepakte zwarten?

Er zijn zwarten bewaakt geweest door leden van het Geheim Leger in de gebouwen van de Molens van Deinze. Ik ben daar nooit bij geweest. Ik was trouwens nog student. In Lotenhulle zelf heb ik wel de Duitsers helpen bewaken die opgesloten zaten in de grote hangar van De Cuyper op het Dorp.

Hoe reageerde je naaste omgeving toen bleek dat je bij het Geheim Leger was?

Ik heb daar niet bij stilgestaan maar ze waren vermoedelijk niet verwonderd.

André BOLLAERT, Poesele

MEIGEM WERD NIET BEVRIJD OF TOCH WEL?

Lucien Van Braeckel⁴² zat als veertienjarige in september 1944 te wachten op de bevrijding van Meigem maar... die kwam er maar niet.

De Meigemnaars gingen wel massaal kijken naar het naburige Nevele om er de doortocht van de Poolse en Canadese Sherman tanks te bewonderen. Een week daarna kwam er een (geallieerde) soldaat op de motor Meigem binnengestoven met een meisje van plezier op de achterbank. Grote opluchting alom, Meigem was dan toch bevrijd geraakt. Lucien meent dat er ook enkele Meigemse opgeëiste (en misschien ook vrijwillige) arbeiders uit Duitsland zijn teruggekeerd. Maar dat gebeurde in stilte.

Ook Edmond Vandevelde herinnert zich weinig. Meigem lag wat afgelegen van het gewoel. Hij wist wel dat er in Nevele perikelen zijn geweest tussen wit en zwart en in Vosselare een bevrijdingsstoet opstapte. De Meigemnaars hebben wel de aftocht van de Duitse troepen meegemaakt. Zij kwamen uit de richting van Vinkt en trokken via de Heerdweg in de richting van Nevele.

Tenslotte vernamen we nog een stukje informatie van Gentenaar Eric Lachaert. Hij woonde tussen 1942 en 1945 als pleegkind bij het gezin Maurice Everaert en Martha Alphonise D'Haenens in de Kerkstraat. Deze mensen waren hun drie dochters Elza, Elisabeth en Yvonne verloren op 25 mei 1940 toen een granaat insloeg vlak bij de onderstand waar ze zich schuilhielden. Eric herinnert zich dat vader Everaert met een motor rondreed en een revolver op zak had. Hij vermoedt dan ook dat hij bij het verzet actief was. In september 1944 was er in Meigem veel onrust omdat men zich de dramatische doortocht van de Duitsers herinnerde. De kinderen - waartoe ook Eric behoorde - werden in een onderstand verzameld. Hij heeft weinig gehoord van de bevrijding, enkel wat geschut in de verte.

Is de bevrijding in Meigem (bijna) onopgemerkt voorbijgegaan, eind mei 1940 zat men wel degelijk in het oog van de storm. Over de gebeurtenissen

---

⁴² Lucien Van Braeckel schreef in 1990 een monografie over Meigem, met veel informatie over de gebeurtenissen in 1940.

in mei 1940 in Vinkt en Meigem gaf het Land van Nevele in september 2003 een themanummer uit.⁴³

Luc Van Nevel deelde tijdens een speech op 29 juni 2004 n.a.v. de opening van de tentoonstelling ter gelegenheid van 60 jaar Heilige Bloedprocessie mee, dat deze eigenlijk gestart is als een bevrijdingsstoet. De processie stapte dus voor het eerst op in 1945 als een reactie van het dorp op de oorlogsgebeurtenissen die Meigem zwaar hadden getroffen.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

---

⁴³ Diverse auteurs 'Vinkt en Meigem in mei 1940' in *Het Land van Nevele*, jg. XXXXIV, van september 2003, blz. 217 tot 337.

PRIESTER-DICHTER BASIEL DE CRAENE EN HET BEVRIJDINGSJAAR 1944 IN MERENDREE⁴⁴

Basiel De Craene werd geboren te Waarschoot op 15 april 1880 en overleed te Merendree op 10 mei 1956. Op 30 oktober 1938 werd hij ingehuldigd als pastoor van Merendree. Basiel De Craene is vooral de geschiedenis ingegaan als dichter en bezieler van de Vlaamse Poëziedagen en het wekt dan ook geen verbazing dat hij al op 6 en 7 augustus 1939 de eerste Poëziedagen in Merendree organiseerde. Het waren ook de laatste vóór de Tweede Wereldoorlog en de Duitse bezetting van ons land. Hoewel de Vlaamse Poëziedagen van 1940 al waren voorbereid, weigerde De Craene ze te laten plaatsvinden omdat hij op geen enkele manier met de Duitse bezetter wilde samenwerken.

Maria Bonquet secretaresse van de Vlaamse Poëziedagen vertelde mij in een interview op 7 april 1982: “De Craene was niet tegen het Duitse volk, wel tegen het nazisme en de rassenleer van Rosenberg”. Van de Duitse bezetter ontving hij brieven waarin hem werd gevraagd de Vlaamse Poëziedagen toch te organiseren, maar hij beantwoordde geen enkel van die verzoeken.

Op 7 en 9 mei 1943 organiseerde De Craene samen met zijn onderpastoor Jozef Van Gansbeke⁴⁵ biddagen in Merendree, hiervoor schreef hij een gebed waarin hij duidelijk waarschuwt tegen haat en nijd en tegen verklikkers:

“Vergiffenis (...) voor den haat en den nijd die liggen te woekeren in ons gemoed. Maar dat moeten wij getuigen: verklikkers zijn wij nooit geweest en zullen wij niet zijn”.

Pastoor De Craene vreesde dat er ook op zijn parochie gewelddaden zouden kunnen gepleegd worden tegen de medewerkers van de Duitse bezetter en deed een plechtige oproep tot de Merendreenaren: *“Beminde Parochianen, dit vraagt uw grijze Pastoor, op dit ogenblik staande voor het H. Sacrament: dat onder den oorlog en na den oorlog geen gewelddaden*

---

⁴⁴ Dit is een herwerkte versie van mijn artikel: Basiel De Craene en de bevrijdingsdagen 1944 in Merendree, in *Het Land van Nevele*, jg. 25 (1994), afl. 4, p. 237-248.

⁴⁵ Werd later pastoor van Landegem.

gepleegd worden. Er mag elders gebeuren wat er wil, Merendree moet hoger staan en schoner blijven omdat het christelijk is. Uw pastoor zal zich verzetten uit al zijn macht tegen gewelddaden". Als De Craene zegt ... *en na den oorlog...* laat hij openlijk blijken dat hij ook niet (meer) gelooft in een Duitse overwinning. En mag volgende uitspraak van De Craene in datzelfde gebed niet als een toespeling worden beschouwd op het vele geld dat uit woekerwinsten en op de zwarte markt tijdens de bezettingsjaren werd verdiend? "*Ook op Merendree is er geld dat brandt in de hand, dat brandt in de ziel.*"

De Craenes dringende oproep om geen gewelddaden te plegen is ongetwijfeld een gevolg van de golf van geweld die zich ontketende tussen het voorjaar 1942 en 1944. Begin 1942 had het Nationaal Commando der Gewapende Partizanen (de gewapende vleugel van het communistische verzet) aan ieder partizaan het bevel gegeven de collaborateurs om te brengen.⁴⁶

Vanaf 1942 begon een continue reeks van aanslagen en de bezetter reageerde met de executie van gijzelaars. Het VNV had van in den beginne de oorlog verklaard aan al degenen die een teken van verzet zouden geven tegen de Duitse bezetter en zijn politieke medestanders.

Maar de verplichte tewerkstelling, de verordeningen tegen de joden, de gekeerde krijgskansen dreven een toenemend aantal mannen en vrouwen in de rangen van het verzet. De verzetsorganisaties werden actiever en agressiever. Tijdens de zomermaanden van 1944 verlegden ze hun activiteiten naar het platteland. Aanslagen tegen aanhangers van de Nieuwe Orde namen met de dag toe. Represailles van Nieuwe Orde-verenigingen (VNV, Rex, DeVlag, Fabriekswacht en andere extreem rechtse organisaties) bleven niet uit en op hun beurt werden personen van wie vermoed werd dat zij tot het verzet behoorden of die van anti-Duitse gezindheid bekend stonden, vermoord. De verdeeldheid onder de Belgen groeide uit tot onverzoenlijke haat, tot broedermoord. Mensen van dezelfde familie, van hetzelfde dorp, van dezelfde straat wantrouwden elkaar. Nergens voelde men zich nog veilig, overal vreesde men verklikking.⁴⁷

---

⁴⁶ B. De Wever, *Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*, Tielt, 1994, 580-594.

⁴⁷ H. Jacquemyns, *Een bezet land, (België in de Tweede Wereldoorlog)*, Kapellen, 1982, 107-108.

In zijn sermoenen en toespraken van 1943 volgde De Craene trouw de kerkelijke richtlijnen. Zo werd op 21 maart 1943 in alle kerken een gezamenlijke bisschoppelijke brief voorgelezen waarin het weghalen van de kerkklokken en de deportatie van arbeiders werd aangeklaagd. Anderzijds had kardinaal Van Roey in januari van dat jaar vanaf de kansel een oproep laten voorlezen om de represailles van het verzet tegenover collaborateurs te staken.⁴⁸

Op 6 juni 1944 brak de langverwachte landing in Normandië aan. De gebeurtenissen volgden elkaar nu in snel tempo op. Op 7 juni werd koning Leopold naar Duitsland weggevoerd. Op 18 juli werd in België de Militärverwaltung vervangen door de gevreesde en strenge Zivilverwaltung. Intussen kraakte het Duitse front zowel in het oosten als in het westen. De opmars van de geallieerden was niet meer te stuiten en op zondag 3 september 1944 trokken ze Brussel binnen.

Tegen de achtergrond van de landing en van de bevrijding van België moet de volgende oproep van De Craene worden geplaatst:

“Mijn brave kinderen luistert nu eens goed en zeg thuis wat ik u nu zegt (sic).

Op Merendree wordt geen enkele ruit uitgeslagen, wordt niemand uitgefloten.

Moesten mensen van elders hier willen plunderen dan moeten wij dat verhinderen.

Van zoo haast er samenscholing van mensen is moet U de Pastoor gewaarschuwd worden (sic). In dit ogenblik moet Merendree hoog staan.

Daarvoor bidden wij.”

De Craene vroeg aan de onderwijzers en de kloosterzusters deze oproep in de klas te herhalen.

Ook voor de volwassenen van Merendree had hij een boodschap:

“Mannen van Merendree: is dat te lastig: verzaken aan ruiten uitgooien omwille van onze jongens.

Vrouwen van Merendree is dat te lastig: verzaken aan (geschrapt: hakenkruisen) het tekenen van hakenkruisen omwille van onze jongens.

Meisjes der zondagschool is het (geschrapt: wat heeft de Pastoor) U te veel

---

⁴⁸ L. Gevers en R. Boudens, in *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, p. 1700.

gevraagd omwille van onze jongens uw pastoor te verdedigen als hij een werk van barmhartigheid doet.”

Met zijn herhaalde oproep “voor onze jongens” zinspeelt De Craene op de Merendreeze verplicht tewerkgestelde jonge mannen⁴⁹ die zich in september 1944 nog steeds in Duitsland bevonden, want de oorlog was nog niet afgelopen en De Craene vreesde terecht dat gewelddaden tegen de Vlaamse medewerkers van de Duitse bezetter zouden leiden tot wraak van de Duitsers op de verplicht tewerkgestelden in Duitsland.

Ten vroegste op zondag 3 maar bijna zeker op zondag 10 september 1944 hield dan pastoor De Craene zijn “*sermoen bij het vrijkomen*”. Onder het motto: “*Hard voor de zonde, barmhartig voor den zondaar*” zet hij de teneur van zijn betoog: hij veroordeelt het nationaal-socialisme hard maar probeert mild te zijn voor de misleide aanhangers van de Nieuwe Orde: “*Aan zijn discipel Titus schreef de apostel Paulus: er zijn veel weerspannigen, ijdelpratere en hersenverdraaiers, aan wie den mond moet gestopt worden, die hele huisgezinnen overhoop zetten. Gij echter spreekt wat aan de gezonde leer betaamt.*

Aan zijn discipel Timotheus schreef hij: Predica opportune inopportune. Predikt ten passe en ten onpasse.

Die tijd is voor ons, priesters aangebroken. Eindelijk zijn wij vrij, vrij de waarheid te prediken. Gedurende jaren moesten wij zwijgen, en daarbij werden wij uitgescholden voor terroristen en communisten.

Hoeveel twijfel is er niet ontstaan in de gemoederen van velen. Dat hebben wij zoo dikwijls aangevoeld en getast tot in den biechstoel. En toch moesten wij zwijgen. Nu moeten wij spreken, luid en klaar de volle waarheid prediken. Beter dan woorden verkondigen de feiten de waarheid.”

In zijn sermoen, dat meer lijkt op een goed opgebouwde toespraak, haalt Basiel De Craene feiten aan die leefden in het geheugen van zijn parochianen. Een eerste feit is de moordpartij die door het Duitse leger werd gepleegd te Vinkt in mei 1940 en waarbij onschuldige burgers werden afgemaakt.⁵⁰

---

⁴⁹ Zie E. Waelpuut, Dagboek van een verplicht tewerkgestelde in Duitsland (1943-1945) Gerard Wille, in *Het Land van Nevele*, jg. 34 (2003), afl. 1.

⁵⁰ Zie o.m. Vinkt en Meigem in mei 1940, in *Het Land van Nevele*, jg. 34 (2003), afl. 3.

“In ‘40 werd te Vinkt fel gevochten. De Duitsers geraakten niet spoedig genoeg vooruit naar hun zin. Vocht daar het fameuze leger (6e) van Stalingrad.

Het gevolg van dat oponthoud: Door een overste van het leger werd bevel gegeven vreedzame burgers te fusilleren. Sommigen er van moesten eerst hun eigen graf delven. De E.H. Onderpastoor is er neergekogeld omdat hij durfde ten beste spreken voor de ouderlingen van het klooster.

Het is te hopen dat Vinkt een plaats van jaarlijkse herdenking worde ten bate onzer jeugd.

Uit dat feit spreekt duidelijk de geest van de Europese cultuur der Nieuwe Orde: wreedheid, barbaarsheid.

Dat feit kan niemand van ons loochenen, wij hebben het horen bevestigen door getuigen die wij zelf kennen en waarderen.”

In een tweede feit wijst De Craene terug op zijn oproep die hij tot zijn parochianen hield in juni 1944. Hij had toen duidelijk ervoor gepleit dat recht zou geschieden tegenover de schuldigen maar dat dit recht door gerechtelijke instanties moest in handen worden genomen en dat het niet aan de burgers toekwam zich te wreken. De Craene was inderdaad hard voor de zonde, maar barmhartig voor de zondaar:

“Tweede feit, U bekend en daarom alleen wordt het aangehaald:

In de maand juni, toen wij onzen groten biddag hielden in de kerk, toen aan elk huis van Merendree een heiligenbeeld stond uitgestald (dien dag hebben wij genoemd “de Invasie van ‘t Vertrouwen”) en nu weer toen ons dorp in twee gevechtszonen was gesneden door het kanaal van Brugge, ben ik tot U op den predikstoel gekomen en heb aan U, mijn volk gevraagd: Geen plundering op Merendree, geen ruiten verbrijzelen, omdat 1) ons dorp een christelijk dorp is en moet hoog staan 2) omdat ons land niet gediend wordt met het maken van martelaren als in ‘18, 3) omdat recht moet geschieden door het gerecht.

Gij hebt mijn woord gehoord en aangenomen. Ik dank er U om en ook verheug er mij om dat de gewoonten, de omstandigheden van het voorlopige gerecht, dat seffens gekomen is, zoo barmhartig mogelijk is geweest.

Zoals ik handelde zouden alle Pastoors handelen indien zij er de gelegenheid toe hadden, indien zij zulk braaf volk hadden als ik.

Uit dat kleine feit spreekt de grote geest van onze kristene cultuur, van onze wereldbeschaving: de barmhartigheid tot de grens van het mogelijke.

Aan de plichtigen willen wij de gelegenheid bieden van belijdenis, berouw en inkeer. Hard voor de zonde, barmhartig voor de zondaar.”

Maar de pastoor wil ook dat degenen die gefaald hebben en met de bezetter hebben gecollaboreerd hun fout zouden toegeven:

“Dat mogen en moeten wij eisen: belijdenis en berouw. Zij moeten durven te bekennen dat zij gefaald hebben. Onze goedheid mag geen goedsakkigheid worden.”

In het volgende deel van zijn sermoen somt De Craene op wat hij de collaborateurs ten laste legt. Door uitdrukkelijk de naam te noemen van Hendrik Elias, de leider van het VNV, spreekt hij in dit gedeelte van zijn preek rechtstreeks de V.N.V-ers van Merendree aan en hij beschuldigt de aanhangers van de Nieuwe Orde dat zij verantwoordelijk zijn voor de deportatie van verplichte tewerkgestelden en dat zij de heidense Duitse staat hebben opgehemeld:

“Wat wij tegen hen inbrengen:

dat hun naam vermeld staat op de lijst der vertrouwelingen van Dr. Elias. Sinds maanden was het zonneklaar dat Dr. Elias verraderswerk pleegde tegenover Vlaanderen. Het was dus een plicht met zulke mensen af te breken. Zeker zij hebben het recht Vlaming te zijn, maar wij ook hebben dat recht. Evenals zij de waarachtige franskiljons verfoeien, verfoeien wij de ware duitschiljons, de Nieuwe Derde Ordelingen.

Wat wij nog tegen hen inbrengen: het lijden en de angst van de moeders onzer weggevoerde jongens. Zij moeten begrijpen hoe pijnlijk het voor ons was te hooren dat sommigen poogden zulke onrechtvaardige maatregelen goed te keuren.

Wat wij ten derde tegen hen inbrengen: dat zij den schijn hadden een regiem aan te hangen, dat ze dat land genoemd hebben een ideaal land, waar de kern van elke gezonde maatschappij waar het huisgezin ontbonden werd, waar de kinderen werden goedgekeurd en aangemoedigd om hun eigen vader en moeder te verklikken.

Zulke regiem, zulke staat is een heidense staat en daarom moeten wij priesters, er tegen ingaan.

Gij zelf hebt aangevoeld dat zulke geest verderfelijk is.”

In het nu volgende deel van zijn sermoen spreekt hij de aanhangers van de Nieuwe Orde die hij *Nieuwe Derde Ordelingen* noemt, persoonlijk aan. Hij vraagt barmhartigheid voor hen omdat zij niemand verklikt hebben:

“Gij hebt niemand verklikt, de vrijheid van opinie geduld en dat is de hoofdreden waarom wij voor u barmhartigheid hebben afgebedeld.

Wij gaan er fier op u de hand te reiken, die goedheid komt ons uit het hart omdat Jezus er ons het voorbeeld van gegeven heeft: hard voor de zonde, zacht voor de zondaar.”

Die barmhartigheid mag echter geen goedzakkigheid zijn want de aanhangers van de Nieuwe orde hebben gedurende de Duitse bezetting een verderfelijk systeem gepropageerd:

“Maar veronderstelt niet dat het goedzakkigheid is.

Vier jaren lang is hier in ons land op de meest verderfelijke wijze propaganda gemaakt voor een barbaarse heidense cultuur. Wij, priesters, hebben den strengen plicht het gevolg van die propaganda tegen te werken, bijzonder bij onze jeugd. Dat eist van ons onze godsdienst en ons vaderland. Moesten wij vernemen dat gij openlijk of ondergrondse ons in den weg staat bij het opruimen van dat verderfelijke, van die puinen, vreest dan ons woord; dan zullen wij doen wat de H. Paulus ons oplegde: aan de weerspanningen, aan de ijdelpraters, aan de hersenverdraaiers den mond stoppen. En te meer zullen wij het recht hebben klaar te spreken daar wij van meet af ons barmhartig hebben getoond.

Weet goed dat het liedje: dat de slogan (sic): “geen politiek in de kerk” heeft uitgediend.

Stellig geen kleinzielige politiek, geen partijpolitiek; maar als gij politiek durft noemen: dat wij ons volk vrijwaren van die verderfelijke Europese cultuur, dan antwoorden wij: zulke politiek moeten wij voeren. Ik roep alle gezonde krachten van ons volk op om met hun priesters die gezonde politiek te doen.

De Duitsers hadden een vaderland en vochten en stierven er voor. De Russen hadden een vaderland en vochten en stierven er voor.

Waarom zouden wij, Vlamingen, geen vaderland hebben en het durven te dienen? Met twisten, met ruiten verbrijzelen is ons vaderland niet gediend: wij moeten ernstige zaken doen.

Moesten alle gezonde krachten samenwerken om ons volk een vaderland te geven, wij zouden op enkele maanden het bereikt hebben.

De Heer zegene ons edel pogen.”

De herhaalde oproep van pastoor De Craene om in Merendree geen geweld-daden te plegen werd blijkbaar door zijn parochianen opgevolgd. Naar diverse getuigen ons verklaarden werden in Merendree door de burgers geen represailles genomen tegen de collaborateurs. Ongetwijfeld hebben de

duidelijke taal van De Craene en zijn moreel gezag in Merendree hierin een grote rol gespeeld.

Misschien duiken na de publicatie van dit artikel toch nog getuigen op die ons het tegendeel kunnen bewijzen. Wij stellen graag ons tijdschrift open om die getuigenissen op te nemen.

In zijn sermoen van nieuwjaar 1945 blikte De Craene tevreden terug op het voorbije jaar 1944:

“Wij hebben de bezetting doorworsteld en zijn toch vrienden gebleven; wij hebben de bevrijding beleefd en zijn toch vrienden gebleven; wij hebben de zuiveringsactie gehad en zijn toch vrienden gebleven.”

Jan LUYSSAERT, Merendree

Pastoor Basiel De Craene tijdens een overtuigende toespraak in de parochiezaal van Merendree in 1955.

BRITTEN EN POLEN ONTMOETTEN ELKAAR IN NEVELE AAN DE VAART

Overzicht gebeurtenissen in Nevele

Daniël D’Hooge deelde mee dat de landing in Normandië op 6 juni goed gekend was in Nevele. De houding van de Duitsers veranderde vanaf toen in angst of toegenomen agressiviteit.

Daniël herinnert zich nog hoe de mensen in de Langemunt een Belgische vlag maakten en deze tussen de straatstenen staken. Op een bepaald ogenblik passeerden nog een aantal tot de tanden gewapende Duitsers.

Antoine Janssens, voormalig bestuurslid van “Het Land van Nevele”, stelde over de oorlogsjaren een brochure samen. We vonden er ook informatie terug over de bevrijding⁵¹ die hierna wordt weergegeven.

Op 1 september wisten degenen die naar de Engelse radio luisterden dat de geallieerden op komst waren. De Nevelse kermis die enkel uit een molen en een tent bestond werd terstond afgebroken. De Duitsers trokken zich toen reeds terug. De terugtocht werd de volgende dagen een ware vlucht, waarbij ook fietsen werden meegenomen.

Op 4 september raakt een zware Duitse kanonsleper defect. Hij wordt in brand gezet en achtergelaten in de Biebuyckstraat. Duitse kanonnen worden de 5de in de Oostbroek opgesteld, gericht naar het Westen. ’s Nachts vertrok de eenheid.

Op 6 september trokken Duitse soldaten door Nevele in de richting van Vosselare. Maar een dag later verlegt de beweging zich in de richting van Hansbeke en Bellem, want in de namiddag van de 7de worden kanonnen op de invalswegen geplaatst. De noodbrug over het Kanaal van Schipdonk wordt vernield. ’s Morgens de achtste is alles stil.

---

⁵¹ De tekst is een samenvatting van het artikel dat verscheen in ‘Nevele 1944-1994, van mobilisatie tot bevrijding’ uitgegeven in 1994 ter gelegenheid van 50 jaar bevrijding door de NSB, Rietgaverstede en de gemeente Nevele.

Nevele werd langs twee zijden bevrijd. De eerste geallieerde troepen die in Nevele verschenen, kwamen uit Sint-Martens-Leerne. Op 7 september bereikten enkele verkenners van de Royal Scots Fusiliers reeds “De Vos”. Ze werden gevolgd door een lichte verkenningswagen. In de gracht langsheen de Damstraat stelden ze een mitrailleurspost op.

Op 8 september stonden de eerste leden van de weerstand op de kapotte brug in Nevele.

Ze nemen een Duitse officier en een soldaat gevangen.

Dezelfde dag kwamen drie Poolse pantserwagens langs de Markt gereden. Ze stellen zich op aan de woning van E. Verstraete, R. Mortier en F. Cleve. De inwoners zijn dol van vreugde, beschreef Antoine Janssens.

Een dag later komen ook een viertal Royal Scots Fusiliers doorheen de Dreef naar Vosselare en de Langemunt van Nevele tot aan de brug van Nevele. Op dat ogenblik vond in het dorp een optocht plaats waarbij Adhemar De Pauw tot dienstdoende burgemeester werd aangesteld. De Schotten nemen aan de optocht deel. De Poolse genie startte vanaf 9 september snel met de bouw van een militaire brug aan het kanaal.

Generaal Maczek was ter plaatse met zijn jeep. Hij volgde de opbouw van de brug vanuit zijn voertuig, dat opgesteld stond ter hoogte van de woning Dobbelaere.

Daarna volgde de doortocht van de Eerste pantserdivisie die tot 20 september zal voortduren. Op 22 september wordt de brug afgebroken.

De Canadese genie legde op 25 september een nieuwe brug. Opnieuw kwamen heel wat tanks, kanonnen en voertuigen door Nevele. De tanks werden aangevoerd op grote slepers. Daar het gewicht van trekker, sleper en tank te zwaar is voor de brug moeten de tanks gelost worden in de Kerrebroekstraat. Bij het afrijden van een tank beukte deze tegen een telefoonpaal die middendoor brak en op een toeschouwer viel. Het ging om Pieter De Clercq uit de Vierboomstraat. Dodelijk gewond werd hij de herberg “Tempelken” binnengedragen waar hij overleed. De doortocht van de Canadezen duurde tot 27 september en een dag later werd de brug opnieuw weggenomen.

Op 30 september vond een groot bevrijdingbal plaats op de speelplaats van de gemeenteschool.

Op 15 januari rond 6 uur sloeg een V1 (vliegende bom “Vergeltungswaffe”) in op de woning van André Langeroot en Maria Van Laecke, gelegen in de Ham in Nevele, een plaats die nu, net als de woning, niet meer bestaat. Het echtpaar en hun kindje Antoinette werden met verwondingen van onder het puin gehaald. Maria Van Laecke diende zes maand te herstellen van haar verwondingen.
(Verzameling Antoinette Langeroot)

Voorjaar 1945. Leonce Van de Putte als motorrijder in dienst van
het Engels leger op de binnenkoer van
het historische kasteel van Ooidonk.
(Foto: verzameling André Bollaert, Poesele)

De bevrijdingsstoet vond in Nevele plaats op 13 mei 1945.
Alle verenigingen werkten mee. Op deze foto zien we een in elkaar
geknutseld kanon.

(Foto: verzameling Daniël D'Hooge, Nevele)

In de stoet droegen de meisjes van de B.J.B. het bord
"Hulde aan onze bevrijders" langs de vernielde kerkhofmuur.
De begeleidende brandweerman is 'meester' Julien De Cloedt.
(Verzameling Daniël D'Hooge)

V 1 bommen

Nevele had ook te maken met het ultieme wapen van Hitler, de V-bommen. Een eerste exemplaar viel op de in aanbouw zijnde autosnelweg ter hoogte van Veldeken. Erger was de inslag in het Goedje. De bom vernielde woning van André Langerært en Maria Van Laecke. Het gezin komt er echter met de schrik en lichte verwondingen van af.

In de loop van 1945 worden er Engelse en Schotse soldaten ingekwartierd voor een aantal weken, vooraleer naar het front te vertrekken. De soldaten hadden een cinema in het magazijn van de firma De Keyser langs de Vaart links. Ook de inwoners waren er welkom.

Een Nevels fruithandelaar in dienst bij de Engelsen

Drie jaar geleden overleed Leonce Van de Putte (°Nevele 21 september 1911 - †Gent 17 september 2001). Leonce was één van de bekendste Nevelaars van de tweede helft van de vorige eeuw. Hij was een begenadigd verteller. Hij had veel dingen van nabij meegemaakt of er horen over vertellen. Niemand kende beter de Nevelaars dan Leonce.

Als jongen van zestien jaar verdiende hij de kost als kippenboer maar schakelde al vlug over op de fruithandel. Het fruit werd een belangrijk deel van zijn leven en de Gentse groothandelsmarkt werd als het ware zijn tweede thuis. Hij zou die pas in 1996 definitief vaarwel zeggen.

Leonce was een levende fruitencyclopedie. Men mocht om het even welke fruitsoort opnoemen of Leonce kende alle kenmerken van. Van de oude, verdwenen, fruitsoorten wist hij steeds enkele pittige details te vertellen. Hij had alle fruitkwekers uit de regio gekend en wist nog zeer goed welke soorten op welk hof allemaal geteeld werden.

Na zijn huwelijk met Margaretha Lambert opende hij een fruitwinkel die later door zijn zoon Eric en diens echtgenote zou worden voortgezet.

Voor zijn huwelijk werkte hij samen met zijn jongere broer Maurice (°1912). Begin 1940, tijdens de mobilisatie, werd de vrachtwagen van de gebroeders Van de Putte opgevorderd door de Belgische overheid. Leonce en Maurice bleven echter niet bij de pakken zitten en kochten in april 1941 te Gent een personenwagen Chevrolet, een zescylinder. De broers gingen aankloppen bij timmerman Leon Maerschallck en overtuigden hem hun “voiture” om te bouwen tot soort vrachtwagen. De omgebouwde wagen kon

Deze foto toont een beeld van de bloemenhulde aan het standbeeld op de Markt, een plechtigheid die toen massaal werd bijgewoond.
(Verzameling Daniël D'Hooge)

Nevelse jongeren brachten het befaamde poppenspel 'Pierke'.
De 'Feldgendarm' rechts is Roger Dhaene en in de wagen steekt William Lootens de hand op. De jongen met het bord is Gilbert Lootens.
(Verzameling Daniël D'Hooge)

tot 1800 kilo vervoeren, 800 kg in het achterste deel van de wagen en 1000 kg in de eikenhouten aanbouw. Brandstof was schaars maar vermits de broers over een vergunning voor groothandel beschikten raakten ze aan de nodige benzine om driemaal per week het traject Nevele-Gent-Groothandelsmarkt af te leggen.

Bij de bevrijding duurde het nog een tijdje vooraleer de economische bedrijvigheid opnieuw op gang kwam. Er waren geen auto's genoeg en de Engelse bevrijders zochten personen die hen zouden kunnen helpen bij het verzorgen van de bevoorrading van hun troepen. Zo kwam Leonce in dienst van de Engelsen van december 1944 tot maart 1945. Hij kreeg een Engelse moto ter zijner beschikking plus gratis benzine en olie en achteraf nog zo'n 6.000 frank voor de geleverde prestaties. Zijn uitvalsbasis werd Bacht-Maria-Leerne. Van daar uit verzorgde hij het transport van de post en de voedingsmiddelen bestemd voor de soldaten die in Drongen, Mariakerke en Wondelgem in burgerhuizen gelogeed waren.

André BOLLAERT, Poesele
Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

Optocht van voetbalclub "Sporting Nevele" tijdens de bevrijdingsstoet. De groep wordt begeleid door brandweerman André Van Wonterghem.
(Verzameling Daniël D'Hooge)

IRENE BUYSSE VERTELT WAT IN SEPTEMBER 1944 IN POEKE GEBEURDE

In september 1944 zou Irène Buysse haar eerste jaar starten in de normaalschool in Tielt, maar dat kon uiteindelijk niet want het Duitse leger was zich massaal aan het terugtrekken met de geallieerden direct op hun hielen. Op 8 september werd een Duitse eenheid zwaar aangevallen door geallieerde vliegtuigen in de buurt van Poeke, net buiten de dorpskom van Ruiselede. Irène is nadien nog gaan kijken, en herinnert zich nog hoe er veel dode paarden waren achtergebleven. In het naburige Kanegem werden verschillende leden van de families Lippens en Mervillie ter dood gebracht.

In Poeke hield iedereen zich gedeisd. De passerende Duitse troepen hielden vooral de ramen van de dorpshuizen in de gaten om te verhinderen dat ze zouden worden beschoten. Toen vader Buysse zich even buiten waagde, werd hij direct terug naar binnen gedreven door Duitse troepen die zich zeer nerveus gedroegen. Het was een groot verschil met de intocht in 1940. Zij beschikten nu enkel over paarden en karren voor hun vervoer.

Ook het kasteel van Poeke waar een aantal hoge Duitse officieren verbleven, was al eerder ontruimd. De Poolse troepen die strijd hadden geleverd in Ruiselede trokken in beperkt mate via Poeke en Lotenhulle verder, maar verplaatsten zich vooral naar Aalter waar de Duitsers sterke weerstand boden.

Over de bevrijding zelf herinnert Irène zich dat Poolse geallieerde tanks door het dorp reden. De geallieerden kwamen onmiddellijk de woning van de familie Buysse controleren (Knokstraat 10). Tijdens de oorlog waren daar immers nogal wat Duitsers ingekwartierd. Deze militairen ondersteunden de staf die was gevestigd op het kasteel van Ooidonk. Nadien zouden in dezelfde woning nog een aantal Canadezen worden ingekwartierd.

Er werden een tweetal personen uit Poeke opgepakt en gevangengezet wegens collaboratie: Cyriel Bonné en Jan De Schrijver. Alvast van de laatste - de onderwijzer van Poeke - is er nauwelijks sprake van collaboratie, stelt Irène Buysse. Hoewel burgmeester Pycke de Peteghem zeer Engelsgezind was en aan de basis lag van de arrestatie van verschillende echte (of vermeende) collaborateurs, zou ze zich nadien inzetten om Cyriel

Bonné weer vrij te krijgen. Ook Jan De Schrijver kon nadien terug aan het werk als onderwijzer in Sint-Amandsberg.

In 1945 kwam Poekenaar Cyriel De Wulf terug. Hij had als opgeëiste arbeider in Duitsland gewerkt.

Uit het dagboek van Alfons Maertens

Alfons Maertens uit Poeke was woedend op de Duitsers. Hij had twee broers in Canada, wat zijn Engelsgezindheid nog aanwakkerde. Hij sloot zich in 1941 aan bij een weerstandsbeweging.

Alfons hield sinds 1937 een dagboek bij waar hij af en toe een gebeurtenis neerschreef, hetzij over ontspanning, de familie of de oorlogsgebeurtenissen. We hebben enkele uittreksels opgenomen.⁵²

Maandag 7 mei 1944: in een luchtgevecht zag ik een Duits jachtvliegtuig in brand schieten. Het viel in Zwevezele.

7 juni 1944: de Engelsen, Amerikanen en Canadezen landden in het Westen, tussen Le Havre en Cherbourg.

23 juli 1944: vader is 's avonds om tien uur en een half overleden. 's Morgens hadden wij hem zwaar ziek gevonden en gedurende den dag ontving hij het H. Oliesel en kreeg zes hartcrisissen.

Zondag 3 september 1944: de recollectie wordt geschorst; echte oorlogstemming.

4 september: ik ga naar Aalter helpen aardappelen rapen. Veel plezier gehad. Dien dag en volgende dagen, ontploffingen uit alle richtingen hoorbaar. De Duitsers vluchten in verwarring.

8 september: de vlucht door Poeke bereikt zijn hoogtepunt. Met alle mogelijke en onmogelijke vervoermiddelen, trekken de Duitsers onafgebroken voorbij. Zij hebben alleen gestolen Franse en Belgische boerenpaarden en -wagens.

---

⁵² Alfons Ryserhove, *Moeder, wat deed de Gestapo?*, blz. 160-165.

Zaterdag 9 september 1944: omstreeks negen uur rolden de eerste Poolse tanks (Schermantanks) Poeke binnen, uit de richting van Kanegem. Onbeschrijflijke geestdrift. Geen schot werd in Poeke gelost.

11 september: ik ben met M. Devlieger uit Lotenhulle naar Gent geweest, waar wij ons wilden aangeven bij het Amerikaanse leger. Daar wisten zij van niets.

17 september: naar Aalterkermis. Veel plezier.

18 september: met vier man van Deinze naar Gent getrokken, als oorlogsvrijwilliger van het Belgisch ondergronds leger. Daar kregen wij 's anderendaags het Witte-Brigade uniform en wapens. Op woensdagavond om acht, vertrokken wij met een 70-tal mannen, per auto-camion en sliepen ergens in Sint-Niklaas. Daar bezochten wij de scheepswerven van J. Boel en zagen er een vrachtschip van 3.000 ton dat door de Duitsers was besteld.

Vrijdagavond 22 september: vertrek uit Temse, terug naar Gent, Oude Houtlei.

Zondagmorgen. omstreeks negen uur: vertrokken naar Sint-Laureins, dichtbij Holland. Volle oorlogstoestand. Slecht, slecht weer. Patroelje en wacht.

Dinsdag en woensdagmorgen: geweldig spervuur van Canadezen en Duitsers. We hadden...

Hier brak het dagboek af. Alfons Maertens sneuvelde in Sint-Laureins op donderdag 28 september 1944. Men vond het dagboekje en gaf het aan zijn familie in Poeke.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

BLEEF POESELE GESPAARD DANK ZIJ DE H. DONATUS?

Over de bevrijding van Poesele beschikken we over twee geschreven bronnen. De eerste en meest uitgebreide zijn de notities van pastoor Albert Roegiers in zijn *Liber Memorialis*⁵³. De tweede geschreven bron is het register van veldwachter Jules De Vriendt waarvan we vier jaar geleden een samenvatting maakten⁵⁴. Beide bronnen geven ons ook enkele gegevens omtrent hetgeen gebeurd is tijdens de oorlogsjaren.

In de meidagen 1940 waren er in Poesele 24 dodelijke slachtoffers te betreuren: twee Poeselse burgers (burgemeester Raymond De Boever en Theophiel De Witte), veertien Belgische soldaten (2 op 25 mei, 5 op 26 mei en 7 op 27 mei) en acht Duitse soldaten. Deze laatste werden op 20 april 1942 ontgraven en naar een niet nader vermeld militair kerkhof overgebracht. Bij de bevrijding vielen noch militaire noch burgerlijke slachtoffers.

Het waaide hevig op donderdag 7 september, net alsof er een orkaan op komst was. Pastoor Roegiers was er dan ook niet gerust in toen een groep Duitse soldaten te Poesele aankwam en er aanstalten maakte om zich in te kwartieren. Omstreeks 6 u 30 de volgende morgen waren de meeste echter al vertrokken. De laatste vertrokken een uur later.

Op vrijdag 8 september, vanaf omstreeks 8 uur, kon men horen dat er zich een gevecht afspeelde in de omgeving van Ruiselede-Poeke. In de namiddag zag men in de verte vliegtuigen in duikvlucht in een gevecht met grondtroepen. Deze gevechten vonden plaats op de weg van Aalter naar Ruiselede.

Op zaterdag 9 september kwam een groep weerstanders op de pastorie de bevrijding van de gemeente mededelen. Ze vroegen de klok te luiden maar de toren nog niet te bevlagen.

---

⁵³ *Liber Memorialis Ecclesiae Sti Laurentii Poesele 1940-1973*, Kerkarchief Poesele

⁵⁴ A.Bollaert, *Uit het dagelijks leven van de laatste "echte" Poeselse veldwachter tijdens de Tweede Wereldoorlog*, 't *Gazetje van Poesele*, nr. 2, jaargang 1, december 2000 en A.Bollaert, *Idem*, in *Het Land van Nevele*, 2004, jg. 35, nr.1, blz. 80/84.

Op 2 juni 1945 kwam Marcel De Witte (rechtstaand in het zwart gekleed) terug thuis uit gevangenschap in Duitsland. Hij werd voor zijn woning in de Spoelstraat verwelkomd door de buren en pastoor Roegiers.
(Foto: verzameling Julien Vlaemynck, Poesele)

De pastoor vroeg of er bijzondere bevelen op de parochie moesten uitgevoerd worden waarop zij antwoordden dat ze nu naar het gemeentehuis gingen waar zij eventuele bevelen zouden ontvangen.

Pastoor Rogiers was blijkbaar niet gerust in de afloop en vroeg hen: “Heren doe uw plicht, maar a.u.b eerbiedigt mijne parochie en mijne parochianen”. Zij antwoordden hem: “Mr. de Pastoor, wij geven U ons eerewoord”.

En pastoor Roegiers noteerde: “Goddank, niets is gebeurd. De kermisdagen, zoo van zondag 10 als van maandag 11, zijn in de grootste rust doorgebracht. De Kerkelijke Diensten zijn buitengewoon goed bijgewoond”.

Bij het naderen van de geallieerde troepen was veldwachter Jules De Vriendt door burgemeester Jules Schelstraete vrijgesteld van dienst. In zijn register noteerde de veldwachter dat op kermiszaterdag 9 september “Engelse”⁵⁵ troepen Poesele binnentrokken. Ze werden ontvangen op het gemeentehuis.

“Poesele gespaard en bevrijd onder de Bescherming van H. Donatus” noteerde pastoor Roegiers. Op maandag 27 september werd een plechtige dankmis opgedragen voor een bomvolle kerk. Wegens het slechte weer kon een korte optocht van de pastorie naar de kerk echter niet doorgaan. De kerk was versierd met Belgische driekleuren en de pauselijke kleuren. Aan de inkom van de kerk verwelkomde de pastoor de burgemeester, de schepenen en de leden van de gemeenteraad, de kerkraad en de commissie van openbare onderstand (COO). Onder het zingen van het magnificat bracht een groep meisjes in het wit een paneel naar het koor met daarop de foto’s van koning Leopold III en zijn kinderen en de Poeselse weggevoerden: Marcel Cornelis, Gerard en Maurice Robijt en Marcel De Witte. Dit paneel werd onder het beeld van O.L.Vrouw van het heilig hart gelegd tot aan de terugkeer van de laatste van deze personen. Marcel De Witte kwam als laatste Poeselse weggevoerde terug thuis op 2 juni 1945.

Dat Poesele tijdens de oorlog, bij de bevrijding en tijdens de maanden die volgden vóór de Duitse ontwapening, gespaard bleef van verder leed was

---

⁵⁵ Een deel van inwoners was ervan overtuigd dat ze bevrijd waren door de Engelsen. De Polen droegen Britse uniformen en spraken de bevolking aan in het Engels.

volgens pastoor Roegiers te danken aan de tussenkomst van de H. Donatus. Bij elke gelegenheid die zich aanbood maakte hij dan ook gebruik om de (vermeende) tussenkomst van de tweede patroonheilige extra in de verf te zetten.

Firmin Van Nevel, zoon van timmerman/schrijnwerker Henri en Irma Van Goethem, woonde tijdens de oorlogsjaren rechtover de kerk waar zijn ouders een meubelwinkel openhielden.

Poolse bevrijders bereiken Poesele op 9 september 1944, kermiszaterdag

Hij zag de Polen op kermiszaterdag 9 september met enkele tanks en wagens halt houden voor de kerk. Enkele Poeselaars wierpen bloemen op de voertuigen. Een grote tank bleef een tijdlang staan op het dorpspleintje. Daarna reden ze de Oude Kerkstraat in, draaiden hun voertuigen op het hof van de familie Coen en trokken daarna richting Nevele. Net voor ze hun weg verder zetten, hadden ze een Duitse soldaat krijgsgevangen genomen. Het bleek een Pool te zijn, afkomstig uit het dorp van een van de Poolse soldaten die hem had gevangen genomen. Langs de Bredeweg deelden de bevrijders chocolade uit aan de bewoners die hen toejuichten.

Pastoor Roegiers zorgt voor het “Monument der Bevrijding”

Het was niet de gemeentelijke overheid die een initiatief nam tot het oprichten van een oorlogsmonument maar wel pastoor Albert Roegiers. In tegenstelling tot de meeste gemeenten in het omliggende was er te Poesele geen oorlogsmonument na de Eerste Wereldoorlog opgericht omdat er noch burgerlijke noch militaire slachtoffers waren gevallen die van de gemeente afkomstig waren.

Op maandag 21 mei 1945 (Tweede Sinksen) vierde pastoor Roegiers te Poesele zijn zilveren priesterjubileum. Als geschenk kreeg hij van zijn parochianen de ingezamelde som van 17.210 frank die hij aanwendde voor het oprichten van een “Monument der Bevrijding”. Het monument zou in totaal 25.000 frank kosten, het ontbrekende bedrag werd door hem bijgelegd.

Bevrijdingsfeest

Het monument werd ingehuldigd op zondag 30 september 1945. Op dezelfde dag organiseerde het gemeentebestuur ook het “bevrijdingsfeest” dat duidelijk de stempel droeg van de pastoor. Het begon om 9u15 met een optocht van de schoolkinderen die een reuzenportret droegen van koning Leopold III en hulde brachten aan de bevrijders en de weggevoerden. Onder de tonen van “Naar wijd en zijd” betraden ze de kerk waar een plechtige dankmis werd opgedragen. De gelegenheidstoespraak werd gehouden door pater Orontius. Hij besloot zijn rede met de hoop dat het opgerichte dankmonument “een wensch van vrede; een vloek tegen de oorlog en een zegen voor de inwoners” zou zijn.

Na de kerkelijke plechtigheid werd het monument, een calvarie van de Gentse kunstenaar Oscar Sinia, onthuld door burgemeester Jules Schelstraete waarna het door pastoor Roegiers werd ingezegend. Met een zekere fierheid dankte de pastoor zijn parochianen “om het geschonken beeld bij zijn zilveren priesterjubileum, ter vereeuwiging van hunnen dank om de bevrijding”. De plechtigheid werd afgesloten met een gebed voor de drie Poeselse burgerlijke slachtoffers burgemeester Raymond De Boever, Theophiel De Witte en Triphon Van Huffel (gedood te Aalter) en een gezamenlijke uitvoering van “O kruise den Vlaming”. Hierna werd aan de weggevoerden en hun familie een vriendenmaaltijd aangeboden door het gemeentebestuur.

Tot slot van de Bevrijdingsfeesten had om 17 uur in het werkhuis van Aloïs Deolet, dat als gelegenheidsfeestzaal was ingericht, een variétéavond plaats samengesteld door de parochiale turnclub “Immer Vooruit” uit Ledeberg waarvan pastoor Rogiers nog proost was geweest. Op de affiche stond vermeld: “Nummers aan ringen en zweefrek - acrobatie en krachttoeren - variété nummers en schetsen (sic) - huldegroepen - pyramieden enz., afgewisseld door zang en moppentappen. Drie uren gezonde leute en verzet.” De inkomprijs bedroeg 10 frank, schoolgaande kinderen betaalden 5 frank. Papier was blijkbaar toen nog schaars en kostelijk want de affiche was gedrukt op de rugzijde van een aankondiging van een toneelopvoering door het jongenspatronaat van Ledeberg dat plaatsvond in november 1939.

André BOLLAERT, Poesele

IN SINT-MARTENS-LEERNE⁵⁶ ONTWAPENDE HET ECHE VERZET EEN GROEP ZGN. WEERSTANDERS

Maurice-Robert Adams, die tijdens de Tweede Wereldoorlog rijkswachter was in Gent, maar nu in Petegem woont, vertelde een bizar verhaal dat werd opgenomen in zijn memoires⁵⁷ maar door andere personen werd bevestigd. Het ging om een groep zgn. verzetsstrijders die zich in Sint-Martens-Lerne verscholen in een villa. De groep werd aangevoerd door een Oostenrijker en iemand van Vosselare die bij het Duits leger was geweest. De laatste was actief geweest op een Duitse snelboot in Cherbourg, bij de Kriegsmarine dus. Volgens Adams ging het om een zekere Janssens.

Het is een voorbeeld hoe in de schemerzone van wetteloosheid sommige groepen en individuen onder het mom van weerstand overgingen tot criminele activiteiten. Zij werden uiteindelijk ontwapend door rijkswachters en weerstanders van het Onafhankelijkheidsfront uit Gent. We geven hierna het volledige verhaal, zoals het werd genoteerd door de Adams.

Majoor Jim (echte naam Van Steenberghe), actief bij het Onafhankelijkheidsfront in Gent, sprak Adams voor het eerst over de eigenaardige zaken die gebeurden in de weerstandsgroepering in Sint-Martens-Lerne. In een villa daar, eigendom van een collaborerende arts, die op de vlucht was

---

⁵⁶ In Sint-Martens-Lerne werden Fons Mortier en Aviel Claerhoudt, twee ondergedoken jongeren, begin 1943 opgepakt door de Gestapo als werkweigeraars en naar Duitsland gestuurd. Aviel Claerhoudt (°27.1.1921) kwam in Zwickau terecht. Pas in mei 1945, dus twee jaar later, werd hij door de Amerikanen bevrijd.

Hij kreeg 100 fr. van de geallieerden en vertelde dat hij in Gent de tram naar Sint-Martens-Lerne wou nemen. De tramconducteur, een zekere De Geest uit Bachte-Maria-Lerne, weigerde zijn 100 fr. te aanvaarden en wou hem geen ticket geven. Uiteindelijk heeft een andere tramreiziger het ticket betaald. Niet iedereen had blijkbaar medeleven met terugkerende opgeëiste arbeiders uit Duitsland. Aviel Claerhoudt was een goede voetballer en heeft nog in de ploegen van Nevele en Sint-Martens-Lerne gespeeld. Later werd hij jeugdtrainer bij SK Deinze.

⁵⁷ Maurice Robert Adams, *De jeugd en 'memoires' van een "flik" tussen 1914 en 1979*, blz. 66 en 67.

geslagen, had zich een groep mannen, maar ook enkele vrouwen gevestigd. Zij traden in de omgeving op als een soort terreurorganisatie en maakten de mensen het leven zuur. Het gebeurde dat zij reizigers van de smokkeltram, van Nevele naar Gent, controleerden. Meestal werd alle voeding, zoals boter, kippen, eieren enz. door hen in beslag genomen. Soms gebeurde het dat zij geld eisten van de reizigers om hun eetwaren niet in beslag te zien nemen. Er waren ook klachten omdat deze zgn. verzetslieden in de Leie gingen vissen met Duitse stokgranaten. Op zeker ogenblik werd er een feest georganiseerd in genoemde villa, waarbij nogal wat gedronken werd. Om aan het nodige geld te geraken verkocht of verlootte de leider van de verzetsgroep allerlei voorwerpen uit de villa.

Enkele echte leden van het verzet gingen zich in Gent hierover bij de verzetsleider majoor Jim beklagen. Hij deed hiervan aangifte bij de Krijgsauditeur die hem naar de politie stuurde. Uiteindelijk werd een groepje bestaande uit politie en weerstanders vanuit Gent op pad gestuurd om de zogezegde weerstanders in Sint-Martens-Leerne te ontwapenen. Maurice Adams was één van die rijkswachters.

In Sint-Martens-Leerne verrasten zij de twee leiders van de bende die geen weerstand boden, hoewel zij allebei gewapend waren met een Lügerpistool. De Oostenrijker werd overgedragen aan het geallieerde leger, terwijl de man uit Vosselare die nog had gevaren bij de Kriegsmarine via de Nieuwe Wandeling in Lokeren werd opgesloten als collaborateur.

Volgens Adams is het ook nog elders gebeurd dat Duitse militairen onderdoken en zich zelfs aansloten bij een verzetsgroep. Hij deelde ook mee dat de Belgische overheid erin slaagde het verzet te ontwapenen door 1.000 fr. te geven voor een wapen. Heel wat verzetslui hoopten door hun acties aan een betrekking bij de politie of de rijkswacht te geraken. Er was toen veel werkloosheid.

Maurice-Robert ADAMS, Petegem-aan-de-Leie

IN VINKT WAS EEN GROEP VERZETSLUI ACTIEF

Voor Jozef De Vlieger is de bevrijding vooral de terugtocht van de Duitsers. Hij herinnert zich hen als een zielige stoet soldaten, sommige omwikkeld met verbanden, anderen een kinderwagen voortduwend.

Nadien volgden Engelse verkenners, die angstig alles uitkamdten waar zich nog Duitsers zouden hebben verborgen. In de hoeve Dhont in de Staggestraat werden drie Poolse arbeiders opgepakt. Zij stonden op een bepaald ogenblik in een boomgaard naast de huidige kruidenierszaak Van De Voorde, schuddend en bevend van angst.

Er is één tank vanuit Deinze gekomen, waarop Firmin Coryn zat, zwaaiend met een witte zakdoek. Rond die tank schoolden de mensen zich samen, er werden bloemen gegeven en handen geschud.

In Vinkt kwamen de spanningen tussen de vele Vlaamsgezinden en een aantal leden van de weerstand tot een uitbarsting. In Vinkt was er een grote groep oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog, die verenigd waren in de VOS (Vlaamse Oud-strijders). Sommigen onder hen zouden radicaliseren en tijdens de oorlog in de collaboratie terechtkomen, die ofwel politiek, cultureel of economisch was. Zij werden na de bevrijding zwaar aangepakt.

Samen met de onderwijzer De Roo heeft Jozef De Vlieger een Hitlerpop gemaakt, die dan tijdens de grote bevrijdingsstoet in het centrum van het dorp in brand werd gestoken.

Yvan Van den Brande vertelt dat de bevrijding in Vinkt op hem veel minder indruk heeft gemaakt dan de intocht van de Duitsers in 1940. Hij herinnert zich nog de terugtocht en de angst bij hem en de familie toen een groep Duitsers de woning langs de Deinsteenweg binnenkwam en koffie vroeg. Zij waren zeer kortaf en spraken weinig. Het waren tot de tanden bewapende soldaten, met granaten in hun laarzen.

De eerste geallieerden kwamen volgens Yvan uit de richting van Aalter. Het waren gemotoriseerde eenheden, vermoedelijk Polen of Canadezen. De uitrusting was alvast veel beter en anders dan dat ze bij de Duitsers gewend waren. Maar de discipline was veel geringer in vergelijking met wat hij in

1940 had meegemaakt. Na de bevrijding werden enkele families - van col-laboratie beticht - zwaar aangepakt, vooral door hen die familieleden hadden verloren. Hun huisraad werd verwoest en zij werden op straat beschimpt.

Toen alles bekoeld was, werd in Vinkt op 26 augustus 1945 een grote bevrijdingsstoet georganiseerd. De jongeren, waaronder Yvan zelf, verkleedden zich in Duitse soldaten.

Vader Cyriel De Roo boette voor weerstandsactiviteiten⁵⁸ van zoon André

In Vinkt was tijdens de oorlog een vrij ruime groep personen lid van het Geheim Leger. De namen die we aantreffen zijn: Roger Goemaere, Emiel Galle, Jules Tack, Honoré Claeys (de mosselman), Michel Van Renterghem, Albert De Vene, Oscar Van Wonterghem en André Graveel. Het ging om de eerste groep die werd geleid door Jacques Bultinck. Deze groep behoorde tot de sectie 2 die werd geleid door Theofiel De Grauwe die op zijn beurt een onderafdeling was van de Tweede Afdeling met hoofdkwartier in Deinze. De groep in Vinkt behoorde tot de afdeling Deinze. Hun hoofd-

---

⁵⁸ In Deinze werd in 1942 nagenoeg de volledige groep leden van de "Actie en Inlichtingendienst" en het "V-Leger" opgepakt, waardoor de verzetsactiviteiten tot nul terugvielen. Het duurde tot in 1943 vooraleer hier een onderafdeling van een op militaire leest geschoeide verzetsbeweging opgericht werd, nl. Het Geheim Leger. De weerstanders behoorden tot de groep Sarcelle B. Sarcelle was een schuiloord in Gent, geleid door Jean De Bie. De ledenwerving in de streek was succesvol. Er waren leden in Deinze en verschillende dorpen in de omgeving. In Deinze was Joseph Versichele commandant van de groep. Er zijn op het einde van de oorlog een aantal sabotagedaden geweest, o.a. het uitschakelen van de watertoren in Petegem en vernietigen van Duitse voertuigen in opslagplaatsen. Tijdens de bevrijding zouden een aantal onder hen actief worden, maar gevechten met Duitse troepen zijn er nauwelijks geweest. De zgn. Groupe Mobile van de Sarcelle zou echter intensief meevechten met de geallieerden die het noorden van Oost-Vlaanderen veroverden. De andere verzetsbeweging die vooral in de grotere steden zoals Gent sterk stond, m.n. het Onafhankelijkheidsfront (OF) (de blauwen) was minder actief in de streek van Nevele-Deinze maar was toch aanwezig.

Op 26 augustus 1945, kort na het einde van de wereldoorlog, trok een grote bevrijdingsstoet door Vinkt. Verschillende verenigingen hadden praalwagens gebouwd.

Hier zien we de wagen van de IJzerveteranen. De oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog Adolf De Wulf, René (kantonier) Van Overbeke, Kamiel Verstraete en Adiel De Vlieger liggen voor de gelegenheid nog eens in gevechtshouding. Verder werd ons bovenaan Laura Dhaene (Vrouw van de IJzer) aangewezen. De andere meisjes zijn Agnes De Wulf en juffrouw Vlieghe. Opvallend is de link met de Vlaamse strijd AVV-VVK en dit in het Vinkt van 1945.

(Verzameling Elza Van De Voorde)

kwartier bevond zich in Gent, Zone III, Mobiele groep “La Sarcelle”. De indeling wijst op een militaire structuur. De secties en afdelingen wisten van elkaars bestaan niet af. Dit werd gedaan om de gevolgen van verklikking zo beperkt mogelijk te houden. Sommige Vinktenaren zoals Roger Lambert en André De Roo behoorden tot andere onderdelen. Ook heel wat pastoors waren lid van deze beweging, die gold als koningsgezind. Eén van de leden was naar verluidt pastoor Grets, die pastoor Michels opgevolgd heeft na diens vlucht in 1940 uit Vinkt.

Yvan Van den Brande en Jozef De Vlieger vertelden ook over de zaak André en Cyriel De Roo.⁵⁹ Vader Cyriel was een zoon van Henri en Marie J. Landuyt. De landbouwersfamilie uit de Wontergemweg 182 in Vinkt werd zwaar getroffen omwille van de verzetsactiviteiten van zoon André. Hij was actief bij het Geheim Leger, schuiloord Sarcelle B, gewest Deinze, 3de Sectie, 2de afdeling.⁶⁰ Hij hield zich volgens Jozef De Vlieger verborgen in de bossen (broeken) in Zeveren.

De Duitse veiligheidsdiensten waren blijkbaar op de hoogte geraakt van zijn activiteiten en op 7 september stond de hele gemeente in rep en roer. 's Morgens vroeg was immers een grote autobus, vol met Duitse militairen en (Vlaamse) gestapo's, aangekomen. De hoeve van Cyriel De Roo, vader van André, werd afgezet, maar André was toch kunnen ontsnappen. Vader Cyriel, dochter Julia en een werkman, Medard Van De Vijver, werden meegenomen. Ook zoon Maurice, die in de Leistraat 125 woonde en zijn werkman Maurice Verstraete, uit de Groendreef 114, werden opgepakt en naar Gent overgebracht. Pas na een aantal weken werden al deze personen terug in vrijheid gesteld, behalve Cyriel De Roo. Hij werd weggevoerd en verbleef vanaf 7 december 1944 in Dachau waar hij op 26 februari 1945 aan tyfus, ontbering en de slechte behandeling is gestorven, dus toen België al was bevrijd. Zijn lichaam werd nooit gevonden. Cyriel was geboren op 26 februari 1879 en is 66 jaar geworden.

---

⁵⁹ We vonden ook informatie in het boek ‘Moeder wat deed de gestapo’, van Alfons Ryserhove, blz. 185.

⁶⁰ Romain De Bouver, *De oorlogsslachtoffers van Groot-Deinze 1940-1945*, VVF, 2000, blz. 157.

Tijdens de oorlog dienden de inwoners van Vinkt de dood van de vele dorpsgenoten van einde mei 1940 te verbijten. Maar in mei 1945 werd voor het eerst een herdenking georganiseerd, waaraan de Ardeense Jagers deelnamen, het begin van een traditie die nog steeds in ere wordt gehouden.

Zoon André De Roo was zwaar aangeslagen door de gebeurtenis. Hij zou uitwijken naar Canada en is nooit meer teruggekeerd.

Net voor de bevrijding pakte de Gestapo nog Theophiel van de Voorde op uit de Deinzeweg 65. Hij werd afgevoerd naar Duitsland. Een andere Vinktenaar, André Simaëys, uit de Lotenhullestraat 160, werd als werkweigeraar opgepakt in Poeke, maar wist in Deinze te ontsnappen.

Ongeval van de jonge Lionel Dhaenens

Enkele weken na de bevrijding - op 8 oktober 1944 - werd de bijna zevenjarige Lionel Dhaenens (°21.11.1937) zwaar gewond na een aanrijding door een motor die werd bestuurd door een Canadese militair. Lionel was een zoon van Achilles Dhaenens, bakker en van Maria Emma Van Vynckt, winkelierster. Het kind werd overgebracht naar het Sint-Vincentiusziekenhuis van Deinze maar zou enkele uren na het ongeval aan zijn verwondingen bezwijken.⁶¹

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne

---

⁶¹ Romain De Bouver, *o.c.*, blz. 156.

IN VOSSSELARE ZATEN LITOUWERS VAN DE ORGANISATION TODT ONDERGEDOKEN

Vóór, tijdens en na de bevrijding verbleven op de hoeve Everaert, die vlak bij het Kanaal van Schipdonk was gelegen, drie Litouwers die hadden gewerkt voor de Organisatie Todt (afgekort O.T.), zo werd ons meegedeeld door Astère Everaert uit Vosselare. Deze organisatie heeft duizenden inwoners van de toenmalige Sovjet-Unie en Polen ingezet voor de bouw van de Duitse Atlantikwall. Op het einde van de oorlog zaten zij enorm in de knel. Velen werden nadien beschuldigd van collaboratie, hoewel het vaak gedwongen arbeid betrof.

Astère vertelt hoe drie jongens van ongeveer negentien jaar op één september 1944 aan kwamen wandelen. Hun groep was ontbonden in het kasteel van Vosselare. De Russische officier die hen begeleidde, liet hen allemaal gaan. De drie zouden zich in eerste instantie op de hoeve verstoppen. Ze kregen kleren van de landbouwer Felix Everaert.

Enkele dagen later arriveerden in de hoeve Everaert zes uitgeputte Duitse militairen met Franse paarden die er even erg aan toe waren. Het was een hele krachttoer om de Litouwers voor hen verborgen te houden. Felix Everaert slaagde erin om hen te laten vertrekken, onder het mom dat er een Duitse colonne passeerde langs de Damstraat, waarbij ze zich konden aansluiten. Astère heeft nadien vernomen dat één van de zes zou zijn doodgeschoten ter hoogte van de windmolen in Sint-Martens-Leerne door leden van de Witte Brigade.

De drie Litouwers bleven een aantal maanden werken op de hoeve. Slechts op één ogenblik dachten ze eraan om opnieuw te vluchten, dat was toen in december 1944 het Ardennenoffensief werd ontketend. Van de drie keerden er twee terug en er werd nooit iets meer van hen vernomen. Maar één van hen, m.n. Petro Krauciaunas, bleef tot juli 1945, ging nadien werken in Fabelta Zwijnaarde en huwde met Suzanna Fruyt uit Merelbeke. Zij bouwden in die gemeente een grote bloemisterij uit. Het koppel kreeg twee zoons en twee dochters. Petro Kraucianaunas die op 29 juni 1925 was geboren in Palanga (Litouwen) overleed op 31 oktober 1996.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne

IN ZEVEREN HIELDEN BURGEMEESTER EN PASTOOR DE ZAAK ONDER CONTROLE

Leden van een lange Duitse colonne maakten een brandstapel van hun materiaal

Bij de doortocht langs de Kauwestraat in Zeveren richting Vinkt liet een grote Duitse colonne alle materiaal dat te zwaar woog achter aan “de Wandeling” in Zeveren. Het ging niet alleen om een grote hoeveelheid voedsel (bloem, ...) maar zelfs om een keukenwagen. Ze deelden ook voedsel uit aan omwonenden of passanten. Sommige soldaten gooiden eveneens hun geweer weg. Jacqueline Herteleer zag hoe een officier van het Duitse leger de soldaten verzamelde in de Deinzestraat ter hoogte van de woning van De Vlieger en hen woedend toesprak. De troepen wilden zich blijkbaar overgeven en hadden wellicht om die reden ook al hun geweer weggegooid. Heel wat mensen slaagden erin om iets bruikbaar uit de berg te halen. Zij meende ook te weten dat André De Roo, de weerstander uit Vinkt, zich verschool in de hoeve van Adolf De Wulf, vlak bij de broeken in Zeveren.

Ook René Mervillie die aan de Kauwe woonde in Zeveren heeft die colonne gezien die zich uitstreckte van de Wandeling tot aan café “Jeruzalem” (dus ruim één kilometer lang). De echtgenote van René was net met haar buurvrouw naar Vinkt geweest om brood. Zij passeerde de terugtrekkende Duitse colonne. Een Duitse soldaat gaf haar een tas mee met toiletgerief. Volgens hem was het vooral gestolen gerief uit Frankrijk dat op een hoop werd gegooid aan de Wandeling. De laatste soldaat van de colonne stak alles in brand. Heel wat mensen hebben direct geprobeerd allerlei zaken uit die afvalberg te halen. Op een bepaald ogenblik ontplofte de zaak. Er bleken ook handgranaten te zijn weggegooid. Niemand raakte gewond. René heeft gedurende de eerste week van de bevrijding geen enkele geallieerde gezien in Zeveren. Pas na acht dagen zag hij de eerste Engelsen in de buurt van café “Jeruzalem”.

Van Gilbert Van Steenkiste kregen we tekst over de bevrijding en de sfeer van toen. Ook hij spreekt over vluchtende Duitse soldaten, die van alles verkochten om maar wat eten te krijgen. Ook hij spreekt over de brandstapel: “Aan de zandberg (juist naast De Wandeling) bij het begin van de Kauwestraat hadden vluchtende Duitsers een brandstapel aangelegd waar

Benoit Brochez woont al heel lang in de Hoenderveldstraat in Zeveren. Maar in 1944 stond hij - ongeveer tien jaar oud - als een volleeerde militaire politiemann het verkeer te regelen op het Kongoplein in Deinze voor de voertuigen van de Britse geallieerden die richting Vosselare of Sint-Martens-Lerne reden. Zijn moeder Martha Snoeck kleeedde hem in 1945 ter gelegenheid van zijn plechtige communie in soldatenoutfit.
(Foto verzameling Benoit Brochez)

zij alles verbrandden wat hen te moeilijk was om mee te nemen: legerkledij, matrassen, schrijfmachines, telefoontoestellen, kleine meubelen enz. De Duitsers hadden een oponthoud ongeveer ter hoogte van het kruispunt Kauwestraat-Izegemstraat omdat ergens aan de Zeverenbeek een wiel van een Duitse legerwagen was gebroken. Toen aan de Duitse militairen gevraagd werd om paarden te verkopen, waren soldaten bereid om dat te doen, maar toen een officier dit merkte, trok hij zijn revolver en schoot als waarschuwing in de lucht.

Boeren vluchtten met paard en kar naar de bossen van de Zeverenbeek

Een inwoner van de Markt te Deinze (de bakker van dienst) kwam rond 6 à 7 september alarm slaan: vluchtende Duitsers zouden paarden en andere trekdieren (ossen, trekhonden) in beslag nemen om hun legervoertuigen te verplaatsen of mee te nemen. Dat zou reeds gebeurd zijn in Aalter of Maldegem.

Daarom gingen enkele inwoners van Zeveren zich met hun paarden of ossen verschuilen in de bossen langs de Zeverenbeek: het betrof Jules Verstraete, Albert Van Steenkiste en Miel Dhaeyere.

Toen in Zeveren alles achter de rug was, ontstond er een geïmproviseerde volksontspanning in de cafés in het centrum van Zeveren met accordeonmuziek en volksdansen. Een bevrijdingsstoet is er niet geweest.

Zwart en wit in Zeveren?

Volgens Gilbert Van Steenkiste waren er tijdens de oorlog geen zwarten in Zeveren, althans toch geen mensen die misdaden hebben gepleegd. Toen tijdens de oorlog twee schepenen ontslag dienden te nemen, wegens de leeftijdsgrens, was er trouwens niemand bereid hun plaats in te nemen. Op heel wat plaatsen probeerde het collaborerende VNV de eigen mensen te benoemen. Zo kon de burgemeester toch twee zgn. vaderlandsgezinde schepenen laten aanstellen. Dit wil niet zeggen dat er geen enkele zgn. Duitsgezinde in Zeveren was. Eén persoon werd lid van de fabriekswacht omdat hij zijn kroostrijk gezin – acht of tien kinderen – zou kunnen onderhouden. Een andere was lezer van ‘Volk en Staat’ en werd samen met enkele Vinktenaren opgeleid naar de molens van Petegem, waar de echte en vermeende ‘zwarten’ werden gegroepeerd. Een paar meisjes waren bij de Dietse Vendels (een jeugdbeweging) maar werden verder niet verontrust.

Net na de bevrijding leerde Ethel Blomme, afkomstig van Zeveren, in Deinze een Engelse militair kennen. Op 15 september 1945 huwde zij met deze Albert William Carless. Ethel woonde een tijdje in de buurt van Birmingham, de woonplaats van haar man, maar keerde toch terug naar hier. Zij kregen zeven kinderen. Hij werkte als vrachtwagenchauffeur bij een transportfirma in Zulte. Op de foto zien we onderaan van links naar rechts: haar zus Angèle Blomme en moeder Irma Nempha De Coster. Bovenaan staan Ethel Blomme zelf, echtgenoot Carless en vader Arthur Blomme die een hoeve uitbaatte in de Vinktstraat in Zeveren. Zij was niet de enige die verliefd raakte op een Britse bevrijder. Een kennis van haar die op Deinze Kouter woonde, m.n. Irma Cornelis, huwde met de Schot Johnny Pierce.

(Verzameling Ethel Blomme)

De burgemeester kon weigeren om aanhoudingsbevelen tegen bepaalde inwoners te ondertekenen omdat hij oordeelde dat vrijheid van gedacht geen strafbaar feit is.

Van Steenkiste stelt dat er amper mensen lid waren van het verzet. Een drietal inwoners zijn in laatste instantie lid geworden. Er waren zeker geen baldadigheden in Zeveren. In Deinze ging het er anders aan toe. Daar werd de inboedel van verschillende mensen op de straat gegooid. Dit was ook het geval bij de lokale VNV-politicus De Mulder die in de Oude Brugsepoort woonde en die een magazijn had met huishoudelijk materiaal. Alles werd gestolen of kort en klein geslagen.

Toen twee broers uit Zeveren met de stootkar vol geladen met soep- en sauslepels van die plundertocht bij De Mulder terugkeerde, heeft pastoor Leo Vandermeersch - toen de furie over was - hen verplicht om alles terug te brengen.

Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Leerne
Gilbert VAN STEENKISTE, Zeveren

Geraadpleegde literatuur

Maurice-Robert Adams, *De jeugd en de “memoires van een “flik” tussen 1914 en 1979*, brochure uitgegeven in eigen beheer, Deinze, 2002

B, De Vrijheid, *weekblad*, 15 oktober 1944

Henri Bernard e.a., *Het Geheim Leger 1940-1944*, Gent 1986

Louis Paul Boon, *Mijn kleine oorlog*, pocketsalamander, Manteau Brussel, 1960

Romain De Bouver, *De oorlogsslachtoffers van Groot-Deinze, 1940-1945*, VVF, 2000

Romain De Bouver, *De bevrijding van Deinze begin september 1944*, ongepubliceerde tekst, 2004, 15 blz.

Luc De Vos, *De bevrijding, van Normandië tot de Ardennen*, Davidsfonds/Leuven, 1994.

Luc De Vos, *De Tweede Wereldoorlog*, Davidsfonds/Leuven, 2004

Bruno De Wever, *Greep van de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*, Tielt, 1994

Sam Delbeke, Koen Vidal, Maurice De Wilde, Els De Bens e.a., *De oorlogskranten*, Brussel, 1994

GAN, *Verslagen van het schepencollege van Landegem. Verslag over te maken aan de bevoegde overheid over de gebeurtenissen te Landegem tussen 3 en 11 september 1944*

Antoine Janssens, *Nevele 1944-1994, van mobilisatie tot bevrijding* (brochure), Nevele, 1994

H. Jacquemyns, *Een bezet land (België in de Tweede Wereldoorlog)*, Kapellen, 1982, 107-108

Camille Joset e.a., *Het gulden boek van de weerstand*, Ministerie voor Landsverdediging, Leclercq, Brussel

Noël Kerckhaert, *Kroniek van Bachte-Maria-Leerne*, uitgave gemeentebestuur, 1973

Liber Memorialis Ecclesiae Sti Laurentii Poesele 1940-1973, kerkarchief Poesele.

Jan Neckers, *De bevrijding*, Uitgeverij De Nederlandse Boekhandel, Antwerpen/Amsterdam, 1984

Kurt Ravyts en Peter Struyve, *Het Tieltse 1940-1945, bedreigd bezet bevrijd*, uitgave heemkundige kring De Roede van Tielt, 1995

Alfons Ryserhove, *Moeder wat deed de Gestapo?...*, uitgever Gaston Scherrens, Brugge, 1945

Peter Taghon, *België 1944*, Lannoo, Tielt, 1994

VOORINTEKENAARS

Naast de ruim 400 leden van Het Land van Nevele, krijgen de volgende voorintekenaars het nummer over de bevrijding

Arnou-Van Den Broecke, Petegem
Robert Van Bijtebier, Nevele
Bollaert-Malfait, Poesele
Willy Boulez, Astene
M. Cosijns, Petegem
Joachim De Boever, Lovendegem
Comité Dodenmonument, Vinkt
Roger Commere, De Pinte
Roland Deconinck, De Pinte
Marc De Jonghe, Deinze
Julien Demey, Machelen
Cyriel Denewet, Hooglede
Joseph Denewet, Dentergem
Lia De Praeter, Deinze
Jeanine Desmet, Deinze
André De Vreker, Deinze
Elza De Waele, Kruishoutem
Alex Eggerick, Nevele
ER Karine, Petegem
R. D'Hertoge, Petegem
Janssens-Maes, Deinze
Roger Janssens-Denewet, Deinze
Valère Janssens-Denewet, Dentergem
Philippe Moonen, Deinze
Irené Mortier, Petegem
Notteboom-Verhegghen, Nevele
Bart Laureys, De Pinte
F. Lippens-Van Renterghem, Deinze
Scheerder, Astene
Schiettecatte-Geirnaert, Nevele
Van Autreve-Gevaert, Astene
Roland Van Daele, Oostende
R. Vandenberghe-De Waele, Deinze

Van Den Berghe-Eerdeken, Nevele
Raphaël De Volder, Petegem
M. Van De Waele, Kruishoutem
Cecilia Van Hove, Landegem
Maria Van Parijs, Vosselare
Gerard Van Oost, Sint-Martens-Latem
Van Waelkens-De Loenzien M., Deinze
Eric Van Wanzeele-Naert, Wondelgem
Roger Vercruyssen, Deinze
Vergucht-De Bruyne, Kruishoutem
Brigitte Vermeersch, Zwalm